

The Project Gutenberg eBook of Elämän hawainnoita 09: Sowittaja; Paljon uutta; Keron Heikki, by Pietari Päivärinta

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Elämän hawainnoita 09: Sowittaja; Paljon uutta; Keron Heikki

Author: Pietari Päivärinta

Release date: February 10, 2005 [EBook #15009]

Most recently updated: December 14, 2020

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK ELÄMÄN HAWAINNOITA 09: SOWITTAJA; PALJON UUTTA; KERON HEIKKI ***

Produced by Tapio Riikonen

ELÄMÄN HAWAINNOITA IX: Sowittaja; Paljon uutta; Keron Heikki

Kirj.

P. Päivärinta

WSOY, Porvoo, 1899.

SOWITTAJA.

Oli Pohjanlahden rannikkoseutua. Vuosisatojen kuluessa oli meri jättänyt jälkeensä silmän kantamattomia aloja kuiwaa maata. Sywät meren lahdemat siellä täällä tunkeusivat sywälle noihin entisiin heittomaihinsa, ikäänkuin suojellaksensa ja syleilläksensä wielä noita siitä poisluopuneita maita, joiden ylitse se ennen niin wallattomasti hyrskyen lainehti. Tämän tähden oli seutu täynnä lahdekkeita, salmia, poukamia, niemiä ja saaria. Entiset wuolaat mereen juoksewat wirrat oliwat merestä kuiwuneella maalla jakaantuneet moneksi pienemmäksi puroksi ja wirraksi, leikellen sen siten moniin osiin ja palstoihin. Hitaasti, mutta warmasti juoksi wirta noita itselleen kulkutieksi anastamiaan uomia myöden meri=emon syliin, sillä lakeat oliwat merenpohjasta liettyneet ja kokoontuneet maat.

Tämmöiset merenjättömaat owat vuosisatoja olleet oiwallisia ja rehewiä heinämaita. Mutta ajan kuluessa sammaltuu, pensastuu ja metsittyy kuiwimmat ja yläwimmät paikat, sentähden syntyy noihin lakeisiin ja aawoihin seutuihin ihanoita metsäsaaria, jotka kaukaa katsoen näyttäwät kauniilta puutarhoilta. Suuret alat noiden metsäsaarten wälilläkin on, milloin tiheämpänä, kulloin harwempänä pensaikkona, ollen nekin paikat jo alulla metsää kaswamaan. Silmäsiintoja on taas aiwan puuttomia ja pensaittomia aawoja, joissa ei ole muuta silmään ottawaa kuin niittylatoja ja talwisina aikoina tiheässä olewia heinäpieleksiä. Kun noihin aawoihin wielä yhtyy meren lahdemat ja poukamat, niin luulisi niitä

äkinäinen meren seljiksi.

Enemmän aikaa maatuneille ja enemmän kohoontuneille paikoille on wahwat ja tiheet kylät ja pitäjät taloineen ja kirkkoineen sijoittuneet, jotka noilta aukeilta katsoen näyttävät vähäisiltä kaupungeilta tahi kauppaloilta. Noista kylistä owat niiden asukkaat lewittäneet wiljelyksiänsä laajoille aloille, ja mehewästi rehoittawat wiljelyskaswit wahwamultaisessa, kiwettömässä, meren jättämässä ja hywästi wiljellyssä maassa. Weroituksen perustuksella omistawat kylien asukkaat kaikki nuo vähemmän kohonneet lakeat maat niittymaineen, metsäsaarineen ja pensaikkoineen.

Noilla warakkailla yhteiskunnilla on tilaton kansansa, kuten muuallakin. Usea heistä perheelliseksi tultuansa, pyrkii tilallisten mökkyreiksi ja torppareiksi noille sammaltuneille, pensastuneille ja metsittyneille niittymaan osille. Tällä tawalla on mökki tahi torppa ilmestynyt sinne tänne johonkin pensastoon ja metsäsaaren laitaan. Heillä on siellä erityiset aitaukset, joissa he kesäisinä aikoina syöttelewät vähälukuista karjaansa; eipä se muutoin käwisi laatuunkaan, sillä penikulmittain on niiltä tienoilta niittyjä yhteisille laitumille. Usea heistä tulee warsin hywästi toimeen; sillä meren jättämä lieju on aikojen kuluessa tekeytynyt wäkimultaiseksi peltomaaksi, joka wiljelykseen muokattuna antaa heille jokapäiwäisen leipänsä. Kuitenkin on kurjuus ja puutokset tännekin löytäneet tiensä, sillä moni heistä kärsii suurta puutetta ja wiettä perheinsä sangen kituwaa elämää.

Noita aukeita maita pitkin kulkee talwisina aikoina wahwa talwitie, sillä sitä myöten on paljo lyhempi matka toisiin kyliin ja pitäjiin, wieläpä joihinkin kaupunkeihinkin kuin yleistä maantietä myöten, joka wältellen sywälle pistäwiä merenlahtia tekee pitkän kaarroksen. Mennen usean merenlahdekkeen ja kaitaisen salmen poikki, kulkee tuo talwitie usean mökin ja torpan siwuitse. Täten oli talwisina aikoina noilla, ikäänkuin muista erotetuilla asukkailla tie, jota he pääsiwät kulkemaan minne waan haluttiwat, mutta kesällä ei heillä ollut minkäänlaista tietä, waan heidän täytyi pyrkiä, kuten parhaiten taisiwat, kaukana olewalle maantielle, ja niin tehdä hirmuisen iso mutka.

No niin. Olihan talwitiestä paljonkin hyötyä, mutta kun pahoilleen pani, oli se hywin oikullinen. Sillä kun sattui sakea lumipyry tulemaan, oli tiellä kulkija pahemmassa kuin pulassa. Noilla aukeilla ja suojattomilla seuduilla oli silloin semmoinen pölläkkä, ettei sylen päähän nähnyt eteensä, ja tiellä pysymisen laita oli niin ja näin. Semmoisilla ilmoilla eksyiwätkin matkustajat usein tieltä pois, ja silloin ei ollut leikki edessä, semminkään öisin ja pimeinä ilta= ja aamupuhteina, jolloin ei ollut walostakaan mitään apua. Ken semmoisissa tilaisuuksissa tielle sattui, hän sai kiittää onneansa, jos waan osui tapaamaan umpuroidessaan jonkun mökin, jossa hän woi saada itsellensä ja hewosellensa jotakin suojaa.

Minäkin olin tilaisuudessa usein matkustamaan tuota aawaa oijostietä. Usein oli minulla matkakumppaneita ja silloin tawallisesti juostiin toisiensa rekiin haastelemaan sitä ja tätä, ratoksi tuolla ikäwällä taipaleella. Eräänä kertana oli minulla matkatowereina sen paikkakunnan miehiä. Silloin tuli puheeksi kahden mökin asukasten riitainen wäli. He kertoiwat heidän elämästäänsä monta juttua, muun muassa senkin, kuinka toisen mökin asukas oli toisen mökin lehmän tawannut suistuneena isoon ojaan, josta se ei woinut päästä pois. Mutta sen sijaan, että hän olisi auttanut lehmän ojasta ylös, käwi hän waan tawasta katsomassa, milloin lehmä on kuollut. Kun hän oli hawainnut sen tapahtuneeksi, meni hän koston iwalla sitä toiseen mökkiin ilmoittamaan, ja samalla oli hän pilkallisesti antanut tiedoksi, että hän olisi woinut lehmän pelastaa, waan ei tahtonut.

Tämmöinen riitaisa elämä kahden mökin asukasten wälillä kummastutti minua suuresti, ja minä utelin yhtä ja toista heihin kuuluwista seikoista.

Näin jutellessa oli taiwal kulunut hupaisesti melkein huomaamattamme.

"Tuossa nyt juuri on toinen niistä mökeistä", sanoi eräs matkatowereistani, osoittaen samassa kädelläänsä edessämme näkywää tien wieressä olewaa mökkiä.

"Kumman, senkö lehmän tappajan mökki tuo on?" kysyin minä.

"Eikä ... sen toisen ... hänen mökkinsä on wielä näkymättömissä, täällä edessäpäin", sanoi towerini.

Pian olimme menneet kummankin mökin ohitse. Minä tarkastelin kumpaakin mökkiä siwumennessämme ja mieleni tuntui niin kummalliselta. Mieleeni johtui, näette, noiden matalain majain asukasten riitaisuus, ja minusta tuntui sangen oudolta, kun ihmiset eiwät woi elää rauhassa, rakkaudessa ja hywässä sowussa toisiensa kanssa. Katsellessani noita molempia mökkejä, huomasin minä edellisen mökin akkunasta iloiset lapsen kaswot, jotka kaikin mokomin näyttiwät haluawan nähdä siwukulkijat. Tämänkin wuoksi lensi mieleeni ajatus: istutetaankohan tuohonkin wiattomaan ihmistaimeen jo noin nuorena wihan ja koston myrkyllisiä siemeniä, ja jos niin käypi, mitä hedelmiä se tulee kantamaan?

"Kummankoan mökin asukkaissa suurempi syy on tuohon pitkälliseen riitaisuuteen?" kysyin minä

ajatuksistani hawahtuneena.

"Kuka hänen tietää ... eiköpä niissä liene wikaa molemmissa", arweli puhekumppanini.

"On kai ... eiköpä se niin liene", säesti toinen.

Näin haastellessa kului taiwal mitään erinomaisia tapahtumatta.

Minä kuljin usein yksinkin tuota taiwalta. Silloin tarkastelin aina noita mökkejä, joiden asukkaat oliwat niin riitaisat keskenänsä. Usein näin nuo lapsen kaswot tähystelemässä tielle; näyttipä wälistä siltä, kuin hän olisi hymyillyt. Tämän tähden tuli hän minulle melkein tutunomaiseksi, ja minä en woinut siwukulkiessani olla katsomatta, olisiko hän taasen akkunassa; harwa kertapa se olikin, jolloin ei niin ollut.

Eräänä kertana olin minä taasen kulkemassa samaa tietä. Oli ankan kylmä ja wireä wiima. Lumi juoksi yhtenä suihkuna hankea myöten, tehden pensaisilla seuduilla monimutkaisia pyörteitä ja kiemuroita, leiskahdellen jonkun eteen kohdattuansa, pyöriwänä torwena ylös ilmaan, ja sieltä taasen laskeutuen hangelle, iloisesti pyörteitä tehden juosta wirisemään. Waikkei taiwaalta tullut lunta, meni tie kuitenkin umpeen, jonka wuoksi kulkeminen käwi hankalaksi.

Tultuani sen mökin kohdalle, jonka akkunassa olin tottunut nuo lapsen kaswot näkemään, oitis loin katseeni akkunaan, katsoakseni, olisiko hän taaskin siinä, mutta häntä ei näkynyt.

Ajatuksiini waipuneena ajelin minä eteenpäin minkä pääsin, katsellen lumen iloista tanssia. Olin jo siwuuttanut tuon toisenkin mökin riitaisine asukkaineen, kun huomasin, että edelläni meni pikku tyttönen. Minä kiirehdin hewostani, saawuttaakseni hänet pikemmin. Kun pääsin hänen luokseen, meni hän tiepuoleen ja päästi minut edelle. Minä pysäytin hewosen käymään ja rupesin tyttöä puhuttelemaan.

"Kenenkäs lapsi sinä olet?" kysyin minä.

"Mökin Antin ja Tiinan."

"Missä sinun kotisi on?"

"Tuossa mökissähän me asumme ... tulittehan sen siwu", sanoi hän.

"Tässäkö wiimeisessä?"

"Ei kun siinä toisessa... Ettekö te tunne minua?" sanoi hän, ja katsoi minua hymyillen silmiin.

"Sinä olet se, joka akkunasta aina katselet."

"Niinpä olenkin ... jopahan tunsitte ... heti minä tunsin teidät ... minä olenkin nähnyt monta kertaa..." sanoi hän ja nauroi niin että hänen werewät poskensa meniwät punaisen ja walkoisen kirjawiksi.

"Mihin sinä olet menossa?"

"Täällä minä käyn kirkonkylässä."

"No sittenhän sinun sopii tulla minun rekeeni; sinne minäkin menen."

"En minä tule."

"No miksei."

"Siksei, etten minä tule."

"Tästähän on puoli penikulmaa kirkolle ja tie on ummessa."

"Waikka."

"Ilma on kylmä; palellut wielä tälle taipaleelle."

"Enkä palellu."

"Mutta sanoppas nyt, minkä wuoksi et tahdo tulla kyydilleni?"

"Sen wuoksi kun pääsen tämän taipaleen itsekin ... kyllä minä tämän niin monasti..." sanoi hän itseensä luottawasti.

Minä luulettelin tuon tytön itsepintaisuuden olewan pelkkää teeskentelemistä. Sentähden seisotin

minä hewosen, kohutin rekipeittoja ja sanoin:

"Tule nyt waan tänne rekeen peittoihin istumaan, muutoinhan sinä palellut!"

"En minä tule, en, en, en ... ajakaa waan pois ... kyllä minä tämän pääsen ... menkää waan pois", sanoi tyttö hywin hätäisellä äänellä, takaantuen taapäin, ja huitoen molemmilla käsillään, ikäänkuin hän olisi peljännyt, että minä wäkisin nostaisin hänet rekeen.

"Tulehan sitte kannaksillekaan", kehoitin häntä.

"En."

"No sinä olet kummallinen lapsi!" sanoin minä.

Tyttö ei wastannut mitään.

Kun minä en saanut häntä rekeen tulemaan, turwasin minä toiseen keinoon, sillä minä todellakin pelkäsin hänen jäävän tielle. Minä en ajanut parhaillakaan paikoilla yhtään juosten, että tyttö olisi pysynyt muassa, woidakseni hänen uupuessaan olla hänelle turwana. Säälän tunteella katselin minä häntä, kuinka hän huonoissa ketineissä ja suuret aika=ihmisen kengät jaloissa, koki käydä telskittää woimainsa perästä hewosen jälessä. Onni oli kuitenkin se, kun lumi oli tuulen pieksämänä juurtunut tien paikalla niin kowaksi, että se isojen kenkien turwin melkein kannatti hänet.

Lunta alkoi wähän tulla taiwaaltakin, jonka tähden ilma tuli hämäämmäksi. Aawan merenlahdelman takaa näkyi yläwämmällä maalla olewa kylä kirkkoineen; ne näyttiwät olewan kuin palawan ja sawuawan meren keskellä. Ajatuksiini waipuneena ajattelin minä kylää kirkkoineen, siellä asuwia ihmisiä, noita riitaisia mökin asukkaita ja reen perässä tepsuttelewaa, itsepintaista tyttöä.

"Ettehän te aja ollenkaan", sanoa heläytti tyttö, ja minä hawahduin.

"Etkö nyt jo tule rekeen?"

"En ... kohtapa tuo kyläkin..."

"Mitä asiaa sinulla kylään on?"

"Minä olen menossa aapista ostamaan ... minä opettelen lukemaan."

"Joko olet wanha?"

"Kohta seitsemän vuoden."

"Mikä sinun on nimesi?"

"Tiina, äidin kaima."

"Wieläkö isäsi ja äitisi riitelewät tuon toisen torpan wäen kanssa?"

"Häh ... eihän ne koskaan", sanoi hän, melkein niin, kuin hän olisi jotakin säikähtänyt.

Pitkänlainen äänettämyys seurasi, ja minä melkein kaduin, kun päästin niin waromattoman sanan.

"Mistä te tuommoisia tiedätte arwella?" sanoi tyttö towin ajan päästä, ikäänkuin hän olisi tullut selwille tuosta odottamattomasta kysymyksestä.

"Ihmiset owat sitä puhuneet", sanoin minä.

Tyttö näytti tulewan yhä enemmän alakuloiseksi. Hän ei puhunut mitään, eikä katsonut minua silmiin, kuten hän tawallisesti teki. Surkumielellä katselin minä, kuinka hän suuriin kenkiensä nokkiin katsellen, käwellä telskitti reen perässä.

"Ihmiset puhuwat usein liiojakin ... tästä minä käännyn—hywästi!" sanoi tyttö, ja samassa hän kääntyi erälle syrjätielle, joka näytti wiewän eräasen taloryhmään kylässä.

Minä ajelin eteenpäin, mutta tuota lapsimaista tyttöä en saanut pois mielestäni. Olinhan kuullut hänen wanhempiensa riitaisesta elämästä toisen mökin perheen kanssa. Olinhan nähnyt hänen niin usein katselewan uteliaasti mökin akkunasta siwuitsekulkewaisia, ikäänkuin hän olisi kyllästynyt tuohon ahtaaseen piiriinsä, ja haluttanut itsekin ryöpsähtää noiden ohikulkijain joukkoon. Olinhan tawannut nyt hänet wähawäkisenä kulkemassa samaa tietä, ja yhtäkaikki niin itsepintaaisena ja omaan kykyynsä luottawana, ettei hän millään ehdolla ottanut vastaan tarjottua apuani—niin, oliko sitten kumma, jos mielessäni edelleenkin pysyi tuo tyttö ja nuo sanat: "ihmiset puhuwat usein liiojakin" ja jos

minä en ymmärtänyt hitustakaan koko tyttöä, enkä noita sanoja.

Oli iltapimeä, kun minä taasenkin jouduin tuota taiwalta kulkemaan. Ilma oli tyyni ja kaunis taipaleelle lähtiessäni, mutta sangen pimeä, sillä kuu ei ollut vielä noussut. Jonkunlainen pelon tunne waiwasi minua, lähtiessäni ypö yksinäni pimeällä tuolle epäwarmalle matkalle, mutta luottaen hewosen osaawaisuuteen ja kauniiseen ilmaan, lähdin kuin lähdinkin, sillä minulla oli kiire.

Alkupäästä käwi matka warsin hywin. Hewonen juoksi pikku hölkkää aiwan vaatimatta, sillä se oli siihen tottunut, ja minä istuin reessä niin ajatuksiini waipuneena, etten huomannut taipaleella olewanikaan. Näin eteenpäin kulkiessani hawahduin siitä, kun äkkinäisiä ja tuimia tuulen ryöpsähdyksiä alkoi huhahdella aawalla seudulla. Ensimmältä nuo puuskat tuliwat harwakseen, mutta ne oliwat jo niin woimakkaat, että koko aawikko tuntui lakahtelewan jo ensimmäisillä yrityksillä; tuntuipa siltä kuin koko seutu olisi säikähdellyt tuon tutun tulijan ensimmäisistä terwehdyksistä. Pian kuitenkin tiheniwät nuo tuulenpuuskat, ja tuokion kuluttua se oli yhtämittäisena myrskynä. Ankara wihuri wakaantui puhaltamaan aawalta mereltä ja lunta alkoi tulla taiwaan täydeltä. Kun kowa myrsky vielä tämän lisäksi kiskoi irti kaiken maassa olewan lumen, niin syntyi siitä semmoinen möräkkä, etten woi sitä sanoilla selittää.

Heti kun huomasin, minkälainen ilma oli tulossa, kiirehdin hewostani, kerjetäkseni johonkin mökkiin yötä wiettämään, sillä oitis ymmärsin, että taipaleen poikki oli mahdoton päästä. Kuitenkaan ei tämä keino pitkälle auttanut, sillä tie meni aiwan pian umpeen, ja tämän tähden käwi nopeampi kulku mahdottomaksi. Lunta tuli niin sakeasti, että hewosen pääkin aiwan pian ryytyi lumesta yhdeksi turppaaksi; luultawasti ei se woinut katsoa eteensä. Mahdoton oli sitä ihmisenkään tehdä, sillä maassa kauwemman aikaa olleen korkeamman lumen oli ankara wihuri kiskonut irti ja nostanut ilmaan, josta se kowan tuulen ajamana tuli semmoisella woimalla kaswoihin, että tuntui puolittain siltä, kuin olisi pulmushauleilla myötäänsä ammuttu wasten silmiä.

Hewonen eksyi aiwan pian pois tieltä. Sinne tänne haparoiden koetin minä jälleen löytää tietä, mutta se oli peräti mahdoton, koska tien paikalla oli lunta niin paljon kuin aamullakin. Hewonen kahlasi mahaa myöten, ja kun eteen tuli jotakin pensaista seutua, ei hewonen päässyt eteenpäin muutoin kuin hyppimällä, sillä lunta oli pensasten latwoja myöten.

Tuulen suunnasta ohjetta ottamalla koetin suunnata kulkuani sinne, jossa luulin jonkun mökin tapaawani. Kauwan aikaa sinne tänne waiwaloisesti ursattuani, rupesi wihdoin myrskyn läpi pilkottamaan walkea. Aiwan summa=kaupalla rupesin ponnistelemaan walkeaa kohden, joka mielestäni näkyi siltä suunnalta, jossa ei olisi pitänyt olla yhtään mökkiä. Towin ponnisteltuani walkeaa kohden, tuli poikinpuolin eteeni wanka pystyaita. Waikka lunta oli aidan seljän tasalle, en kuitenkaan uskaltanut yrittääkään siitä ylitse ajamaan, sillä hewonen olisi woinut saada wahingon. Aidan toisella puolella olikin iso oja, ja kauwan sain minä aseettomana telmätä, ennenkuin sain aidan auki ja jonkunmoista siltaa aidaksista ja lumesta tuohon pahaan ojaan.

Monen ponnistuksen perästä pääsin wihdoin uupuneena sen mökin kartanolle, josta walkea näkyi. Uuwuksissapa oli hewonenkin, sillä ei se wiimeiseltä jaksanut monta sylvä kerrallaan hyppiä paksussa lumessa, waikkei ollut mitään kuormaakaan.

Nyt olin ihmisten ilmoissa, mutta kuinka hämmästyinkään, kun huomasin olewani sen mökin kartanolla, jonka akkunasta pikku Tiinan olin niin monta kertaa nähnyt katselewan. Heti johtui mieleeni mökin riidanhalliset ihmiset, ja sangen wastenmieliseltä tuntui turwaantumisen heidän apuunsa. Mutta kun tässä ei ollut walitsemisen waraa, tunkeenuin minä lumeni huoneeseen. He näyttiwät ensinnä hywin hämmästywän, kun näkiwät lumisen oudon miehen tämmöisellä ilmalla tunkeutuwan heidän huoneeseensa. Mutta kun minä muutamalla sanalla selitin omani ja hewosen nykyisen tilan, pyytäen samassa heidän apuunsa, muuttui heidän hämmästyksensä ihmettelemiseksi.

Asian kuultuansa pani mökin isäntä waatetta päällensä, sytytti kynttilän lyhdyssä ja niin lähdettiin hewosta korjuusen laittamaan. Hewonen saatiinkin hywään suojaan, sillä mökkiläisillä oli jonkunmoinen talli, johon hewonen pantiin; heillä oli wälistä ollut hewonen, waan nyt sitä ei ollut.

Kun huoneeseen oli tultu ja enin lumi saatu kopistetuksi pois, riisuin minä päällyswaatteeni. Lumesta ryytyneenä oli se niin jäässä, että se pystyyn pantuna seisoi yhtä tanakkana kuin miehenkin päällä ollessa.

Nyt wasta woin ruweta silmäilemään mökin sisällistä elämää. Huone oli waan neliseinäinen, mutta jotenkin kookas mökin tuwaksi; ulko=owen eteen oli laudoista laitettu jonkunmoinen porstuan tapainen.—Huone oli lämmin ja warustettu kaksinkertaisilla, pienillä akkunoilla. Iloinen walkea paloi rätisten liedellä, lewittäen huoneeseen waloa ja lämpöä; silloisiin oloihin katsoen, teki tämä minuun sangen hywän waikutuksen, sillä hywältä tuntui, kun sai lämmitellä wilusta kohmettuneita ja kangistuneita jäseniänsä.

Huoneessa vallitsi hyvä järjestys ja puhtaus, mutta pintapuolisellakin silmäyksellä huomasi, etteivät asukkaat suinkaan olleet warallisia. Heidän neljän lapsensa waatteus oli hywin wajanainen, mutta puhtaat ja eheäksi paikatut ne kuitenkin oliwat; eiwätpä wanhempienkaan waatteet kowan pätewiltä näyttäneet.

Pikku Tiina oli wanhin lapsista; nuorin näkyi juuri hiljakkoin nähneen ensimmäisen päiwänwalon. Heti kun sain päällyswaatteeni pois päältäni, huomasin minä pikku Tiinan katselewan hywin weitikkamaisesti itseäni.

"Enpä minä kuitenkaan tullut teidän kyydillenne", sanoi hän, pitäen päätänsä kallellaan, hypistellen kulunutta huiwinsa nurkkaa ja katsoen minua silmiin, ikäänkuin hän olisi tahtonut täten muistuttaa, että hän suoriutui woittajana silloisessa kyytikiistassamme.

"Miksikäs et tullut? Olisithan saanut kyytiä", sanoin minä, lämmitellessäni takkawalkealla.

"Pääsinpä minä itsekin", sanoi tyttö.

"Oletko siinä taas ... ainainen hällppä...", tokasi äiti.

"Tuo häntä nyt on ainahinen..." murahti isä.

"Antakaa lapsen puhua—me olemmekin wanhat tuttavat", puolustelin minä tyttöä.

"Sen me jo tiedämmekin, pikku Tiina on puhunut kaikki", sanoiwat isä ja äiti yhteen ääneen.

"En minä ole kaikkia puhunut ... en, en, en", sanoi tyttö, kiekkuen toisen jalkansa nojassa kahtaanne päin.

"Mitä sinä et ole vielä puhunut?" utasin minä hajamielisydessäni, sillä tunnustaa täytyy, että häpesin itseäni, kun olin tytölle sanonut hänen wanhempiaan riitaisiksi, ja mitä he nyt minusta ajattelewatkaan.

"Thi—ihi..." nauraa ihisi tyttö, kaiwellen sormellansa suupieltänsä— "saako sanoa?"

"Sano waan!" sanoin minä hämilläni, sillä enhän woinut lasta kieltääkään.

"Sitä en ole isälle ja äidille sanonut, kun te—tuota—tuota— sanoitte silloin, että, että isä ja äiti owat—owat ri-ri-riitaisat", sanoi pikku Tiina aristellen.

"Herra siunatkoon tuota hupakkoa, minkälainen se on... Jos et sinä siinä mokoma...", hätäili äiti, ja samassa sieppasi hän tytön kainaloista kohoksi ja wiedä riepoitti hänet aika kyytiä toiselle puolelle huonetta.

"Tuon toisen mökin asukasten kanssa", sanoi tyttö äitinsä häntä wiedessä, ikäänkuin tähdentääksensä äsköistä ilmoitustansa.

"Pidätkö siinä ... lörppä ... tuo häntä nyt on..." sanoi isä, ja siirteli hädissään joitakin kaluja toiseen paikkaan ikäänkuin hakeakseen jotakin muuta asiaa.

"Ei se kait niin waarallista ole ... antakaa olla ... minä lorisin tuon lapsen kanssa yhtä ja toista, enkä muista, jos lienen jotakin semmoista sanonut", koin minä hätäyksissäni sanoa.

"Wieras ei puhu totta ... muistaa hän ... sanoittehan ihmisten niin sanoneen... Isä ja äiti eiwät ole pahoja ... ihmiset puhuwat liikoja ... mutta toisten Matti on paha ... waan vielä hänkin kerran tulee hywäksi..." puhua helisti pikku Tiina, istuen äitinsä wieressä lawitsalla, heilutellen molempia jalkojansa ja katsoen wiattomasti minua silmiin.

Nämä wiimeiset sanat laski tyttö niin sukkelasti, ettei wieressä olewa äiti hämmästyksissään kerinnyt häntä keskeyttää, ennenkuin wiime sanassa.

En ikänä muista olleeni tukalammassa tilassa kuin tässä olin. Minä olin ajattelemattomasti kertonut huhupuheita lapselle, ja nyt oli hän edessäni kantajanani ja tuomarinani. Hän oli pannut minut semmoiseen hymälään, että minun oli täytynyt turwaantua pieneen hätäwalheeseen, mutta lapsen wiattomalla totuuden tunnolla rankaisi hän kowasti minua ja minun täytyi häwetä silmäni täyteen. Luultawasti lapsi ei ollutkaan sanonut tuota hänen mielestänsä niin wastahakoista asiaa wanhemmillensa, estääksensä siten heidän saamasta pahaa mieltä, mutta minulle tahtoi hän sen wanhempiensa kuullen wiskata takaisin. Eipä siinä vielä kyllä, että itse olin joutunut hankalaan asemaan, mutta wanhemmat oliwat samanlaisessa, elleiwät vielä pahemmassa, häwetessään lapsensa suulautta, jopa kohtakin oikeutettua.

"No tuon kanssa häntä nyt tuli ... etkö sinä siinä, mokoma jo..." sanoi äiti ja hän tukistaa nutuutti pikkusen tyttöä.

"Tuon kanssa ei tule aikaan ... mikä tuon tuommoiseksi—pitäisi tehdä wieraan hewoselle appeet ... kyllä siellä nyt semmoinen ilma, ettei..." sanoi isä, ikäänkuin johtaaksensa aatteita pois tuosta ikävästä jutusta.

Pikku Tiina tuli nyt hywin totiseksi, ja rupesi mussottamaan. Pikku jalat lakkasiwat heilumasta, katse käwi pitkin nokkaa ja huulet wenyiwät entistä pitemmiksi. Siinä hän sitten istua nuijotti, kenties tyytymättömänä siitä, kun moitittiin, waikka tunsi oikein tehneensä.

Isäntä ja minä lähdimme toimittamaan hewoselle kauroja, wettä ja heiniä. Ilma ei ollut yhtään asettunut, ja waikkemme olleet sen enempää aikaa ulkona kuin menimme ja tulimme kartanon poikki, olimme jo niin lumittuneet, että olimme kuin lumipurku.

Huoneeseen palattuamme näytti asiat olewan entisellään. Pikku Tiinakin oli laannut mussottamasta ja oli yhtä iloinen hälppä kuin ennenkin.

"Kyllä siellä on niin ankara ilma, ettei mies monasti eläissään semmoista näe", otti isäntä puheeksi, kaiketi wäistääkseen, ettei pikku Tiina taas alkaisi tuota ikävää juttua.

"Kyllä se on ... en minäkään ole tämmöistä ennen nähnyt ... onhan se niinkuin Raappasen pyry, josta wanhat ennen niin paljon kertoiwat", sanoi emäntä.

"Raappasen...! Minkälainen se oli?" kysäsin minä.

"Wanhat kertoiwat, kuinka kerran oli ollut ankara pyry, jolloin Raappana niminen mies oli kuollut tuolle taipaleelle ... kunhan waan ei taas jonkun onnettoman käwisi samoin", selitti emäntä.

"Oli warsin hywä, kun osaannuitte meidän mökkiimme—siellä ulkona ei olisi nyt mikään hauska olla", sanoi isäntä.

"Tunnen suurta tyytywäisyyttä ja kiitollisuutta, kun niin on käynyt. Hewonenkaan ei olisi kauwan enään jaksanut ja itsellänikin oli tosi edessä", sanoin wastaukseksi.

Pikku Tiina oli tullut likemmäksi minua. Hän hypisteli takkini liewettä ja katseli suurilla sinisillä silmillänsä wiehkeästi minua silmiin.

"En minä ole paha teille", sanoi hän.

"Senhän minä tiedänkin, ettei pikku Tiina ole paha", sanoin, ja nostin tytön polwelleni.

"Minä osaan jo lukeakin", sanoi hän towin päästä.

"Oletkos siinä taas..." murahti isä.

"Antakaa meidän nyt haastella", pyytelin minä.

"Sehän on warsin hywä, kun osaa lukea; mihinkä asti osaat?"

"Aapisen ja käskyt katekismuksesta ulkoa, tawata ja koko sanalta lukea sisältä."

"Onpa sitä siinäkin niin pikku tytölle kuin sinäkin olet."

"Onko se tosi, että aapisen kukko tuopi makiaista, kun lukee ahkerasti?" sanoi tyttö ja katsoi weitikkamaisesti minua taas silmiin.

"On se tosi ... kyllä se tuopi."

"Mistä te sen tiedätte?"

"Miksen minä tiedä—toipa tuo minullekin, kun olin ahkera poikasena lukemaan."

"Nyt narraatte ... minä luulen, että kaikki aika=ihmiset wähän walehtelewat ... ei kun narraawat ... isä ja äitikin narraawat."

"Kuka sinulle niin on sanonut?"

"Tiedänhän minä sen kenenkään sanomattakin. Isä ja äiti owat aina sanoneet kukon tuowan makiaista, kun waan luen ahkerasti, mutta eipä hän ole tuonut."

"Mutta entä, jos sinä et ole ollut kylläksi ahkera."

"Olen minä ollut ... olen, olen, mutta minua waan narrataan."

"Mutta saatpa nähdä, että kukko vielä kerran tuopi sinulle paljon makeisia; woisipa se tuoda rahaakin."

"En usko ... en, en—minua waan narrataan."

"No, mutta eihän sinulla taida olla aapistakaan, sitä vähemmin kukkoa, joka sinulle makeisia hankkisi", sanoin minä.

"On minulla, minä sen silloin ostin ... se maksoi kaksikymmentä penniä."

"Näytäpä minulle se!"

Huoneen perinurkassa oli pieni wuode, sen yläpuolella oli pieni nurkkahylly. Ketterästi juoksi tyttö sinne, nousi wuoteeseen, sieppasi punakantisen aapisen hyllyltä ja toi sen minulle.

"Noin koreat kannetkin siinä on, ja kukko se wasta komea on", sanoi hän aapista minulle ojentaessaan.

Minä tarkastelin aapista ja wakuutin, että se oli kukkoineen päiwineen sangen hyvä ja moitteeton; sitten wiedä kiidatti tyttö aapisen nurkkahyllylle.

Ilta oli jo kulunut ja perhe söi niukan illallisensa. Sen jälkeen ruwettiin hankkimaan maata=panoa. Pikku Tiina sijoitettiin toisen pienemmän sisarensa kanssa tuohon pikku wuoteeseen, nurkkahyllyn alle; nuorimmasta wanhin sai sijansa isän ja äidin wieressä ja nuorin kätkyessä. Mökissä ei suinkaan ollut liikoja wuoteita wieraita warten, sentähden tehtiin minulle makuusija lattialle.

Kun maata oli asetuttu, luki pikku Tiina muististaan aapisesta ehtoorukouksen. Hän ei erehtynyt yhtäkään kirjainta. Kun rukous oli loppuun tullut luetuksi, sanoi äiti:

"Muistosta toistelaisiakin!"

"Sinun enkelisi warjelkoot ja suojelkoot toistelaisetkin kaikesta waarasta ja wahingosta, ja kääntäkoot toisten Matin mielen, ettei hän olisi meille wihainen!" lisäsi pikku Tiina.

Ilma ei ollut wieläkään asettunut. Tuuli winkui, pärisi ja törisi senkin seitsemällä äänellä, aina sen mukaan, minkälaiseen rakoon, winkaloon ja komeroon sen mahtawa woima kulloinkin sattui parhaiten soweltumaan. Tuulen muassa kulkewa lumi rapisi ja suhisi huoneen seinissä, kihisten ja ryöpsähdellen juuri kuin ääretön parwi karkeaa hiekkaa olisi kauhealla woimalla wiskattu huonetta wastaan.

Minä en woinut nukkua, waikka kuinka olisin koettanut, sillä mielessäni pyöri tawaton ilma, nuo satunnaiset pienet kohtaukset talonwäen kanssa, ja erittäinkin pikku Tiina monine temppuineen ja iltarukouksineen. Kuitenkin koetin olla hiljaa, etten muiden unta häiritseisi, mutta minusta tuntui, etteiwät wanhuksetkaan nukkuneet; pikku Tiinasta ei woinut myös mitään arwella, sillä hänen hengitystänsä ei ensinkään kuulunut.

Arwiolta oli maatapanosta kulunut aikaa noin pari tuntia. Silloin kuulin minä miehen kysywän waimoltansa: "Nukutko sinä?"

"En. En woi nukkua ... jokohan wieras nukkunee?"

"En woi warmaan sanoa, mutta luulenpa hänen nukkuwan, koska hän on niin hiljaisesti jo kauwan hengittänyt", sanoi mies hywin hiljaisella kuiskaawalla äänellä.

"Oli toki onni, kun hän osaantui mökkiimme, sillä ei tiedä mitenkä muussa tapauksessa olisi käynyt", sanoi waimo.

"Hywähän se oli ... warsin hyvä ... mutta tuo tyttöhän tuo ... mitähän wieraskin meistä ajattelee...?"

"Onhan Tiina vielä lapsi, joka ei ymmärrä vielä totuutta salata eikä teeskennellä ... onhan se hänelle nuoruutensa tähden anteeksi annettawa—eikähän wieraskaan näytä tyhmältä", puolusteli äiti.

Minä olin kuulewinani, että pikku Tiina kähni tuon puheen aikana.

"Se huolettaa minua kowasti, kun ihmiset luulewat meidän wihaawan toistelaisia, waikkemme ole heille neulan edestä tehneet mitään wääryyttä", sanoi mies.

"Jumala sen tietää, että me emme suo heille mitään pahaa, emmekä ole koskaan pyrkineet heille vielä kostamaan, waikka he owat meille niin paljon wahinkoa tehneet. Ihmisien wäärille luuloille emme woi mitään, mutta meidän pitää nöyrällä sydämellä kärsiä wäärä sorto ja wihamiehemme waino, niin

kyllä kerran vielä asiat hyväksi tulevat, ja silloin ihmiset käsittävät asiat oikeassa walossaan. Tämöinen on minun mielipiteeni asiassa, wai mitä sinä ajattelet, Antti?" puheli waimo.

"Sinulla, ystäväsini, on niin hyvä sydän ... sinä jaksat kärsiä ja toiwoa niin paljon ... usein saan minäkin sinusta lohdutusta murheissani ... toiwokaamme nytkin parasta", sanoi mies lohdutettuna.

"Mutta kuulepas, Antti! Emmekö woisi saada pikku Tiinalle millään tawalla kenkiä? Paha on nähdä hänen wetää laahustawan noita aikaisen ihmisen kenkäräjoja. Huonot owat hänen muutkin waatteensa, mutta minulla on liika, ehyt hame; sen särjen minä ja teen siitä hänelle waatteet", sanoi äiti towin waitiolon perästä.

"Kylläpä tässä on kilin neuwot elämisen tarpeiden kanssa. Hiuki hyvän henkensä sai panna, jos mieli oli saada toista lehmää sen sijaan, jonka naapurin Matti ojaan tappoi. Kun nahka joutuu karwarista, teetetään sitte pikku Tiinalle oikein komeat kengät, mutta siihen asti täytyy hänen odottaa", selitti mies.

"Woi, woi kuinka se on paha—kuulithan sen illalla pikku Tiinalta ... olemme uskotelleet hänelle, että kukko tuopi makiaista, kun hän waan lukee ahkerasti ja hän on lukenut, mutta makeisia ei ole kukko tuonutkaan... Hän pitää meitä ja kaikkia muitakin epärehellisinä, ja ehkäpä hän itsekin oppii semmoiseksi ... ei käy laatuun ... me emme saa näyttää epärehellisiltä lapsen silmissä ... meidän pitää hankkia makiaista", puheli emäntä, jota kaikenlaiset taloudelliset huolet tuntuivat huolettawan.

"Kyllähän niinkin, mutta millä?"

"Minä olen saanut naulan woita kokoon ... sen panen jonkun kaupunkimiehen mukaan ja tuotan sillä makiaista, waikka itse söisimme suoloja sillä ajalla", selitti waimo.

"Tee niin", sanoi mies, samassa alkoi hän nukkua tohottaa.

Pian nukkui waimokin.

Pilwet oliwat taiwaalla ohenneet ja kāmartyneet suuriksi paakuiksi. Kiiwaan tuulen muassa kiitiwät ne hirmuista wauhtia, peittäen wäliinsä sekeitä paikkoja, joista nyt noussut kuu wälistä pilkisteli esiin.

Minä olin huomaawinani, että pikku Tiina walwoi. Kuu pilkisti nyt juuri huoneeseen ja minä näin kuinka tytön pää oli pystyssä. "Warmaan hän kuuntelee, joko kaikki nukkuwat", ajattelin minä. Samassa huomasin minä, kuinka pikkunen jalka pistäisi peiton alta esiin ja kuun paisteessa näytti se niin waljulta ja walkealta. Pian pistäysi esiin toinenkin jalka ja tyttö kapsahti ylös. Hän kipasi wuoteeseen seisomaan ja kurotti nurkkahyllylle. Sieltä sieppasi hän kiireesti punakantisen aapisensa ja tarkasti suurella huolella sitä awausta, jossa kukko oli. Tyytymättömän näköisenä ja hitaasti painoi hän aapisen kiinni, ja pisti sen jälleen nurkkahyllylle.

"Ei se tuo makiaista, jos kuinkakin lukisin ... he waan kaikin minua narraawat", kuulin hänen itsekseen sipisewän.

Sitten pani hän jälleen maata, ja pian hänkin nukkui.

Nyt nukkuiwat kaikki huoneessa olijat, mutta minä en. Kuinka paljon olinkaan selwille saanut elämän todellisuutta tuossa köyhässä, pienessä perheessä. Minä olin kuullut sanottawan heitä riitaisiksi ihmisiksi, minä uskoin niin olewan ja kammoksuin jo ennakolta heitä, ja samoin taisi moni muukin tehdä. Minä olin saanut kurkistaa heidän sielunsa sisimpiin soppiin, ja sen johdosta olin tullut toisenlaisiin päätöksiin. Mikä sowinnollinen mielenlaatu olikaan heillä sortajaansakin kohtaan—niin, mikä jumalisuus, mikä luottawaisuus ja tyytywäisyys heissä wallitsi kaiken yksinkertaisuutensa ja köyhyytensä ohessa, ja kuitenkin oli heitä wäärin ymmärretty ja arwosteltu. Näitä ajatellessani käsitin pikku Tiinan tuonoin lausumat sanat täydelleen: "Ihmiset puhuwat wälistä liiojakin".

Kun huomasin kaikki muut nukkuneeksi, nousin minä warowasti ylös. Tulin kaupungista ja sieltä olin ottanut makeisia, jakaakseni kotiin tultuani niitä lapsilleni tulijaiiksi. Minä hiiwin matkalaukulleni ja kaiwoin makeiset esille. Niitä panin pikku Tiinan punakantisen aapisen kukko=wäliin niin paljon kuin sain pysymään; muiden muassa panin sinne myös markan rahan.

Aamupuolella yötä olin mennyt unen horrokseen. Isäntä ja emäntä oliwat jo askareissaan, kun minä hawahduin; kaikki lapset vielä nukkuiwat. Heti hyppäsin minä ylös ja menin hewostani ruokkimaan, mutta mielessäni oli se ajatus, etten tahtois olla näkemättä sitä hetkeä, jolloin pikku Tiina tarkastaa punakantista aapistansa, huomatakseni, minkä waikutuksen hänen hawaintonsa häneen tekisi.

Kun minä palasin hewoseni luota, oli hän jo hereillänsä ja luki aamurukousta. Kauwan ei wiipynyt, ennenkun hän ketterästi hyppäsi ylös ja puki waatteet ylleen. Sen tehtyään silmäsi hän nurkkahyllylle, missä tuo punakantinen aapinen oli; minun henkeäni ahdisti. Kuitenkin witkasteli pikku Tiina; oli niinkuin olisi hän ajatellut: "He narraawat minua kaikin", mutta kuitenkin näytti hänen haluttawan

saada tietoonsa, olisiko ehkä kukko jotakin nyt tuonut. Hän rupesi itseksensä muka jotakin hyräilemään, ikäänkuin wieroittaakseen muiden huomioita pois itsestänsä. Sitten wetäysi hän salawihkaa wuoteensa luo, nousi wuoteeseen ja kurotti kätensä ottaaksensa nurkkahyllyltä punakantisen aapisensa.

"Kah...! kansi on auki ... mitä ... onkohan...?" äännähteli hän, ottaessaan warowaisesti aapistansa. "Woi, woi ... eikö ole ... on, on, on ... ja niin, niin paljon ja noin korea rahakin..." höpötti pikku Tiina wielä, kun hän wuoteessa seisoessaan raotti täysinäistä aapistansa ja huomasi todellisuuden.

Pikku Tiina oli nyt pahemmassa kuin pulassa. Makeiset eiwät pysyneet kaikki yhdellä haawaa hänen käsissänsä, ja kuitenkin olisi hän ne kaikki tahtonut hallita. Wihdoin keksi hän sen keinon, että pani liiat makeiset aapisensa kanssa nurkkahyllylle, ja jäännösten kanssa hyppäsi hän lattialle, puristaen toisessa kädessään rahaa.

"Katsokaa, katsokaa, kuinka paljon...! ja wielä nurkkahyllylläkin... Ei isä eikä äiti narraa ... eikä wieras narraa ... eikä—eikä kukaan ihminen narraa ... toipa se kukko, kun olin oikein ahkera..." lörpätti tyttö saaliitansa näytellessään wanhemmilleen ja minulle.

Sitten rupesi hän jakelemaan makeisia toisille sisaruksilleen ja minulle, mutta tietystihän me aikaiset emme raskineet lapsen lahjoja vastaan ottaa.

"Tällä rahalla ostan itselleni kengät", sanoi hän sitten, heiluttaen sitä kättä, jossa hän rahaa piti.

"Kowin paljonhan se ... eihän niin paljoa..." sanoivat wanhemmat, täydellisesti käsittäen asian oikean laidan.

"Älkää niin sanoko, isä ja äiti ... antaa kukon waan tuoda ... mutta minäkin tahdon lukea paljon, oikein paljon", sanoi pikku Tiina.

Päiwä alkoi tulla, ja minä aloin hommata itseäni matkalle. Tämän nähtyään tuli pikku Tiina hywin lewottomaksi. Kaikenlaisilla keinoilla koki hän saada minut jäämään wielä heille; jopa lupasi kaikki makeisensakin, jos waan sen tekisin.

"Kun wasta kuljette, niin silloin minä tulen kyydillenne", sanoi pikku Tiina, kun näki, ettei hän woinut minun lähtöäni estää.

Sydämelliset kiitokset sanottuani talon wäelle ja lämpymät hywästit heiltä otettuani, lähdin minä tuota waiwaloista taiwalta kulkemaan eteenpäin. Minä en huoli ruweta kertomaan kaikkia niitä waiwoja ja wastuksia mitä sillä taipaleella korkean weden wuoksi sain kokea, mutta sitä en woi olla mainitsematta, etteiwät sittenkään nuo mökin asukkaat woineet mielestäni pois haihtua.

* * * * *

Oli jo hywin kewättalwi, kun minä taasenkin olin pakotettu tuota taiwalta kulkemaan. Oli jo ollut monta isoa suwi=ilmaa, jonka wuoksi jälellä olewa lumi oli tullut niin kowaksi, ettei sitä minkäänlainen tuulen wihuri woinut enään irti saada.

Oli jo jotenkin myöhäinen ilta, kun minä lähdin tuolle taipaleelle. Kiiwas lounastuuli oli puhaltanut kaiken päiwää. Tämä seikka peljätti minua ensin kowasti, mutta kun ei taiwaalta tullut yhtään lunta, eikä entinenkään woinut irtaantua, lähdin pitemmittä arweluitta taipaleelle, jopa niin rohkeentuneena, etten edes edeltäpäin keneltäkään tiedustellutkaan, minkälainen kulku tuolla waapperalla taipaleella nykyään on.

Tarkoitukseni oli, näette, ehtiä yöksi tuohon tuttuun mökkiin, sillä sen sydämelliset ja rehelliset asukkaat tuntuivat mielestäni jonkunmoisilta sukulaisilta. Oikein iloitsin sydämessäni, ajatellessani sitä hauskaa kohtausta, kun saan tawata taas pikku Tiinaa ja puristaa hänen wanhempiensa ystäwällisiä käsiä. Olipa minulla sekin hieno toiwio, että saisin jollakin tawalla tietooni, missä suhteessa mökin wäki nyt oli tuohon toisen mökin riitaisaan ja wahinkoa pyytävään Mattiin.—Nämä asiat ne oliwat, jotka minut paniwat uskaltamaan ja kiirehtimään, ja ne woittiwat kaikki ennakkoluulot ja laskut.

Waikka olin koettanut kaikki matkan esteet ja wastukset tuolla taipaleella laskuun ottaa, oli kuitenkin eräs semmoinen, josta ei minulla ollut aawistustakaan. Se oli luodewesi, jota kowat luode= ja länsituulet ajoiwat meren=lahtiin ja saarien salmiin. Hämmästykseni huomasin tämän jo ensimmäisellä lahdella, sillä siinä oli jo niin paljon wettä, että rekeen kurkotteli. Kuitenkaan ei minun enään sopinut takasin pyörtää; paitsi sitä toiwoin ettei muillakaan lahdilla ja salmilla olisi sen enempää wettä. Aiwan pian kuitenkin huomasin tämän otaksumiseni wääräksi, sillä kuta etemmäksi taipaleella tulin ja kuta useampi salmi ja lahti eteeni tuli, sitä enemmän oli niissä wettä. Tämä seikka hidastutti sanomattoman paljon minun kulkuani, sillä eihän woinut wesipaikoissa muuta kuin hitaasti ja warowasti

kahlauttaa hewosta.

Tämän tähden oli ilta kulunut hywin myöhäiseksi; oli kuuton aika, ja sentähden oli niin pimeä, ettei juuri paljon eteensä nähnyt. Päälliseksi oliwat maat melkein lumettomat, ainoastaan tien paikalla oli läpeensä jäänkaltaa; se seikka lisäsi wielä pimeyttä.

Minulla oli wielä ylimentävänä eräs kaitainen salmi. Tämä salmi wälitti yhteyttä erään ison sisälahden ja meren wälillä. Sen kautta purki meri luodewettä lahteen ja lahti taas takaisin mereen. Sen wuoksi woi tuossa sywässä salmessa käydä wäkewä wirta, joko lahteen tahi merelle päin, aina sen mukaan, nousiko luode wai laski.

Niin, ei ollut minulla enään muuta ylimentävää kuin tuo salmi, mutta kuitenkin peljätti se minua, sillä tunsin osaksi sen oikut. Mutta sittenhän olenkin pian mökissä, tuttujen ja ystävällisten ihmisten parissa.

Juuri näitä ajatellessani tuli tuo peljätty salmi eteen. Mitäpä siinä muuta neuwoa oli, kuin täytyi ruweta wuonaamaan sen yli. Heti rannalta lähdettyä nousi wesi rekeen ja minun täytyi nousta seisomaan. Niin paljon kuin pimeänpäästä mahdollista oli, koetin hewosta ohjata kohtisuoraan uoman poikki. Kuta etemmäksi mentiin, sitä sywemmästi oli wettä. Kaikki keweämmät kapineeni rupesiwat reessä uimaan ja minulla oli täysi työ pitää niitä koossa, etteiwät ne purjehtineet tiehensä. Kowa wirta käwi merestä lahteen päin, ja kun kowa tuuli wielä kiihkeästi puhalsi melkein samalta suunnalta, niin teki se tilani jotenkin kamalaksi. Siitä olin minä kuitenkin wakuutettu, ettei niin kaitaisessa salmessa ole jäänhalkeemaa ja mielenmaltilla ohjasin minä hewosta eteenpäin. Minä seisoin jo polwia myöten wedessä, ja joka silmänräpäys pelkäsin hewosen ja reen, kowan wirran ja tuulen sortamana, kaatuwan. Mutta silloinpa juuri rupesi tulemaan matalampaa ja wihdoin pääsin onnellisesti maalle. Tien löysin pian, jota myöten aloin ajaa eteenpäin.

Kauwan ei tarwinnut ajaa, ennenkun walkea rupesi pilkottamaan. "Tuollahan se onkin odotettava tuttu mökki", ajattelin minä, ja se tieto tuntui sangen miellyttävältä, sillä tunnustaa täytyy, että olin jotenkin kontetuksissa kylmän kylwyn tähden.

Minä ajoin sen mökin kartanolle, josta walkea näkyi. Pian huomasin minä, ettei tämä ollutkaan se mökki, mihin tarkoitin. Mutta mikä tämä sitten oli? Katselin ja töllistelin ympärilleni niin paljon kuin pimeässä woi nähdä. Mitä huomasinkaan minä nyt? Minä olinkin tuon riitaisan Matin mökin kartanolla, hänen, joka pahaa soi pikku Tiinan wanhemmille.

Tämä hawainto ei suinkaan ilahduttanut minua, mutta minulla ei ollut walitsemisen waraa, sillä oli niin kylmä, että hampaat kalisiwat suussani. Se tunto minua kowin waiwasi, kun en woinut pikku Tiinalle ja hänen wanhemmillensa tuottaa sitä iloa, jonka olin heille aikonut, mutta mikäpä oli neuwona, se täytyi jättää toiseksi kerraksi; ehkäpä jo huomenna woin heitä tawata. Näitä tuumiessani ja miettiessäni, riisuin hewostani waljaista kerkeämiseen, päästäkseni huoneeseen niin pian kuin mahdollista, lämmittämään kylmästä kangistuneita jäseniäni.

Minä astuin tupaan; se oli aiwan pimeä, ja nyt wasta huomasin, että se walkea, minkä olin nähnyt, näkyi jostain toisesta huoneesta. Minä seisahduin owipieleen ja sanoin umpimähkään hywän=illan, mutta mitään wastausta ei kuulunut; kuuntelin tarkasti, waan ei kuulunut hengen huokua; eipä olisi luullut mökissä olewan ainoatakaan asukasta, ellei tuota walkeaa olisi näkynyt ja jos ei olisi tuossa tuwassa ollut niin ihana lämmin kuin siinä oli.

Kauwan pimeässä oltuani, selweni näköni senwerran, että erotin tuwan perällä olewan owen; se kai wei toiseen huoneeseen ja sieltä kai se walkea näkyi. Kuuntelin taasenkin tarkoin, ja nyt olin sieltä tawantakaa kuulewinani jotakin hiljaista liikettä. Huoneeseen tultuani kolahti owi wasten tahtoani niin lujasti, että itsekin säikähdin sitä. Nyt koetin tawantakaa yskähdellä aina kowemmasti ja kowemmasti, siinä tarkoituksessa, että se kuuluisi tuohon toiseen huoneeseen, ja sieltä sitten tulisi joku walkean kanssa tupaan ja huomaisi minut. Kaikki tämä oli kuitenkin turhaa, sillä ketään ei tullut. Kaikki nämä lukuun otettuani, tunsin olewani hywin tukalassa tilassa.

Wihdoin tein minä päätökseni, ja aioin mennä tuohon salaperäiseen kamariin. Minä lähdin käydä kompuroimaan huoneen perällä olewaa owea kohden. Sen luo päästyäni haparoitsin siitä awainta, mutta mitään semmoista ei siinä ollut, ainoastaan jonkummainen ripa waan.

Minä lykkäsin hiljaa owea; se aukeni hiljaisesti; ainoastaan hiljainen parahdus kuului ja minä astuin huoneeseen. Siellä oli todellakin walkea, joka paloi talikynttilässä. Sen walossa näin minä ensi silmäyksellä mitä tuon pienen huoneen sisällä oli, waikken kohta käsittänytkään kaikkia asianhaaroja. Kamarin perillä oli wuode, johon oli peitetty jotakin walkoisella lakanalla, mutta mitä, sitä en tiennyt. Wuoteen wieressä oli pieni pöytä, jolla tuo talikynttilä paloi.

Huoneessa oli neljä henkeä: keski=ikäiseltä näyttävä mies ja nainen sekä kaksi lasta, tyttö ja poika,

arviolta kumpikin alle kahdeksan vuoden. Kun minä astuin huoneeseen, näytti siltä kuin eiivät huoneessa olijat olisi ensinkään minua huomanneet. He olivat kaikki alakuloisen näköisiä ja kaikki he katsoa tuijottivat liikahtamatta yhteen ja samaan paikkaan, tuohon, joka oli peitetty sänkyyn walkoisella lakanalla. Minä näin, että miehen leweät ja wahwat hartiat jytisiwät ja leweällä oikealla kädellänsä pyyhkäsi hän tawasta silmiänsä ja nokkaansa; nämä kaikki kai tuliwat jostakin sisällisestä tuskasta.

Kauwan katselin minä heidän salaperäistä ja murheellisen näköistä käytöstänsä—woi mitä se oli—oliko se jotakin wihaa tai koston pyyntöä, sillä olihan heitä sanottu riitaisiksi ja kostonhaluisiksi ihmisiksi? Niin, sitäpä minä juuri en tiennyt, mutta semmoiselta ei se ainakaan minun mielestäni näyttänyt. Koko tuolla pitkällä ajalla ei puhuttu yhtä ainoata sanaa, ja minä unhotin niin oman itseni, etten muistanut omia wasta nähtyjä waiwojani, enkä nykyistä puutteenalaista tilaani ja märkiä waatteitani ja jalkineitani.

"Istukaa, wieras!" kehoitti wihdoin mies tukehtuneella äänellä, ja se tuntui minun korwissani siltä kuin olisi se tullut maan alta.

Minä tottelin kehotusta koneentapaisesti, ja istuin lähellä olewalle tuolille. Sitten taas alkoi sama äänettämyys ja alakuloisuus. Ei mitään liikettä, ei mitään toimintaa; ainoastaan mies silloin tällöin pyyhkäisi oikealla kädellään nokkaansa ja silmiänsä kuten ennenkin.

"Onko mitään onnettomuutta tapahtunut, koska olette niin murheellisen näköisiä?" sanoin minä wihdoin kuiskaamalla.

"On ... kowa onnettomuus on tapahtunut", sanoi mies päätänsäkään kääntämättä, pyyhkäisten taas nokkansa.

"Kowa onnettomuus!—no minkälainen, herran tähden?" kysyin minä hätääntyneenä.

"Tuonne taipaleelle ihminen kuol..." yritti mies sanomaan, mutta sanat takertuiwat kurkkuun.

"Hywä Jumala, wai ihminen kuollut? Eipä minunkaan matkustamiseni ollut juuri hääwiä tuolla ulkona ... wai ihminen kuollut! Tekö hänet löysitte?"

"Minä."

"Oliko hänellä hewosta?"

"E—ei ... mitäs semmoisella..."

"Minkälaisella?"

"Niin nuorella ... sikiö wielä."

"Warmaan uumertui hän noita luodewesiä kahlatessaan?"

"Aiwan niin."

"Kuinka hän oli...? Mitenkä te hänet tapasitte?"

"Hän oli wiimeiseksi kahlannut ison luoweden yli, jossa oli wettä hänen wyötäriinsä saakka. Sen yli oli hän onnellisesti wielä päässyt, mutta luultawasti oli hän niin kontettunut, ettei woinut enään liikkuu, sillä juuri kuin hänen olisi pitänyt kuiwalle nousta, oli hän kaatunut suulleen; siinä hän sitten oli, waikei siinä ollut wettä kuin pari korttelia; siitä minä hänet tapasin ja otin rekeeni", selitti mies; nyt jo wähän wapaammin.

"Woi raukkaa!—luultawasti te toitte hänet kotiinne?" sanoin minä.

"Toin ... kuinkas muutoin."

"Suokaa anteeksi uteliaisuuteni, mutta minun tekee mieleni kysyä teiltä wielä jotakin: onko hän teille tuttu?"

"Hänet tunnen liiaksikin hywin", sanoi mies, ja rupesi ääneensä nyhkimään.

"Hän on kai tuossa wuoteessa tuon lakanan alla?"

"Niin on. Me olemme monta tuntia häntä hieroneet, koettaen saaha hänet wielä henkiin, mutta kaikki on ollut turhaa", sanoi waimo, sillä mies ei woinut mielenliikutuksensa wuoksi puhua. "Haluttaako wieraan häntä katsoa?" jatkoi hän sitten, ja samassa nosti hän peitteen pois wainajan kaswoilta.

"Herra Jumala!" huudahdin minä äkkiä niinkuin salama—"pikku Tiina, tuo hyvä lapsi!..."

Samassa horjahdin minä herwottomana takaperin tuolille, josta juuri olin noussut seisaalleni, nähdäkseni paremmin wainajaa. Siinä wapisin minä niinkuin haawan lehti, enkä woinut sanaa suustani päästää, niin sywän waikutuksen tuo äkkinäinen ja odottamaton hawainto teki minuun.

Samoinpa näkyi muittenkin laita olewan, sillä mies purskahti ääneensä itkemään, ja kun waimo yritti pitkäksi palanutta kynttilän kartta hypein niistämään, wapisi hänen kätensä niin, ettei hän woinut sitä toimeen saada; molemmat lapset myös nyhykiwät, jota en minä ollut heidän ennen nähnyt tekewän.

"Hywä Jumala...! oletteko tekin tunteneet tuon lapsiraukan?" sanoi waimo matalalla wärisewällä äänellä.

"Olen moneenkin kertaan. Tawatakseni häntä ja tuottaakseni hänelle iloa hetkeksi, ehätin melkein hengen kaupalla hänen luokseen; sattumus ohjasi minut tänne ja täällä tapasin minä hänet hengettömänä", sain minä waiwalla sanotuksi.

"Ja mi-minä ... Jumala minua armahtakoon... Minä olen heitä sydämeistäni wihannut ja—ja pyytänyt heille kosta", änkytti mies.

"Suokaa anteeksi, mutta mieleni tekee kysyä: mikä on ollut syynä wihaanne ja kostonpyyntöönne, koska warmasti tiedän, etteiwät he ole koskaan teitä wihanneet?" sanoin.

"Minä en ole vielä kenellekään ... mutta nyt on sydämeni nöyryntynyt ja awonainen, että woin kaikki ... syytä ei ole heissä ensinkään ... wika on minusssa.—Nuorina ollessamme ra-rakastuin minä hänen waimoonsa, mutta hän hyljäsi minut ja otti Antin. Siitä saakka on musta ja ilkeä kostonpyyntö maannut aina mielessäni... Woi minua!" selitti mies awonaisesti.

"Tietäwätkö wanhemmat, missä heidän lapsensa nyt on?"

"Sitä eiwät he tiedä. Tyttö on kai lähtenyt aamulla kylään, jolloin oli vielä kaunis ilma, sittemmin nousi tuommoinen ilma ja samassa luodewesi, ja he luulewat, ettei tyttö ole lähtenyt kylästä ... he odottawat häntä wasta sitten kun ilma on asettunut ja wesi laskeentunut.—Kyllä tämän uutisen ilmoittaminen wanhemmille on minulle raskas tehtävä, mutta Jumalan awulla tahdon sen kuitenkin tehdä ... silloin koetan sowittaa rikoksiani, ja pyrkiä sowintoon heidän kanssaan", selitti mies.

Mieleni oli wakaantunut niin paljon, että woin pysyä seisoallani. Käwelin wuoteen luo, missä pikku Tiina oli. Siinä makasi hän niin wiattoman ja murheettoman näköisenä, ja autuaallisen warjon heijastus lepäsi hänen kauniilla kaswoillansa. Minusta tuntui siltä kuin hän katselisi minua, ja hymysuin sanoisi minulle: "Ihmiset puhuwat usein liikojakin", ja: "Toisten Matti on paha ... waan vielä hänkin kerran tulee hywäksi".

PALJON UUTTA.

M—n seurakunnassa tapahtui se harwinainen kumma, että yhtäikaa saatiin kirkkoon saarnatuoli ja uusi isokello. Jopa olikin aika molemmat saada, sillä siitä asti kun Ruotsista tuotu isokello oli halki mennyt, ei ollut tapulissa ollut muuta kelloa kuin tuo kimeä=ääninen pienikello, ja siitä oli kauwan, hywin kauwan, liki neljäkymmentä wuotta, kun tuo isokello särkyi. Siitä saakka sitä sitten kimeä=äänisellä pikkukellolla yksistänsä soittaa nalkutettiin kaikki sielukellot, kiitoskellot, papinkellot, ensimmäiset ja toiset soitot pyhäaamuina, yhteensoitot ja kaikki muut soitot, mitä kirkollisissa toimissa tarwittiin. Hywin ikäwältä tuntui seurakuntalaisista, kun ei ollut kuin tuo ainoa kimeä=ääninen, kauwaskuulumaton pikkukello, sillä waikeapa oli tietää, mikä merkitys sen nalkutuksella milloinkin oli. Tosin koetettiin soitoista selwää tehdä sillä tawalla että soiton jälkeen läpätettiin, jolla oli eri tapauksessa eri merkityksensä; niinpä esimerkiksi pyhäsoitoissa läpätettiin toisen soiton perästä kerran, papinkellolle kahdesti, yhteensoitolle kolmasti, miehen=puolen sielukellolle kahdesti, waimonpuolen yhdesti j.n.e.

Mutta waikeaksi käwi noista läppäyksistä tolkulleen selwää saada, sillä olihan asiat niin monenlaisia ja monesta merkityksestä, että muisti petti ja järki seisahtui niitä kaikkia muistellessa ja aprikoidessa. Wanhat muistelivat kuinka toista oli silloin kun isokello oli vielä terwennä. Silloin ei tarwinnut mitään lukua pitää noista ainaisista läppäämisistä ja niiden merkityksestä, sillä aiwan helpostihan huomasi

asian oikean laidan, kunhan waan kuunteli, alotettiin isolla tai pienellä kellolla, soitettiin molemmilla yhtäaikaan, wai toisella waan ja kummalla.—Niin, olihan silloin toki toista.—Kyllähän asia niin oli, että tuota tukalaa ja epä määräistä kellonsoitto=puutetta oli monta erityistä kertaa koetettu poistaa, ostamalla uusi isokello, mutta aina sillä oli ollut paha onni. Kolme kelloa oli tuolla yhden kellon aikakaudella ostettu, milloin Pietarista, kulloin kotimaasta, mutta aina niille tuli joku onnettomuus eikä yksikään niistä pysynyt terwennä täyttä wuottakaan. Mikä niistä halkesi laidasta kannanjuureen saakka, minkä laidasta lohkeili suuria kimpaleita.—Huono onni tosiaankin.

Saarnatuoli oli Ruotsista tuotu ja se oli palwellut seurakunnan ensimmäisen kirkon yli=ikäiseksi. Kun uusi kirkko rakennettiin ja wanha häwitettiin, muutettiin saarnatuoli uuteen kirkkoon, koska ei luultu nykyäikana woitawan niin runsaasti koristettua saarnatuolia saada. Se oli kahdeksankulmainen, suorakylkinen tösölö. Joka kulmauksessa oli runsaasti koristellut, nakerrellut ja kowerrellut patsaat; olipa niihin laitettu pieniä pulleanaamaisia enkelin kuwiakin siipineen, joiden posket oliwat niin punaiset, että luuli weren niistä tipahtawan. Patsasten wäliin oli maalattu apostolien kuwia wirkamerkkeineen, ja mihin waan oli sopinut, oli leikattu anturakengän pohjan muotoisia sywennyksiä. Aikoinaan oli saarnatuolissa ollut runsaasti kultauksia, mutta nyt näkyi siitä waan enään joitakuuta keltaisen näköisiä likaisia pilkkuja, joista tarkasti katsoen kiilsi joitakuuta pronssinäköisiä jytyksiä. Yleensä oli siitä muutkin maalaukset kuluneet ja lohkeilleet, niin että kittaukset ja pohjustamiset oliwat yleisenä wärinä, jonka tähden se kaukaa katsoen näytti likaiselta liitumöhkäleeltä.

Semmoinen oli se saarnatuoli, joka oli jo yhden kirkon wanhentanut ja joka oli uuttakin palwellut jo lähemmäs sata wuotta.

Tällä pitkällä ajalla oli se käynyt hywin wanhanaikuiseksi ja ränstyneeksi. Eipä siinä kyllä, että se oli alkuperäisen wärinsä ja merkityksensä kadottanut, mutta se oli myös käynyt liitoksistaankin hataraksi. Sillä kun pappi oikein innostui saarnassaan, riuhtoen ja rytkien saarnatuolin laidasta, ritisi ja ratisi tuo pyhä sija kaikista liitoksistaan ja saumoistaan, niinkuin pärekori. Tämän tähden oliwat seurakuntalaiset jo kauwan ääneensä lausuneet sen mielipiteen, että uusi ajanmukaisempi ja lujempi saarnatuoli olisi entisen sijalle hankittawa.

Käwipä sitten niin, että ulkopitäjäläisetkin oliwat tuon puutteen huomanneet, osaksi omasta näkemästään, osaksi kuultuaan seurakuntalaisien tyytymättömyyden wanhaan saarnatuoliinsa.

Tämän kaiken oli ottanut waariin eräs toisessa pitäjässä asuwa puuseppä. Hänellä oli jo se hywä ominaisuus, että hän oli saanut kunnian tehdä pariin seurakuntaan waiwaisukon, ja ne oliwat niin onnistuneet, että ne kauwan aikaa oliwat menossa ympäristön pitäjissä alin=omaisena puheenaineena. Ei woitu kylläksi ihmetellä, kuinka tuo Parliini oli woinut niin asianmukaisesti kowerrella ja wuoleskella nuo hengettömät almunpyytäjät. Katkenneine sormineen ja kämppäjalkoineen seisoiwat he siinä niin hurskaan ja wiattoman näköisinä, odotellen, milloin joku hywä ihminen jonkun hywän lupauksen johdosta tulisi heille almua antamaan; moni kirkossakäwijä ja wieläpä siwurientäjäkin käwi ihmeellisille waiwaisukoille penninsä panemaan.

Tämmöinen oli se mies, joka tuli M—n seurakuntaan ja laittoi niin, että seurakunta kutsuttiin kokoon, keskustelemaan ja päättämään, eikö olisi jo aika hankkia uusi saarnatuoli. Kun entisen epäkelwollisuus oli jo ennestään tietty, niin arwattawahan oli, että ehdotus otettiin ilolla vastaan ja päätettiin kun päätettiinkin, että uusi saarnatuoli on hankittawa ja että tuo ennestään tuttu Parliini saisi sen walmistaa.

Semmoiset oliwat M—n seurakunnan kellolliset ja saarnatuolilliset olot ja tarpeet, ja semmoiseksi ne nyt muodostuiwat, että uudet piti entisten sijaan laittaa. Eipä kummakaan, jos niin oli, sillä olihan tuo tukaluus käynyt niin sietämättömäksi ja hankalaksi, että oli aiwan mahdoton enään tietää mistään seurakunnallisista säntillisistä oloista, oliwatko ne oikein wai wäärin, wai meniätkö ne päin männikköön.

Niin se oli. Puutteita oli monenlaisia ja puutehan on aina puute. Kuinka olisikaan ollut mahdollista ilman noita pyhiä wälikappaleita kauemmin elää ja toimeen tulla, sillä olihan niin moni heistä sekä kellon soitoista että saarnatuoleista saarnatuista saarnoista niin paljon elämän ojennusta saanut ja olihan sitten sydän ollut niin kummallisesti hywä kirkosta tultua ja wielä sitten koko wiikonkin, siihen asti, kun pääsi taasenkin uutta elämänsanaa kuulemaan. Eihän se ollut wäärin, waikkapa noita wälttämättömiä wälikappaleita ikäwällä ikäwöitiinkin uudistuwiksi.

Oli joulukuun puoliwälissä, kun tuo merkillinen päiwä M—n pitäjälle sattui tulemaan. Suntio Kolisen asunto oli lähellä kirkkoa, jonka wuoksi siihen jo lauwantai=iltana alkoi wäkeä kerääntyä yösijaa saamaan.

Kolinen oli weisuumies, jopa siihen määrään asti, että hän oli kerran ollut lukkarin waalissakin, pääsemättä kuitenkaan leiwälle, usein oli hän myös lukkarin poissa ollessa hänen sijassansa kirkossa

wirkaa toimittamassa ja muutoin oli hän lukkarilla apuna joka pyhä. Tämän tähden oli Kolinen kuwin nuotillinen mies. Melkein aina hän hyräili, kun waan ei puhumista ollut, kulkea kässytellen, molemmat kädet seljän takana.

Jo lauwantai=iltana tuli pitkämatkaisia kirkkomiehiä ja waimoja kirkolle ja pian oliwat kirkon likimmäiset talot täynnä ihmisiä ja kartanot hewosia. Pian kuhahtiwat suntionkin pienenpuoleiset huoneet wäkeä täyteen. Toisia tuli ja toisia meni, ja selwästi näki, että kansaa tuli oikein tulwimalla kirkolle. Olipa siihen syytäkin, sillä uusi isokello oli taasenkin ostettu. Se oli wiime wiikolla juhlallisesti tuotu kirkolle ja ripustettu tapuliin. Sillä ei oltu wielä kertaakaan soitettu, mutta pyhä=aamuna aiottiin antaa sen äänen kuulua kaikelle kansalle ja siten se uudistaa. Sitä kuulemaan ja näkemään oli kansa miehissä rientänyt.

Olipa muutakin uutta kirkolla nähtäwänä, joka myös ihmisissä herätti uteliaisuutta ja lienee monen saanut kirkolle tulemaan. Uusi saarnatuoli oli, näette, tuotu kirkolle. Sitä ei oltu wielä pantu paikoilleen, waan se oli wiety tapulin ullakkoon, jossa se oli halullisien nähtäwänä, Niin, eikö ollut syytä tulla kirkolle?

Noissa olisi jo kylläksi ollut kuulemista ja katsomista, mutta suntiosta se wasta ihmeitten ihme oli. Hän oli ostanut aiwan ihka uuden kellon, ei kirkon kelloa, waan tuommoisen ajan jakajan. Se ei ollut mikään arwoton neljällä kiwellä käypä silinteri, waan oikein tuommoinen kahdeksankulmainen kailletti=kello, joka oli warustettu tiima=, minuutti= ja sekuntiwisareilla, ja oli wielä päälliseksi lyöpä. Kellon päällä oli lyhyt nuoran palanen, jonka ulkopäässä oli pieni rengas; siitä nykäsemällä sai kellon lyömään milloin waan halutti.

Semmoisen kellon oli Kolinen ostanut juuri hiljakkoin. Montakin kehottawaa syytä oli tuon kellon ostamiseen. Wanha kaapillinen, painoilla käypä lyömäkello oli jo kauwan sitten laannut kaikenni käymästä, waikka painoihin oli leiwisköittäin lisätty kiwiä. Eikäpähän siitä paljon apua ollut sinäkään aikana kun se käwi, sillä hakkuri mennä räplätti noin waan omia aikojaan, huolimatta wähääkään pitkäwartisen heiluin harwoista heilahduksista. Siitä oli seurauksena se että kello oli aina joko edellä tahi jälessä tai seisomassa. Tuommoinen kello käwi wiimein suntion mielestä wirkaansa kelpaamattomaksi, sillä kun se ei tiennyt aikaa, hiljastui useinkin hänen soittonsa, josta hän sai nuhteita kirkkoherralta. Kyllähän suntio oli kokenut laittaa apua tuolle epatolle seinäkellolle, nimittäin laittamalla aurinkokellon tai tiimapölkyn, mutta eipä siitäkään ollut mitään hywää pilwisillä säillä ja jouluaamuna. Monta kertaa oli kelloseppä ollut tuon seinäkellon kimpussa ja laittanut sen käymään, mutta tuskin hän oli talosta poistunut, niin suntio jo huomasi, ettei kello ollut niinkuin sen olla olisi pitänyt, ja yks, kaks, oli kello hänen käsissään, jota hän tirkisteli tietomiehen tawalla joka puolelta, samassa puukon kärjellä wäännellä, rapaten ja kynsien sitä mihin waan puukonkären sai mahtumaan. Semmoisesta menettelystä oli seurauksena, että kello joko lakkasi kaikenni käymästä tahi meni se räplättämällä niinkuin edellä on mainittu.

Suntio oli joku aika takaperin saanut taasenkin nuhteita kirkkoherralta myöhästyneen soiton wuoksi. Pahoilla mielin tuli hän kotiin ja rupesi ripustamaan kiwiä nyt kaikenni seisowan seinäkellon painon lisäksi. Kello lähtikin laillaan liikkeelle ja suntio oli mielissään hywästä onnestaan. Mutta kun hän oli seuraawana yönä makeimmassa unessaan muorinsa kanssa, tapahtui se onnettomuus, että kellon nuora katkesi ja tuo kiwipaljous tuli hirmuisella jyrinällä alas. Unen läpi kuului se niin hirmuiselta räjähdykseltä kuin kauhein ukkosen jyrähdys. Säikähdyksestä meni suntio aiwan turraksi, mutta yhtäkaikki tormasi hän wuoteesta ylös tietämättä mihin sitä mennään, mutta mennä sitä waan piti niinkuin nuoli. Mutta pimeän päässä oli sillä kiireellä niin huono seuraus, että hän löi otsansa owenkamanaan ja sai suuren haawan otsaansa. Reeta, suntion waimo, säikähti niin kowin, ettei hän kyennyt ensinkään nousemaan ylös. Hän wapisi kuin haawan lehti, uihkuili ja woiwotteli senkin seitsemänlaisella äänellä ja sanoi monenwärisiä tulisäkeniä lentelewän silmissään. Hän sai siitä pahan rewäsimen ilmoiseksi ijäkseen. Kauwan sai suntio toinnutella itseään, ennenkuin hän kykeni ottamaan walkean. Oitis huomasi hän tuon hirmun oikean laidan, kun huomasi ison kiwiröykkiön lattialla. Tämän hän heti ilmoitti waimollensa, mutta mitäpä se enään auttoi, sillä rewäsin oli tullut, ja se pysyi.

Tämmöisien syiden tähden päätti suntio lujasti mielessään poistaa tuon ikäwän kellottomuuden. Kuitenkin piti hän aikeensa salassa, iloiten siitä ja itseksensä ehtimiseen hyräillen. Hänellä oli kaupunkimatka tiedossa, kun piti lähteä kirkonkelloa noutamaan, ja sieltä hän aikoi ajanjakajankin tuoda, mutta niin salaa, ettei kellään olisi siitä pienintäkään aawistusta. Kun hän sitten meni kaupungissa ollessaan kellosepälle, mielistyi hän tuohon kailletti=kelloon, kun se niin juhlallisesti käydä laktatti. Sen hän sitte arwelematta osti ja hän iloitsi mielessään kuinka hän kellollaan hämmästyttää maailmaa.

Semmoinen oli se ihmeellinen kello, joka juhlallisesti riippui suntion tuwan peräseinällä. Siihen oli se asetettu muutamia päiwiä ennen. Paikkakunnassa ei oltu ennen nähty semmoista kelloa. Tieto tuosta kummallisesta kellosta oli lewinnyt rewontulien tawalla ympäri pitäjää ja jokaisen teki mieli saada

nähdä ja kuulla tuota kummallista taidekalua muiden uusien kummien ohessa. Sen vuoksihan se oli, kun suntion huoneet jo lauwantai=iltana kuhisiwat niin täynnä wäkeä.

Ja kylläpä ei suntio pannutkaan sytytettyä kynttiläänsä wakan alle. Wakawana ja arwokkaan näköisenä kuljeskeli hän uteliaan wäkijoukon keskellä, itseksään hyräillen sanatonta, mutta nuotillista hyräilyä, molemmat kädet seljän takana. Kun hän noin hyräillen liikkeelle lähti, tettiin silloin aina saatawan kuulla jotakin hywää tuosta ihmeellisestä kellosta, sillä wakawin askelin läheni hän juhlallisesti kelloa, tarttui kiinni tuohon kellon päällä olewaan lyhyeen, rengaspäiseen lyömänuoraan ja wetää hurautti siitä. Ja woi ihmettä, mikä seuraus tuolla näennäisesti yksinkertaisella tempulla oli, sillä kello rupesi heti lyödä hamisemaan niin paljon kuin kerkesi. Tämän tempun uudisti suntio aina silloin kuin uteliasten joukko uudistui ja kun heidän keskinäiset puheensa käwiwät kowin tiedonhaluisiksi, jotka suntio kyllä kuuli, waikkei hän ollut niitä kuulewinaan.

Kun ei hän ollut tuolla hyräily=, käwely= ja hurauttamistuulella, istui hän huoneen peräpuolella harwasanaisena ja mieltiwän näköisenä, wedellen sawuja uudesta, wasta kaupungista tuodusta piipustansa, molemmat kädet ristissä rinnan päällä. Siinä hän sitten korwakuuluksissa kuunteli ja waarinotti jokikisen sanan mitä milloinkin kellosta puhuttiin. Jos joku yksityinen oli niin utelias ja karkäs, että hän tuli suorastaan suntion luo, tekemään jotakin kellollisia kysymyksiä, sai hän wastaukseksi harwoja, mutta asiallisia ja useinkin niin tylyjä ja pistelewäisiä wastauksia, että ne monen liaksi uteliaan tiedonhalun jäähdyttiwät kauwaksi aikaa.

Monta eri joukkoa oli näin tullut ja mennyt ja kaikki oliwat saaneet nähdä kellon ja kuulla sen lyöwän. Mutta nämä oliwat waan tuommoista nuorta hälyjoukkoa, joilla ei ole wielä mitään perinpohjaista tutkimuskykyä, tyytyiwät waan tuommoiseen pintapuoliseen näkemiseen ja kuulemiseen.

Oli kappaleen aikaa jonkummoista rauhaa, sillä uusia uteliaita ryhmiä ei tullut; oli waan oma kortteeriwäki ja sitähän woi jo semmoisissa tiloissa rauhaksi sanoa. Suntio oli erinomaisen hywällä tuulella ja sen useammasti nyt kuultiin kellon hanisewaa lyöntiä ja suntion hyräilyä.

Samassa alkoi kartanolta kuulua iloista naurun rähinää ja puheen pälinää.

"Jokohan taas...?" sanoi suntio ja istui jo waralta tuohon wakawaan asemaansa.

Rähinä läheni ja jo tuliwat he porstuaan, jossa he kopisteliwat lunta pois kengistään. Aristelematta astui tuo iloinen ja suruton joukko huoneeseen. Huolimatta yhtään mitään kenestäkään huoneessa olijasta, alkoiwat he wilkuilla ympäri huonetta, lasketellen samassa kello=asiaan kuuluwia sanoja ja lauseita; tuntuipa siltä kuin he olisiwat otaksuneet koko kellon ja talon yksinomaisesti kuuluwan heille.

Nämä oliwat täydessä naimajässä olewaa nuorta wäkeä ja olipa heidän joukossaan pari morsiuspariakin. Saattajana tahi johtajana oli heillä Tuiweroisen Tiitus, lyhyt, mustanwihakka miehen paaru. Hän oli naimaikäänsä katsoen mennyt jo yli onnensa, mutta siitä huoli Tiitus wiisi. Hän tahtoi waan olla siellä, missä muutkin nuoret oliwat, eikä yksiäkään kysyjäisiä, kuulijaisia ja häitä ollut, joissa Tiitus poika ei olisi ollut parhaana miehenä, eikäpä mitään muutakaan, joka waan oli jotakin uutta. Yleensä häntä pidettiin asiantuntewana miehenä, sillä hän oli kulkenut enemmän maailmaa kuin muut paikkakuntalaiset. Hän oli kerran käynyt Jywäskylän kaupungissakin ja siitä oli hän jotenkin ylpeä, sillä kun hän kertoi noita matkahawainnoitansa, alkoi hän tawallisesti kertomuksensa näillä sanoilla: "Kun minä etelässä käwin".

Niin, semmoista joukkoa se oli, joka nyt tuli suntion uutta kelloa katsomaan. Jo ensi ottosista huomattiin, etteiwät nuo ohwakkaat wieraat olleet suntiolle oikein mieluisia, sillä heti heidän tultuansa tuli hän tawallista tarkkaawammaksi, mieltiwämmäksi ja wähäpuheisemmaksi; hyräileminen lakkasi heti niinkuin tulpan olisi suuhun lyönyt.

"No, missä se on? Eihän tuota näy koko kelloa", sanoi eräs suulas tyttö, seinille katsella tirkistellen.

"No woi! Etkö tuota nyt näe...? Tuollahan se on kellokaapin wieressä peräseinällä... Minä näin sen heti kun huoneeseen tulin", sanoi Tuiweroisen Tiitus, ihmetellen tytön näkemättömyyttä.

"Woi herranen aika, tuommoinenko se waan onkin? Noin pieni ... ei seulankaan kokoinen", sanoi joku joukosta ja koko joukko meni perälle huonetta ja kaikkein silmät oliwat tähdätyt kelloon.

"Minkälainen se sitten sinun mielestäsi pitäisi olla?" kysyi suntio jotenkin äreästi.

"En minä häntä oikein tiedä, mutta minä luulin, että se on tuommoinen kaapillinen..." sanoi puhuja hämmästyksissään.

"Kaapillisten kellojen aika on ollut ja mennyt", murahti suntio.

Tätä wiimeistä suntion tyytymätöntä lausetta eiwät kellon tarkastajat näyttäneet ensinkään

huomaawan; he eliwät waan omaa elämänsä ja pitiwät omaa menoansa.

"Onpa se sentään soma kello ... noin pikkunen ja kiiltävä ja—ja noin paljon wiisareita", sanoi joku joukosta.

"Sepä minusta onkin paha, että niitä niin paljon... Eihän tiedä montako kellokaan on", sanoi Sydänmaan Jussi.

"Niin, mutta 'siprut' minusta owat huonot... Eihän noissa ole kuin suoria piiruja rinnan ja ristissä ... mikä noista selwän...?" säesti eräs tyttö siihen.

"Mutta uskokaapa jos tahdotte, niin minä olen ennenkin nähnyt semmoisen kellon—lautamiehellä se on—jossa oli samanlaiset siprut kuin tuossakin ja minä opin ne aiwan pian ymmärtämään", sanoi eräs tyttö.

"No mitenkä?"

"Minä lähdin ykkösestä lukemaan ja luin: yks, kaks, niin kauwan kun tulin sille kohdalle missä wiisari oli", selitti tyttö.

"No, mutta voisihan tuossakin samoin tehdä", sanoi se tyttö, joka oli kelloa ihannellut.

"Mikäpä olisi, ettei saattaisi."

"Kyllä se on siewä kello. Katsokaapa tuota pikku wiisaria tuossa pikku taulussa ... tuossa alhaalla ... näettekö...?"

"Menee niin että näkee."

"Näkeehän tuon ... hywin näkeekin."

"Lyöpiköhän tuo?"

"Mitäs hän toki tuommoinen ... toisenlaisen sen kellon pitää olla, jonka mieli on lyödä", sanoi Tiitus, joka tähän asti oli ollut kelloa arwostelematta ikäänkuin kadehtien, kun muut ihanteliwat ja ihmetteliwät tuota uutta ja kummaa, josta hän ei ollut tiennyt edeltäpäin kertoa.

"Mitäs se toki... Eihän tuossa ole painojakaan ... painothan toki lyömäkellossa olla pitää", selitti Sydänmaan Jussi.

"Niin, eikä heilaria."

"Ettäkö se ei lyö?" kuuliwat kellon arwostelijat aiwan selkänsä takana sanottawan.

He eiwät ollenkaan huomanneet, että suntio oli hiljalleen noussut ylös, kun kuuli että kellolle alettiin hakea olemattomia wikoja ja siten syyttä tarpeetta poljettiin sen arwoa. Sen tahtoi hän nyt kaikin mokomin poistaa ja sitäwasten oli hän nyt liikkeellä.

"Woi, woi lyöpikö se...? Sanokaa, hywä Kolinen, sanokaa", pyyteli eräs tyttö helkewästi, hän, joka oli niin mestari numeroiden tuntemisessa.

"Lyöpipä tietenkin ja lyöden lyöpikin, eikä siinä tarwita painoja eikä heilareita", sanoi suntio ja katsoa wilautti Tiitusta silmiin.

"Wai lyöpikin se...! Woi kun kuulisi sen lyöwän."

"Odota niin kauwan, kun wiisari tulee tiiman päälle ... kohtahan tuo tulee", kehoitti joku tuota malttamaton.

"Niin, wain se tulee wasta puolen tiiman päälle, koska on pitkäwiisari alaspäin ... näethän tuon nyt", hopitti tyttö.

"Lyöhän se puolen tiimankin päästä, mutta eihän se silloin lyö kuin yhden kerran, waan kyllä siihen keino tiedetään", sanoi suntio ja alkoi astuskella kelloa kohden.

"Hyhhyhy, hyh, hyh, hyy", kuului nyt ja samassa wetää hurautti hän lyömänuorasta.

Kello alkoikin lyödä suhuuttaa minkä kerkesi. Heti herkesiwät kaikki hälisemästä ja suurella uteliaisuudella kuunteli jokainen kellon lyöntiä. Sydänmaan Jussikin otti niin wakawan aseman, ettei tohtinut hengittääkään; hän oli niin pinnistyksissä, että hänen takkinsa hihan suut tärisiwät kuin haawan lehti. Ehdottomasti oli hän kääntynyt kellon puoltajain puolelle.

"Jopa oli kumma", sanoi hän ja huokasi raskaasti.

"Kumma se oli ja woi, woi kuinka siewästi se suhisi ja kuinka kauniisti se lyödä ynisi", hälysi useampi yhteen ääneen.

"Niinhän tuo kalkahti raudalta", sanoi Tiitus nyreissään.

"Kalkahtiko se raudalta?" kysyi suntio niin tuimasti, että kaikki läsnäolewat hämmästyiwät. Samassa kääntyi hän äkkiä Tiitukseen päin.

"No enhän minä nyt sitä niin todesta..." koki Tiitus hämillään sanoa.

"Niinäpä se on... Tulee puhumaan, waikkei ymmärrä yhtään kellon päälle", sanoi suntio.

"Woi kuinka se on kaunis kello ... woi kun minullakin olisi tuommoinen kello", sanoi joku poika.

"Ja miten kauniisti se käydä laklattaa."

"Entä nuo wiisarit sitten ... katsokaa tuota pientäkin, kuinka se sikeltää."

"Ja niin kiiltävä ja pieni."

"Saattaisipa melkein waikka lakkariinsa pistää."

"Menisitpä häntä liikuttelemaan, niin näkisit kuinka siinä käwisi ... kellon pitää olla suorassa, jos mieli sen käydä on", sanoi Tiitus.

"Ettäkö tämän pitää olla suorassa, ennenkuin se käypi, wai?" kysyi suntio tuimasti.

"Niin kaiketi tuon ennen on pitänyt olla."

"Siinäpä laskit aika walheen", sanoi suntio. Samassa hän siwalsi kellon naulasta ja pisti sen ylösalasin alimmaisesta hankista riippumaan. "Nyt näette, minkälaisissa kengissä tuo mies kulkee", lisäsi hän sitten voitollisesti.

Ihmettelemästäkin päästyä ihmetteli koko seura, kun kello käweli yhtä raikkaasti, waikka oli käännetty ylösalasin. Semmoista ei oltu ennen nähty. Jokainen heitätä kyllä oli nähnyt, minkälaisessa pulassa kylän kellosepät oliwat olleet heidän mustatauluisten ja raskaspainoisten seinäkellojensa kanssa, kun he niitä ensin siiwottuansa, käymään asetteliwat. Kuinka monta pärentikkua ja suudetta he tarwitsiwat silloin kelloa suoraan asettaessaan, sen ties taiwas ja päiwäkaudet saiwat he korwiansa kallistella, kuullaksensa, milloin kello tasaisesti astuskeli. Mutta nyt, nythän kääntynee maailmakin ylösalasin, koska kellotkin woidaan päälleen kääntää, eiwätkä ole siitä tapo taallaankaan, käydä raksuttelewat waan, niinkuin ei mitään olisi tapahtunut.—Niin, eikö ollut syytä ihmetellä? ja kaikki muut niin tekiwätkin, mutta Tiitus oli waan tyytymättömän näköinen.

"Eihän tuo lyönyt oikeaa tuntiakaan ... löi kymmentä ja kello ei ole wielä kahdeksan", sanoi hän.

"Se on kumma, minkälaisessa wääryyden solmussa ja katkeruuden sapessa tuo mies on minun kelloani vastaan, ikäänkuin se olisi hänelle mitään pahaa tehnyt. Mutta minä tahdon näyttää, kuinka perättömiä hänen parjauksensa owat", sanoi suntio kiiwastuneena.

Näin sanoen nykäsi hän taas lyömänuorasta ja antoi kellon lyödä, nykäsi wieläkin ja nykäsi niin kauwan, että lyönti tuli oikeaan.

"Wieläkö sinulla on nyt mitä sanomista?" sanoi sitten suntio, kääntyen Tiituksen puoleen.

"Woi, woi kuinka kauwan ja kauniisti se löi, waikka oli alaspäin käännettynä... Eipä se tarwinnut painoja eikä heilareita, mutta löipä yhtäkaikki", hälisiwät kaikki, mutta Tiitus katseli pitkin nokkaansa.

"Kuinka te woitte sitä noin mielinmäärin lyöttää ... noin waan miten itse tahdotte?" kysyi joku.

"Miksei ... helppo tehtävä se on sille, joka kellon perinpohjin tuntee", sanoi suntio oikein kellosepän tawalla.

"Woi kun minulla olisi teidän kätenne", sanoi Sydänmaan Jussi, ihmetellen suntion taitoa.

"Mitäpä siitä olisi, poika parka, hyvää, kun sinulla ei kuitenkaan olisi minun päätäni", arweli suntio.

"Mikä tuon kellon nimi on...? Onhan kelloillakin useinkin nimet", kysyi joku.

"Mitä sinä, Tiina, joutawia ... eihän sitä kelloilla nimeä..." sanoi Sydänmaan Jussi arasti.

"On kun onkin ... Meidän renki=Matillakin on lakkarikello, jota hän sanoo Lonton=kupulaksi", väitti tyttö.

"On tälläkin kellolla nimi", sanoi suntio totisesti.

"Wai on... Tiesinhän minä, että on kelloillakin nimi. Sanokaa, hywä Kolinen, mikä tuon teidän uuden kellonne nimi on—sanokaa", kätteli utelias Tiina.

"Kaaleppikello tämä on", sanoi suntio tohtuneena.

"Wai kaaleppikello... Wiwahtaapa se wähän ihmisen nimeen, mutta eihän se mitään haittaa... Paljonkohan tuo on maksanut?"

"Wiisikolmatta markkaa."

"Kylläpä on hintaa, mutta eihän sitä tuommoista helpolla...", arweli joku.

Tuiweroisen Tiitus oli kauwan aikaa ollut waiti ja neuwotonna. Selvästi huomasi hän joutuneensa kelloasiassa häwiölle suntion kanssa, sillä kaikki oliwat kääntyneet hänen puolelleen, yksin Sydänmaan Jussikin, josta hänelle oli alussa niin hywä apu ollut. Waikea oli hänen kärsiä tappiotaan, sillä sittehän hän olisi menettänyt kaiken arwonsa.

"Kun minä etelässä käwin, niin..."

"Käy sinä siellä, käy sinä täällä."

"No antakaahan nyt toki puhua."

"Puhu nyt sitten."

"Kun minä etelässä käwin, niin siellä minä kummallisen kellon näin ... tuo ei ole sen rinnalla vielä mikään", sanoi Tiitus.

"No annapa paukkua, minkälaisen kellon sinä siellä näit."

"Se oli semmoinen, semmoinen—se löi kuuteen kulkuseen yhtäikaa ja se löi kaikki tiimat ja minuutit. Siinä oli taulu ammeenpohjan ja heilarin lantti saawinpohjan kokoinen. Se tiesi wuodet, kuukaudet, tunnit, minuutit ja sekulit. Sitä ei tarwinnut wetää kuin kerran wuodessa ja ... ja sehän nyt wasta koreasti löi ... mitäs tuo tuommoinen."

"Mikä se sekuli on?" kysyi joku.

"Etkö sinä sitä vielä tiedä...? Se on tuo sukkela wiisari tuossa pikku taulussa ... alhaalla tuossa ... ymmärrätkö?—tuo joka tuossakin on olewinaan."

"Missä näit semmoisen kellon?" kysyi suntio.

"Jywäskylässä; siellä näkee jos mitä."

"Missä siellä?"

"Erään herran kamarin seinällä."

"Sekulit ... kuuteen kulkuseen...? Mahdoit panna heti seitsemään... Hm!" murahti suntio.

"Minä pelkään, että tuo Tiitus walehtele", arweli eräs tyttö.

"Mitäpä se tekee ... hän walehtele niin että nokka päässä heiluu. Missä sitä semmoista kelloa ... ammeenpohjan kokoinen...? Kummaa kun se kehtaakin.—Kuulihan sen tuosta lyönnistäkin. Siitä sitä tulisi kun kaikki minuutitkin ... aiwanhan se olisi yhtenä sälinänä ja kuka siitä selwän ottaisi...? Eiwäthän ihmiset hulluja ole.—Kuulittehan jo siitäkin, kun sanoi tuossakin pitävän painot olla, ennenkuin se löisi ... eipähän tiennyt sitäkään", puhkesi suntio puhumaan.

"Nyt minä tiedän warmasti että Tiitus walehtele", sanoi joku joukosta.

"Me uskomme sen ja tiedämme kaikin", sanoi toinen.

"Hywä on kun tiedätte", wakuutti suntio.

"Hyvästi nyt waan, Kolinen!—olipa se soma kello", sanoivat nuo kellon katselijat ja lähtivät pois, vielä mennessäänkin väittäen, että Tiitus walehteli.—Nurpalla nokin seurasi hän heitä.

"Saipas hän kerrankin, wanha walehtelija...! Tuleekin syyttä tarpeetta tärwäämään ja parjaamaan toisen kelloa", sanoi suntio wierastensa mentyä.

Hän tuli erinomaisen hywälle tuulelle tuon wiimeisen kelloa tarkastelewan ryhmän lähdettyä. Eipä kummakaan, jos niin oli, sillä olihan hän saanut täydellisen woiton tuosta nenäkkäästä Tiituksesta ja kello oli jäänyt siihen arwoon, mikä sillä hänen ja muiden mielestä harwinaisena kaluna paikkakunnassa oli.—Kaikki äreys ja kättyisyys lähti hänestä niinkuin wesillä pesten ja yhtenäen kuului nyt waan tuo tutunomainen "hyhhyhy, hyh, hyh, hyy". Talon majamiehet saivat nyt niin paljon kuulla kellon lyöntiä, ettei suinkaan kenenkään liene tehnyt mieli enempää, sillä yhtenäen käydä kässehti suntio hyräillen kellon luo ja wetää hurautti kellon lyömänuorasta; menikö lyönti oikeaan tai wäärään, siitä huoli hän wiisi.

Ilta oli jotenkin kulunut, sentähden alettiin jo asetella maata. Walkeat oliwat jo sammutetut, ja yksi ja toinen majamies weteli makeata unta. Joku wieras oli hywän aikaa walwoskellut, sillä Nukku=Matti ei osannut hänen luokseen. "Mitenkä, kellohan löi wast'ikään ja nyt se taaskin lyöpi?" ajatteli hän, kun se taasenkin rupesi lyödä suhuuttamaan. Mitäpä siinä oli, kello löi waan lyömisensä, mutta kun se oli tehtäwänsä tehnyt, hurautti taasen lyöntineuwot ja kello waan yhä lyödä hanitti.

"No, eiköhän, kiesawita, se pöllö ole yölläkin vielä tuon rämpän kimpussa...! Ei saa yötänsäkään rauhassa nukkua. Kyllä kaiketi se sen kauniisti särkee, niinkuin muutkin on tehnyt... Huomenna saat myydä pois koko honikan ... äläpäs nyt toki ... minä en kärsi sitä ... ihmisetkinhän tuolla nauraa", kuului samassa suntion waimon äreä ääni, joka luuli jo kaikki nukkuwan.

* * * * *

Aamulla kun ihmiset heräsiwät, ihmetteliwät he suuresti, kun kelloa ei seinällä ollutkaan. Suntio oli vähäpuheisempi ja synkeämmän näköinen kuin koskaan ennen. Hänen muorinsa oli hywin ruppatuulella. Äänetönnä kulki hän muun wäkijoukon keskitse asioitaan toimitellen ja jos hän jonkun sanan sanoi, oli se joko pistelewä tai tyytymättömyyttä osoittawa. Kortteeriwäki huomasi tuon emännän pahantuulen ja se synnytti jonkunmoista alakuloisuutta kaikkiin.

Kaikki huomasiwat aiwan selwästi, että suntio wartioi sitä tilaisuutta, että hän woisi jollekin majamiehelle jotakin sanoa muiden huomaamatta; semmoinen hetki ilmestyikin.

"Paljonko kello on?" kysyi hän melkein kuiskaamalla eräältä ja hänen käytöksensä oli niin arkamainen, että oikein sääliksi käwi.

"No missäs teidän kellonne on?"

"Se täytyi wiedä pois."

"Ja minkä wuoksi?"

"Se pahuus oli seisonut yöllä... Liiaksi minä kaiketi sitä kääntelin ja lyötin ... täytyy wiedä se kellosepälle.—Olipa hywä kun kirkkoherra antoi minulle semmoisen ohjeen, että saisin silloin alkaa soittamisen, kun hän lähtee kotoaan, sillä pappilaan oli jotenkin pitkä matka."

"Mihinkä nyt olette kellonne wieneet?"

"Tuonne perikamariin, arkkun waan... Kunhan ei waan tuo nero Tiitus saisi sitä tietää—ehkä siitä vielä kello tulee."

Kun hän sai tietää, mitä aika oli kulunut, lähti hän pois, itsekseen mutisten: "Eipä nyt toki vielä niin kiirettä ole".

* * * * *

Nyt alkoi tulla toiset tuumat. Aika oli jo siksi kulunut, että yökirkolla olijat alkoiwat kaikin olla liikkeellä ja toisia tuli ehtimiseen. Yhtenä paminana oli kartano, kun ihmiset pälisiwät, luokat kolahteliwat, aisat rämähтелиwät ja hewoset hirnahтелиwät, miesten hewosia waljaista riisuessa ja sijotellessa rekiä, joihin he sitoiwat hewosensa kiinni ja joille he laitteliwat loimia ja syömistä. Kylmettyneine kenkineen ja kylmine turkkineen työntäysi wäki huoneisiin, jotka niin täyttyiwät, ettei siinä ollut käden eikä jalan sijaa. Jokainen koetti pyrkiä walkean luo, lämmittämään kohmettuneita kynsiänsä; lapsiwäkeä oli paljon mukana ja ne oliwat kaikkein halukkaimmat siihen toimeen. Kylmä oli tosin ilma, mutta eihän sopinut poissa olla, sillä soitettiinhan tänään ensi kerran uudella isolla kellolla ja se piti heidän kuulla ja jos mahdollista nähdäkin, vieläpä saarnatuolikin.

Suntiolle koitti iloisempi aika. Kaikki häntä tahtoivat hywitellä ja mielitellä, ja päästä hänen kanssaan niin likeiseen ystävyYTEEN kuin suinkin mahdollista, sillä hänhän se isoa kelloa soitti ja hänenhän awullaan sitä tapuliin pääsi, jos pääsi. Suurin osa kirkkomiehistä ei tiennyt wielä mitään tuosta suntion kummallisesta "kaaleppi"=kellosta ja jos joku tiesikin ei hän sitä nyt muistanutkaan, sillä olihan nyt kohta kuultawissa isompi kello, joka löi paljon isommasti kuin mikään kaaleppi.—Niin unohtui suntiolta koko tuon oman kellonsa yöllinen, surullinen juttu ja hän alkoi taas iloisesti hyräilemään.

Yksi ja toinen pyyteli häneltä lupaa päästäksensä hänen kanssaan tapuliin. Enimmiten ei hän ollut noita pyyntöjä kuulewinaankaan, kulkea kyssytteli waan ja hyräili; joskus istui hän arwokkaan näköisenä, molemmat kädet ristissä rinnan päällä. Kun tuo kättäjäjoukko häntä kowin ahdisti, sanoi hän waan: "Ei sinne kaikki mahdu". Mutta waikka hän niinkin sanoi, wilkutti hän toisille ystäwällisesti silmää jossakin lomassa, milloin eiwät muut sitä nähneet ja se merkitsi hywää. Näille hän jossakin sopiwassa tilaisuudessa kuiskasi jotakin korwaan ja siitä tuliwat nämä oikein iloisiksi.

Nyt juuri tuli Tuiweroisen Tiitus huoneeseen. Hän wilkuili ympäri huonetta, nähtävästi etsi hän jotakin ihmistä; tuota illallista kello=juttua ei hän näyttänyt muistawankaan.

Hänet nähtyänsä istui suntio johonkin huoneen nurkkaan, ikäänkuin piiloon häneltä, mutta Tiitus huomasi kuitenkin hänet ja asteli suoraan suntion luokse.

"Hywää huomenta, Kolinen! Saanhan minäkin tulla tapuliin", sanoi hän iloisesti.

"Etkä saa."

"No miksen...? Minä soittaisin teille awuksi", sanoi Tiitus ällistyksissään.

"Waikka mitä tekisit, niin et saa."

"No miten? Sanokaapas."

"Eihän sinne kaikki ... ja mitäpä sinulla siellä tehtäisiin— walehtelijalla", sanoi suntio totisesti.

"Kah, kun on kärtynen!" sanoi Tiitus ja heitti koko tapuliin pääsemisen hitolle. Hän kääntyi aiwan wälinpitämättömän näköisenä pois ja alkoi muiden kanssa iloisesti hölistä muita asioita.

Paljon oli tapuliin luvatuita, mutta paljon enemmän luwan saamattomia. Toiwon ja ilon hohde loisti luwansaaneiden kaswoilla; oikein he käsiään hykerteliwät pelkästä ilosta ja malttamattomuudesta.

"Woi, woi kun tulisi aika!" sanoi eräs poika käsiään hieroen ja hymyssä suin.

"Niin aika'... Mitäs kello nyt onkaan?" sanoi Tiitus ja silmäili heti sitä paikkaa, missä tuo kiistanalainen kaaleppikello oli illalla oikein= ja wäärinpäin riippunut. "Eihän sitä ole enään koko kelloa ... eihän se waan ole lakannut käymästä?" lisäsi hän sitten ja kääntyi kysywästi suntioon päin.

"Eikä ole."

"Mutta tosiaankin. Minäkin olen kuullut, että Kolisella on uusi ja kummallinen kello, missä se nyt on?" sanoi joku kirkkomies.

"Kyllä kaiketi se on niin koreasti herennyt käymästä", ehätti Tiitus sanomaan, nauraa wirnistellen.

"Kuulithan sen, ettei se ole ... mutta eihän sitä toki kaikille— luuletko tapuliin pääsewäsi?" sanoi suntio ja hän oikein wapisi hätäymisensä tähden.

Aamu rupesi walkenemaan ja ikäwä seinäkellon juttu haihtui wähitellen. Suntio alkoi käydä lewottomaksi ja lupauksen lapset wielä lewottomammiksi. Rauhattomana käweli suntio paikasta toiseen ja katsoi tawasta akkunasta ulos, nähdäksensä missä määrin päiwä walkenee ja tietääksensä, mitä aika on kulunut. Nähtävästi ei hän uskaltanut tuolta kellomieheltäkään tulla kysymään, paljonko kello on, sillä hän älysi, ettei hän woi sitä niiden huomaamatta tehdä.

Ei ollut wielä hetikään selkeä päiwä, kun suntio alkoi tukkia turkkia päälleen.

"Joko sitä lähdetään?" kysyi joku luwattu.

"Hyhhyhy, hyh, hyh, hyy", hyräili waan suntio ja samassa otti hän tapulin awaimet naulasta.

Tämä oli merkki lähtöön. Kuumeentapaisella kiireellä hakiwat kaikki wöitään ja kintaitaan, ja niin sitä lähdettiin. Paljon oli siinä wäkeä, wanhoja ja nuoria, arwokkaita ja arwottomia, aina sen mukaan, minkälaisessa yhteydessä mikin oli suntion kanssa; Sydänmaan Jussi oli myös muiden joukossa— tiettyä se. Paljon oli semmoisiakin, mitkä eiwät ensinkään olleet saaneet minkäänlaista lupaa, mutta

yhtä kaikki oliwat lyöttäytyneet matkaan, toiwossa, että joku hywä onni toimittaisi heille tapuliin pääsyn. Niiden joukossa ei waan Tiitusta nähnyt. Juhlallisesti ja arwokkaan näköisesti asteli suntio hitain askelin edellä ja hälisewä joukko meluten jäljessä. Hänen oikeassa kädessään heiluiwat renkaista toisiinsa nahkahankilla yhdistetyt isot tapulin awaimet ja wasemmassa kainalossa oli hänellä iso kappale wanhaa hamppuwaatetta, luultawasti jostakin wankasta alustasta.

"Mitä tuolla waatteella teette?" kysyi eräs keski-ikäinen mies, juosta sipasten suntion siwulle.

"Kylläpähän hänen näet", sanoi suntio, eikä kääntänyt päätänsäkään.

Niin tultiin hälisten tapulin portaille. Tungos oli niin suuri, ettei suntio woinut saada owea auki, sillä jokainen tahtoi ensiksi päästä owesta sisälle. Wiimein täytyi suntion koweta ja sitten sai hän sen werran tilaa, että sai owen auki. Yhdellä pamauksella oli ullakko täynnä wäkeä. Siellä se körötti nurkassa pystyssä, uusi saarnatuolikin, mutta eipä sitä nyt jouduttu paljon tutkimaan ja tarkastelemaan, sillä olihan nyt muuta mielitettyä. Kaikki siihen kyllä loiwat silmänsä, mutta pian he käänsiwät katseensa muualle. "Olisihan tuossakin katsomista, mutta ennättähän tuon", sanoi ainoastaan eräs mies.

Ullakko oli auki koko kirkonajan, sillä kaikki kansa kulki sen läwitse. Kelloihin mentiin toisen lukollisen pienen owen kautta; tuo owi oli jossakin syrjäkomerossa, jonka tähden siinä oli aina puolihämärä, komeroon kun ei tullut waloa mistään akkunasta.

Suntio awasi owen, meni owenpieleen seisomaan ja pani kätensä owen eteen poikittain, pidellen toisesta pieluksesta lujasti kiinni. Sen ikeen alati päästi hän sitten luvatut yksitellen edeltäpäin menemään, mutta ne, jotka eiwät olleet lupaa saaneet, poisti hän armotta pois.— Siinäkin tarkastelussa kului aikaa.

"Äläpä sinä siinä ... ole niin wiisas kuin olet", sanoi suntio yhtäkkiä, kun hän oli loppupuoleen tuota päästämistyötä toimittanut, samassa työntäen kowasti takaisin puoliwäkisin suntion käden alati sisälle pyrkiwää miestä.

Ei ainuttakaan niin julkeaa luwansaamatonta miestä oltu nähty ja kaikkein silmät kääntyiwät tuohon rohkeaan tungetteliin. Ei ollut häntä helppo tuntea tuossa puolihämärässä, mutta wiimein hän kuitenkin keksittiin Tuiweroisen Tiitukseksi. Muiden hitautta hywäksensä käyttäen, oli hän hätäpikaa waihtanut waatteita jonkun toisen miehen kanssa, peittänyt puoleksi kaswonsa kaulahuiwillansa ja oudon pukunsa, wäentungoksen ja hämärän awulla aikoi hän pujahtaa luwattujen mukana tapuliin. Mutta sepä ei onnistunutkaan, sillä suntion tarkka silmä keksi hänet kuitenkin. Ei Tiitus näyttänyt nytkään surewan tuota kowaa onneansa, menihän waan taaemmaksi seisomaan ja nauraa mutristeli.

Kun suntio oli saanut kaikki laskettawansa lasketuksi tuli hän itse wiimeiseksi, paiskasi owen kiinni ja wäänsi lukkoon.

Suurella jyrinällä kawuttiin nyt ylös. Ken ensin ennätti, mies se. Suntio aukoi juhlallisesti luukut ja pani hakoihin. Sitten sitä ruwettiin uutta kelloa tähystelemään.

Kun oli edellä ollut lauha ilma ja nyt tullut kireä pakkaneen, oli kello yltä päältä paksussa kuurassa, niin ettei sorwauksia, kuwioita ja kirjoituksia näkynyt.

"Onpa se komean näköinen kello, mutta on niin kuurassa, ettei näe kuwia", sanoi eräs mies ja samalla pyyhkäsi hän turkkinsa hihalla kuuraa kellon laidasta.

"Älä, älä hemmetissä", hätäili suntio, tuli kiiruusti miehen luo ja tarttui hänen käteensä kiinni.

"No miksei?" sanoi mies niin hätääntyneenä, että hänen silmänsäkin remahtiwat suuriksi kuin suitsirenkaat.

"Se on waarallista", sanoi suntio totisena.

"Minkä wuoksi ... mikä on waarallista?"

"Sillä tawalla kellon pyyhkiminen ... se on waarallista."

"En ymmärrä."

"Hiuksia—karwoja ... ymmärrätkö?"

"Hiuksia, karwoja!—Mistä ja mihin?"

"Kellon laitaa turkin hihasta."

"Oliko se sitten niin waarallista?"

"Wai oliko..?" Sittenhän kello heti halkeaisi kuin nauris."

"Niinköhän?"

"Etkö tuota vielä tuohon ikään tiedä? Sitenhän monta edellistäkin kelloa on haljennut."

"Jonkun karwan wuoksiko waan?"

"Juuri niin. Kun joku hius tahi muu karwa sattuu kielen ja kellonlaidan wäliin, niin raks, ja kello on halki."

"Sillä laillakohan tosiaankin entiset kellotkin owat särkyneet?"

"Aiwan sillä tawalla ... mokomat ajattelemattomat menewätkin turwakko kädessä kellon laitaa silittelemään, niistä sattuu jäämään joku karwa laitaaan, siihen paikkaan, johon kieli lyöpi, ja heti on wahinko walmis."

"Jopa se olisi kumma."

"Mikä kumma se on.—Paljon kummempi on se, kun monta syltä isoja malmimöhkäleitä halotaan siten, että pannaan waan yksi ainoa hiuskarwa päälle ja siihen lyödä mähistetään isolla moukarilla, ja malmimöhkäle halkeaa kuin mikäkin lasipelti", selitteli suntio toimessaan.

"Minä arwasin, että kello on tämmöisten ilmojen wallitessa kowasti kuurassa ja sen wuoksi otin tämän hamppuwaatteen, että saan kuuran pyyhkiä pois, sillä se kowasti huonontaa kellon ääntä. Joutaahan se ensi kertaa soidessansa kuulua kaikessa woimassaan", jatkoi hän sitten.

Samassa hän otti esille tuon waarattoman hurstiresunsa, laitteli telineitä joistakin siellä olewista pölkynpäistä ja laudankappaleista kellon alle, kiipesi niiden päälle ja alkoi resullansa pyyhkiä kuuraa kellosta. Sitä teki hän niin suurella tarkkuudella kuin suinkin mikä muu puhdistaja hywänsä. Hän kallisteli päätänsä ylös ja alas, kuikisteli kellon sisälle ja päälle, etteihän waan mihinkään olisi jäänyt tuota kaitahista kuuraa, ja mikä vielä pahempi olisi ollut, jotakin karwaa tuon ajattelemattoman ja wähetietoisien miehen turkin hihasta.

"Tällä tohtii ... tästä ei lähde mitään waaraa—tästä ei lähde karwoja ... mistäpä lähti, kun siinä ei niitä ole... Senkin ryökäleet owat niin ajattelemattomia, mutta ette sitä wasta turwakko kädessä..." tuumaili suntio kelloa pyyhkiessään.

"Jopa se on kaunis kello!" sanoi joku, kun kello tuli pyyhityksi.

"Niinpä minäkin sen luulen", sanoi suntio telinettä purkaessaan.

"Kunpa se nyt tulisi!" sanoi hän sitten ja katsoi luukusta pappilaan päin.

"Kuka tulisi?"

"No se kirkkoherra."

"Sittenkös wasta soitetaan, kun kirkkoherra tulee?"

"Sittenpä tietenkäin."

"Kyllä vielä sitten saadaan odottaa ... kello ei ole vielä kuin puoli yhdeksän", sanoi eräs mies kelloaan katsoen.

"Kyllä se on jälessä", arweli suntio.

"Eikä ole."

"Kuinka se on?" kysyi suntio kellomieheltä salakähmää.

"Kyllä se ei ole enempää", sanoi hän.

"Tottapahan tulee kun tulee", sanoi hän waan siihen ja heittäysi hywin huolettoman näköiseksi.

Olihan hywää aikaa kaikellaisiin juttelemisiin.

"Onkohan nykyisillä kirkonkelloilla sitä woimaa kuin ennen wanhaan?" arweli eräs wanhanpuoleinen mies.

"Minkälainen woima niillä sitten on ollut?"

"Niitä pelkäsiwät hiidetkin."

"Ettäkö pelkäsiwät?"

"Pelkäsiwät kun pelkäsiwätkin."

"Mistä sen tietää?"

"Onhan siihen todistuksia."

"Kertokaapas!"

"Meidän pitäjässä oli ollut paljon ennemmin kirkko kuin K—lla. Siellä oli Jyly=vuoressa silloin vielä hiidet pitäneet asuntoansa. Oliwatpas kerran pitäneet keskenänsä juomingin ja heiltä oli loppunut wiinat kesken. Eräs hiisistä oli muistanut, että meidän kirkossa oli kirkkowiinaa; eihän muuta kuin lähteä sitä sieltä noutamaan; kaksi hiittä lähti matkaan. Monta askelta eiwät he ottaneet tuolla kolmipeninkulmaisella taipaleella, niin pitkään harppasiwat he. Niin he tuliwat meidän kirkkoon ja ottiwat sieltä pari isoa täysinäistä wiinapulloa. Kirkko ja kellarikin oliwat kyllä lukossa, mutta mitä, eihän lukot hiisiä pidätä.

Mutta huonostipa hiidet oliwat osanneet juoma=aikansa ja wiinan noutamisen walita, siliä nyt oli jouluaamu. Sillä wälin kun he oliwat kellarissa wiinaa ottamassa, oli suntio noussut tapuliin soittoa warten, mutta hiidet eiwät tienneet hänestä niin mitään. Juuri kun he oliwat ensimmäisen harppansa ottaneet ja jalkansa tomauttaneet Hypän kalliolle, lyödä jymäytti suntio kellon laitaan. Siihen patuseen paikkaan putosiwat molemmat pullot hiisien käsistä ja meniwät rikki— arwaahan sen. Molempien hiisien jälet näkywät vielä Hypän kalliossa; toinen niistä on ollut antura=, toinen pieksukengissä. Samaten näkyy molempien pudonneiden ja särkyneiden pullojen ojat; toisen pullon korkki on pudotessaan roiskahtanut auki ja senkin sija näkyy", selitti mies toimessaan.

"Kuinka ne woiwat kowaan kallioon jälkiä tehdä?"

"Silloin oliwat vielä owet ja kalliot pehmeämpiä kuin nykyään; sitä paitsi hiisien toimilla oli isompi woima."

"Kyllä sillä kellolla on ollut woimaa", arweli joku.

"On sillä ollut."

"Ehkäpä sitä lienee tällä kellollakin."

"Eiköpä liene."

"Woisihan sitä olla tällä kellollakin."

"Huonommallakin toki."

"Tuo tuntuu minusta joutawalta taikauskolta", sanoi suntio.

"Ei se ole taikauskoa ... silloin oli hiisillä paljon isompi walta ... ja näkyyhän jälet", wäitteli kertoja.

Kauwan ei jouduttu wäittelemään, sillä alhaalta, tuolta, jossa oli melkein pilkkosen pimeä, alkoi kuulua ruma ja hätäilewä äänen älinä.

"Hyi! Herra siunatkoon, mikä siellä on? Mene Sydänmaan Jussi katsomaan, joka olet rappusten reikää lähimpänä", sanoi suntio.

"En minä yksin."

"No, menköön joku kumppaniksi", komensi suntio taas.

He meniwät. Kaikki odottiwat pelolla ja kauhulla mitä siitä tulisi. Kauwan ei kuitenkaan wiipynyt, ennenkuin tuo ääni lakkasi ja sen sijaan sieltä alkoi kuulua jonkunlaista kolinaa ja ähkimistä. Sen jälkeen alettiin tulla jyrtytä rappusia myöten kelloihin ylös.

"Hei! täällä sitä minäkin olen", huudahti ensimmäinen tulija iloisesti, hypähtäen aukosta kellohuoneen lattialle.

Se ei ollut kukaan muu kuin Tuiweroisen Tiitus.

"Hiton laillako sinä tänne pääsit?" kysyi suntio tuimasti.

"Pääsinpä minä waan."

"Owestako?"

"Teidän owistanne minä wiisi", sanoi Tiitus ja wärisi niin että hampaat suussa kalisiwat, sillä hänellä ei ollut nyt minkäänlaista päällyswaatetta.

"Oletko sinä kala wai lintu?"

"Wähän molempia ja ihmistä vähän lisäksi."

Tiitukselta ei saatu selwää, mutta Sydänmaan Jussi kertoi koko jutun.— Kun Tiitus ei päässyt sisälle tuolla ennen kerrotulla pienellä kepposella, rupesi hän miettimään muita keinoja. Aiwan räystään alla tapulin seinässä oli pieni aukko, jossa ei ollut lasia eikä mitään. Luultawasti se oli sentähden laitettu, että vähänkään tulisi waloa kelloon wiewille rappusille. Tämä oli heti pistänyt Tiituksen silmään. Lähimmistä taloista oli hän hätäpikaa hankkinut kaksi niin pitkää kuorittua puuta, että ne ulottuiwat mainittuun reikään. Niitä myöten oli hän kawunnut ylös, mutta reikä oli niin pieni, ettei hän mahtunutkaan siitä läpi, vaikka hän oli riisunut pois päällywaatteensakin, puut luiskahtiwat pois jalkojen alta ja hän jäi siihen keskiä riippumaan, pääsemättä paikalta päkähtämään. Siitä pälkähästä pelasti hänet Sydänmaan Jussi kumppaninensa, kiskoen hänet jotenkin armottomasti sisäpuolelle.

"Tuommainen se mainio kello nyt on, jota ei saisi katsoakaan?" sanoi Tiitus, sittenkuin hän oli wälinpitämättömänä kuunnellut tapuliin pääsemisensä historian.

"Semmoinenpa se on."

"Eihän tuo näytä oikealta malmiltakaan."

"Wai ei. Mutta minä tiedän sanoa, että se on parasta hopeamalmia mitä olla saattaa", sanoi suntio, ikäänkuin siwumennen, katsellen ahkerasti luukusta pappilaan päin.

Minkälainen sanakiista tuosta hywästä alusta olisi woinutkaan syntyä, sillä Tiitus oli huonojen onniensa wuoksi erinomaisen pisteliällä tuulella, mutta samassa tuokiassa hypähti suntio kuin käärmeen pistämänä pois luukun reijältä ja sanoi: "Nyt se tulee." Samassa syöksähti hän kellon alle, wetäsi ristin etusormellansa kellon sisäpuolella, sanoen samassa: "Warokoon nyt kukin korwiansa." Sitten hän tarttui kiireesti kellon kieleen kiinni, hypähti kohoksi ja lyöä mälisti täyttäwäkeänsä kellon laitaan. Heti kun se oli tehty, tuppasi hän kummankin kätensä molempien korwiensa päälle.

"Kylläpä se otti korwiin ... koska oliwat haljeta", sanoi hän sitten.

"Niinhän tuo kolahti kuin olisi kirwespohjalla lyönyt kylmettyneeseen mäntypölkkyy", ehätti Tiitus sanomaan.

"Niinkö, wai?—kuulitteko, mitä hän sanoi?" sanoi suntio ja mällisti toisen kerran.

Sama temppu korwille.

"Mitä nuo korwat tukoilla tekewät?"

"Kuulitteko?"

Mälli.

"Ne mahtawat olla aika wesirakot."

Pau.

"Minun korwiini mahtuisi kaksi wertaa ääntä, eiwätkä ne sentään tukkoja kaipaishi."

"Kyllä sinulla niitä on."

Näin oli Tiituksella joka lyönnin wäliin jotakin piikkistä muistuttamista, mutta suntio ei wirkatoimensa wuoksi joutanut häntä pitkin wastustamaan.

Kun suntio oli läppäämiset läpäännyt, alotti hän soittamisen. Se käwikin hywin laatuun, pitkät ajat kun oli siihen totutellut. Mahtawasti soittaa helkutteli hän tuota isonmoista kelloa kerran alkuun saatuaansa; oli niinkuin hän olisi tehnyt noin waan pilanpäiten.

"Antakaapas kun minäkin soitan lämpymikseni", sanoi Tiitus, tawoitellen kellon lämsää.

"Mene tuosta tiehesi ... halkaseisit heti", sanoi suntio äreästi.

"Kyllä sitä ei ole tuommoista kelloa isolle matkaa—ei ainakaan näissä piirteissä... Aiwan myötäensä korwat lummessa kihisee", sanoi suntio soiton loputtua.

"Onpahan kuin tuossa... Ei minun ainakaan tarwitse tuon wuoksi korwiani tukkia", sanoi Tiitus.

"Kuulitteko? Hän on häwyton ja kiero mies... Parjaa oman pitäjän kelloa ... onko mokomampaa kuultu?" sanoi suntio.

"Hywä kello—awullinen", sanoi joku joukosta.

Sen jälkeen rupesi suntio taasenkin kelloa pyyhkimään hurstiriewullansa.

"Pyyhkikää mitä pyyhkikää, mutta särkyy se tuokin kello kuin särkyykin ... eikä siihen ole kauwankaan", pisti taasenkin Tiitus nokkansa wäliin.

"Mistä sen tiedät?"

"Mönkän muori on nähnyt unta, että se särkyy."

"Joka untansa uskoo, se warjoansa pelkää."

"Woithan, Tiitus, antaa kellon ja Kolisen olla rauhassa", sanoi eräs wakawan näköinen mies.

"Kun minä etelässä käwin—oikein totta—niin siellä minä näin wasta paljoa paremman kellon", sanoi Tiitus hämillään, kun pelkäsi, että yleinen mielipide kääntyisi taasenkin suntion puolelle.

"Kun sinä etelässä käwit... Kyllähän sinun etelässä käymisesi tietään... Paljoa paremman kellon...!—Kuka tuota uskoo? Walehtelee niin kauan että itsekin uskoo", sanoi suntio puolelle päästyänsä.

"Minäpä tiedän huonoja uutisia kotoanne", sanoi Tiitus, ilwehymy suussa.

"Mitä sinä tiedät? Sanopas mies."

"Että se teidän seinäkello=rämppänne on kun onkin herennyt käymästä ... sen minä tiedän", ilkkui Tiitus.

"Kuka sen on sinulle sanonut?"

"Kukako? Teidän oma muorinne. Kun minä jäin waatteita waihtamaan, silloin kuin te lähditte tapuliin, niin pitipä hän aika musiikin. Hän sanoi teidän yökaudetkin lyöttää rämppyyttäneen sitä, niin että kello wiimein herkesi käymästä. Hän aikoi lyödä seinään koko rämpän; jos lienee jo lyönytkin...—Kukahen tässä walehtelee?" selitti Tiitus toimessaan.

"Hym...! Kyllä sinä olet semmoinen", sanoi tähän waan suntio.

Tämä wiimeinen Tiituksen selitys teki suntioon ja kaikkiin muihinkin sangen ikäwän waikutuksen; lieneekö itse Tiitukseen ollut wapaa siitä. Sen perästä ei ollut enään suntion ja Tiituksen wälilläkään pienintäkään sanakiistaa, eikä muutkaan puhuneet juuri paljon mitään. Kuitenkin kuului silloin tällöin wäkijoukosta äänekkäitä kellon ylistelemisiä, kuinka kaunis ja hywä=ääninen se on. Umpimielisenä ja synkkänä soitteli suntio kelloja, eikä ottanut wastataksensa kenenkään kysymyksiin; sitä wähemmän otti hän osaa kenenkään puheisiin ja arwosteluihin.

Monen teki mieli yhdistyä ehdottomasti Tiituksen mielipiteesen, mitä kellon ääneen tulee. Kun niin monta kelloa oli särkenyt, oli tultu araksi, sen wuoksi oli walittu pehmeä=äänisin kello mitä oli woitu saada; todellakin kolahteli se jotenkin siihen suuntaan kuin kylmettyneeseen pölkkyyin olisi pakkasella kirwespohjalla kolistellut.

Niin oli kaikki soitot soitettu ja kun yhteensoittokin oli tapahtunut, alettiin lappaa tapulista alas. Suntio tuli wiimeisenä ja wäänsi owen lukkoon.

Ullakko oli niin täynnä ihmisiä kuin yksikin jalka mahtui; olipa ulkona sisälle mahtumattomia monta wertaa enemmän kuin sisällä. Ullakossa olijat oliwat uuden saarnatuolin kimpussa.

"No, mutta ei siihen joka paikkaan ole suorat höylät sopineet", arweli joku.

"Sopipa tuohon tuommoiseen tahi oli sopimatta."

"Minkälaiseen?"

"Tuommoiseen halkolatoon."

"Kowinpa sinä halkolatosi arwaat hywätekoiseksi... Minä luulen, ettei sinulla ole ensinkään semmoista."

"Eihän tuo ole hääwistä wärkistäkään ... vanhasta riihestä kuuluu tehneen", sanoi joku toinen mies.

"Olkoonpa tehty mistä tahansa, kunhan waan on hywä."

"Hywäkös tuo on?"

"Parempi toki kuin entinen."

"Eihän tuossa ole yhtään kultaustakaan."

"Kyllä kaiketi sen olisit saanut waikka pelkästä kullasta, kun waan puterisi olisi piisannut."

"Eikä yhtään apostolin kuwaa."

"Eiköhän niillä liene mielessä häwittää saarnatuolin äijäkin?"

"Eipähän muutoin ... tuossapahan on sorwattu putkula, joka pannaan äijän sijalle."

"Eikö totta wieköön ... ja niin koreaksi maalattu kuin se oli ... semmoinen punaposkinen."

"Kuule! Sinä saat tuon punaposkisen äijän kohta rahoilla omaksi ... saat sitten waikka maata sen wieressä", sanoi eräs joukosta, wiimeisen puhujan eteen astunut mies.

"No ei sitä nyt sentään maata..." sanoi toinen hämillään.

"Paljon, paljon on tuo wailla, puhukaa mitä tahdotte: ei yhtään enkelin kuwaa, eikä apostolin askelta, niinkuin entisessä..." sanoi eräs mies huokaawalla äänellä.

"No eihän se sitte uusi olisikaan, kun se olisi ihan samanlainen kuin vanhakin.—Pitäisikö tämän wielä kitistä ja narista joka liitoksesta niinkuin wanha tekee?—Enkelin kuwia ja apostolin askeleita...? Mistä sinä tiedät että ne apostolin askeleita...? Äläpäs sinun koristuksesi —eihän noita wiitsi katsoakaan", sanoi siihen eräs mies, ikäänkuin loukkaantuneena.

"Mutta maali ... entinen on niin monen kirjawa ... tämä ei ole kuin waan tuommoinen sinertäwän walkoinen."

"Semmoinenpa se juuri onkin hywä maali ... ei sitä enään nälkäisen koreita pidetä."

"Kyllä waan siitä sopii papin paukutella, kun se kerran paikoilleen tulee ... parempi entistä—paljonkin parempi", sanoi Tiitus, tunkeuduttuansa wäentungoksesta esille.

Niin, eihän hänellä ollut nyt suntiota wastustettawana.

"Mitäs Tiitus pitää uudesta kellosta?" kysyi joku joukosta.

"Eipä se ole minun mielestäni mikään erinomainen."

"Ei minunkaan."

"Ja kun tuokin kohta särkyy."

"Mistä sen tietää?"

"Mönkön muori on jo nähnyt unta, että se särkyy."

"Kyllä taitaa muori horista."

"Harwoinpa se muori on horissut ... onpahan tiennyt entisten kellojen särkymisen tarkalleen", sanoi Tiitus luottawasti.

Kaikkia alkoi kyllästyttää nuo wäittelemiset. Oli moittijoita jos kiittäjiäkin niin kellolla kuin saarnatuolillakin. Jos joku kiitti tahi moitti, oli wastapuolueella aina wastawäite walmiina.

Mentiin kirkkoon. Jumalanpalvelus oli hywässä menossa, mutta kirkossa ei ollut monta henkeä; sen enemmän oli niitä ullakossa ja sen ympärillä, kuulemassa ja näkemässä jotakin uutta.—

Särkyikö sitten tuo kello, jolle Mönkön muori oli tuhoa uneksunut ja johon Tiitus niin lujasti luotti?—Särkyihän se; ei kestänyt täyttä wuottakaan.

KERON HEIKKI.

Niinhän se oli Keron Heikin laita kuin monen muunkin kansalaisen. Usean heistä täytyy aiwan vähästä, jopa aiwan tyhjästään alkaa elämänsä, sillä eivät kaikki synny perinnöllisenä ja rikkaana talon isäntänä. Pienen ja welallisen talon kuudes lapsi oli Heikkikin. Pienestä pitäen koki hän toisien vanhempien sisarustensa kanssa olla vanhemmillensa apuna kaikenlaisissa askareissa ja taloudellisissa töissä, sillä kaikki vähäisetkin voimat tarwittiin pitää alituudessa liikkeessä, jos mieli oli karusta maasta saada perheelle niukka elatuksensa. Tämä oli pojalle terweellinen koulu, sillä ruumiillista työtä tekewän kansan menestys riippuu juuri siitä, kuinka hän on oppinut työtä tekemään ja mitenkä hän työnsä tekee. Tässä maamiehen kowassa koulussa oppikin Heikki ajanpitkään mitä kunnollisimmaksi ja kätewimmäksi työntekijäksi ja tämä pätewyys huomattiin hänessä jo aikasin.

Niin. Eihän siinä mitään erinomaista ollut. Heikki eli, oli ja warttui waan sekä ijässä että työnteossa, niinkuin muutkin ihmiset ja sehän ei ole mitään outoa. Mutta Heikin kehittyminen mieheksi tapahtui niinä aikoina, jolloin siwistys sanoma= ja muun kirjallisuuden kautta alkoi kirkkaan kynttilän tawoin tunkeutua sywimpiin kansan kerroksiin, lewittäen lämpöä ja waloa karkeitte sarkanuttujen alle. Moni epäili ja wastusti tätä uutta ilmiötä, mutta siellä ja täällä löytyi aina joku, jonka sydän ikäänkuin itsestään oli awonainen waloa vastaanottamaan. Nämä sitten rupesiwat woimiensa mukaan sitä lewittämään ympäristöllensä, puuhaten yhtä ja toista hyödyllistä laitosta, mikä waan edisti heidän tarkoituksiaan.

Heikki oli niiden joukkoon kuuluwa, joiden henki kaipasi ja himoitsi tietoja. Tämä taipumus huomattiin hänessä jo aikaisin, sillä hän haki kirjoja lainaksi mistä waan sai, joita hän sitten jouto= ja lomahetkinään suurella uteliaisuudella luki ja tutki. Hän oli vähäpuheinen ja hywin siwo luonteeltaan. Wanhempiaan totteli hän kaikissa, eikä tehnyt heidän mieltänsä vastaan pienimmäskään asiassa. Hän ei käynyt kylissä paljon koskaan, sillä hän sai aikansa hupaisesti kulumaan kirjojen ääressä.

Kun Heikki warttui ijässä, ymmärryksessä ja kätewyydessä, rupesi hän loma= ja joutohetkinensä tekemään erikoista käsityötä. Niitä hän sitten myöskenteli kyläläisille ja kun työ oli hywää ja siistä, sai hän aina yhtä ja toista kalua kaupaksi. Näin saadut rahansa käytti hän lukuhalunsa tyydyttämiseksi, sillä hän osti niillä kirjallisuutta, minkä warat milloinkin kannattiwat. Tätä pitkitti hän niin kauwan, että hän sai wakinaisen sanomalehdenkin itselleen.

Näin hän alkoi pienestä pitäen ja vähitellen waikutuksensa. Tämä kyllä herätti useassa huomiota, mutta enin osa pilkkasi ja nauroi Heikin lukuhalua. Eipä kaikki kotiwäkikään hywäksynyt hänen toimiaan, sillä toiset sisarukset mieliwät nurkua, että Heikki muka menettää talon yhteistä aikaa käsitöitä tehdessään ja lukiessaan. Tästä nurkumisesta pelasti Heikin hänen isänsä, sillä eräänä kertana semmoista nurkumista kuullessaan sanoi hän: "Semmoisia saatte olla puhumatta, sillä Heikki tekee kuitenkin kaksi wertaa työtä kuin te muut."

Kerolle tuli piiaksi Hanna niminen tyttö. Hän oli lähellä olewassa mökissä asuwan köyhän lesken ainoa tytär. Näin oli hän Heikin kaswinkumppani ja lapsuuden ystäwä, sillä pienuudesta pitäin oliwat he olleet melkein joka päiwä yksissä. Tämän tähden oliwat he niinkuin sisar ja weli ja kun tyttö tuli nyt taloon, tuntui se Heikin mielestä hywin suotuisalta asialta, mutta tietystihän ei hän siitä kenellekään mitään wirkannut.

Tästä työstä tuli Heikille halukas kumppani lukemisessa. Ei sitä kirjaa Heikillä ollut, jota ei hän lukenut ja jos oli joitakin paikkoja, joita ei hän ymmärtänyt, niitä sai Heikki hänelle selitellä. Samoin oli sanomalehtienkin laita. Heikki tekikin noita selityksiään ilolla ja tunsipa hän jotakin hoiwaa sydämässään kun heidän talossa oli joku semmoinen henkilö, joka häntä ymmärsi.

Näin kului aika siihen aikaan asti, että Heikki oli alun kolmannella kymmenellä. Silloin hän rupesi tuntemaan, että Hanna oli hänelle enempi kuin sisar. Ujostellen tunnusti hän työlle tunteensa ja siellä löysi se wastakaiun. Aiwan ujostelematta sanoi tyttö itsekin sitä toiwoneensa, mutta ei koskaan uskoneen toiwonsa toteutuwan. Tämä kaikki oli tapahtunut niin salaa, ettei kenelläkään ollut pienintäkään aawistusta, että Heikin ja Hannan wälillä oli jotakin semmoista.

Minä en huoli ruweta kertomaan yksityisseikkoja tässä naimapuuuhassa, sillä onhan se waan niin tawallista. Mainitsen waan siwumennen, että Heikin vanhemmat kowin ällistyiwät, kun hän eräänä iltana meni heidän kamariinsa ja ilmoitti heille asiansa. Heidän mieleensäkään ei, näette, ollut kertaakaan johtunut, että heidän hiljainen ja siwo Heikkinsä rohkenisi koskaan ryhtyä niihin puuhiin.

"Kyllähän tämä talo olisi sietänyt rikkaammankin miniän saada, mutta onhan Hanna kelpo ihminen, eikä meillä ole mitään vastaan sanomista", sanoiwat wanhukset ja sillä se asia oli päätetty.

Mitäpä siinä oli, sillä Heikistä ja Hannasta tuli awiopari ja siinä se oli koko asia.

Melkein heti nuorten yhtymisen jälkeen kuolivat molemmat Heikin vanhemmat ja kaksi sisarta; kowa kulkutauti surmasi heidät. Kowa suru waltasi jälkeen jääneet, sillä heistä tuntui siltä kuin maa olisi hajonnut heidän altansa ja he joutuneet häilywään tyhjään awaruuteen. Wanhemmathan oliwat olleet ne, jotka woiwat koossa pitää lukuisan perheen welkaisessa kodissa, karulla ja wähän wiljellyllä maalla. Nyt oliwat heidän johtawat henkensä sammuneet ja työteliäät kätensä kangistuneet, ja jälkeen jääneet oliwat kaikkea turwaa, tukea ja johtoa wailla heitetynä oman onnensa nojaan.

Kun wainajat oliwat maahan laitettut ja enin suru oli haihtunut, ei ollut muuta neuwoa kun täytyminen ruweta keinottelemaan miten olla, kuten elää. Jokaiselle käwi selwäksi, että perheen oli mahdoton köyhässä kodissa koossa pysyä. Toiset weljet halusiwat lähteä muualta onneansa etsimään, kun waan wähänkin saisiwat perintöä vanhasta kodistaan, mutta Heikistä tuntui niin katkeralta luopuminen isän kodista, jossa hän oli ensimmäisen päiwän walon nähnyt. Sentähden tultiin wihdoin siihen päätökseen, että Heikki rupeaa maksamaan toisille weljille heidän osansa ja ottaa maksaaksensa kaikki tilan wanhat welat.

Niin, Heikki oli nyt talon isäntä, mutta ei suinkaan tuo isännöys kadehdittawa ollut. Suuri welkakuorma ja perillisten maksut niskassa, karu ja wähän wiljelty maa kädessä, lahonneet ja sinne tänne wäyristelleet huoneet pään päällä, mitätön ja riittämätön irtaimisto käytettävänä, tyhjäät aitanlaarit edessä; ei ollut siementä, ei syömistä, ei karjaakaan kuin pikkusen nimeksi. Semmoinen talous se oli, jonka johtajiksi Heikki ja Hanna tuliwat. Moni ymmärtäwäininkin ihminen piti heidän yritystään tyhmänrohkeana tekona, jopa suoranaisena hullunyrityksenäkin. Niin hekin, mitä sitten muut? Kaikki oliwat siitä yksimielisiä, etteiwät he pysy pesillänsä kahtakaan wuotta.

Kylä, jossa Heikki ja Hanna oliwat syntyneet, kaswaneet, elämänsä eläneet, ilonsa iloinneet ja surunsa surreet, oli erään pitäjän syrjäkylä. Se oli niin ulohtaalla kirkolta, etteiwät nämä kaukaiset kyläläiset woineet olla osallisina siellä olewiin yhteiskunnallisiin laitoksiin. Muun muassa oli siellä ollut jo jonkun aikaa lainakirjastokin, mutta etäisyyden tähden ei wät kyläläiset woineet sitä hyväksensä käyttää.

Tässä syrjäisessä kylässä oli Keron talokin, jonka isäntänä Heikki nyt oli. Heikillä ja Hannalla oli kyllä, selwillä mitä kyläläiset heistä ja heidän yrityksestään arweliwat. Kuitenkaan ei wät nämä ala=arwoiset arwostelut waikuttaneet heissä pahaa mieltä, sillä tiesiwäthän he itsekin, etteiwät he suinkaan korkeilla portailla olleet. He ei wät itsekään tohtineet ajatella ja toiwoa mitään; he oliwat waan ryhtyneet niihin toimiin sen wuoksi, etteiwät he woineet toisin tehdä. Mutta waikka niin oli, tunsiwat he tykkönään salaista woimaa ja luottamusta Jumalaan ja itseensä, ja tämä teki sen, etteiwät he peljänneetkään, jos ei wät suuria toiwoneetkaan—he oliwat waan ja katsoiwat rohkeasti tulewaisuutta silmiin.

Kero oli heistä paras paikka maailmassa ja sen kohottamiseksi rappiotilastaan käwiwät he rohkeasti ja riwakkaasti työhön käsiksi. Siinä he sitten tekiwät työtä ja he tekiwät sitä ilolla ja welwollisuuden tunnolla. Ja kun heidän ainaisena ohjeenaan oli työteliäisyys, säästäwäisyys ja tyytywäisyys, ei wät he koskaan joutuneet suurempaan hätään, ei wätkä tarwinneet turwautua muiden ihmisien apuun.

Waikka taloudellinen edistyminen käwikin hitaasti kuten tyhjistä alkajilla ainakin, ei kuitenkaan unhotettu henkisiä tarpeitakaan. Usein kyllä oliwat warat wähiässä, mutta yhtä kaikki tilattiin sanomalehtiä ja ostettiin muuta hywää kirjallisuutta, minkä milloinkin warat salliwat. Tämän pitiwät he wälttämättömänä tehtävänä, sillä olihan kumpikin heistä lukemisen kautta kehittynyt siihen määrään, että se oli sisällinen tarwe, eikä mikään ulkonainen pakko. Tämän wuoksi saiwat he kuulla monta pisto= ja iwasanaa ymmärtämättömiltä ihmisiltä, kuinka muka Kerolaiset tarwitseisiwat ne markat pudottaa juurisaawiinsa, mitkä he tuhlaawat "awiisuihin" ja muihin kirjoihin. Näistä ja muista samankaltaisista mietelmistä huoliwat he wiisi, sillä eihän kukaan ollut heidän juurisaawiinsa ilmaiseksi mitään pudottanut; itse he oliwat sen tähän saakka täyttäneet ja heistä tuntui siltä, että he wastakin woiwat niin tehdä. Tämän tähden he pitiwät tuonkaltaiset puheet pelkkänä typeryytenä ja lukiwat ne warat, mitkä he paniwat kirjallisuuteen, wälttämättömien menojensa joukkoon.

Tällä tawalla edistyiwät he hiljalleen lukemisensa kautta henkisesti ja ahkeran työnteon kautta aineellisissa waroissa melkein itse tietämättään. Kyläläiset ei wät juuri paljo pitäneet lukua noista toiwottomista Kerolaisista, jotka oliwat oman onnensa nojaan heitettyt taistelemaan toiwottoman welkakuorman alle. He ei wät tienneet heidän taloudellisista töistään, toimistaan ja puuhistaan niin mitään, sillä kukapa niitä olisi wiitsinyt udella ja tarkastella, koskapa siitä ei kumminkaan mitään tule. Sen he waan tiesiwät että Heikki ja Hanna asuwat Kerolla ja että he owat köyhät—hywin köyhät.

Uusia puuhia ja welwollisuuksia alkoi karttua Heikille ja Hannalle, sillä ajan kulussa alkoi heille tulla perillisiä. Ei wät he kuitenkaan murheella vastaanottaneet tätä uutta wäen lisäystä, waan he iloitsiwat sydämestään ja kiittiwät Jumalaa terveistä ja kauneista lapsista.— Näistä he saiwat monta iloa ja huwitusta, heidän muutoin niin yksinäisessä elämässään.

Kun he itsekin oliwat lukemisensa kautta saaneet jo wähän waloa ja sen kautta kohonneet

ymmärryksessä edelle monta muuta kansalaista, mielti Heikki miettimistään, kuinka hän saisi lewitetyksi valoa kansalaisiinsa ja etenkin omaan kyläänsä. Heidän kylässä warsinkin huomasi hän wallitsewan suuren pimeyden. Ei yhtään sanomalehteä tullut koko suureen kylään, eikä yhtään nidettä muuta kirjallisuutta ollut kuin wirsikirja ja katkismus, paitsi ne mitä Kerolaisilla itsellään oli. Tästä oli seurauksena, että kaikenlaiset ennakkoluulot, taikauskoisuus, juoppous, epärehellisyys, oikeuksiensa ja welwollisuuksiensa tuntemattomuus wallitsi kaikkien kesken.

Eräänä kertana oli kirkolla iso kokous, jossa oli tärkeitä asioita käsiteltävänä. Keron Heikkikin sattui olemaan kirkolla ja hänkin meni kokoukseen. Hän kuunteli kokouksen meluisia wäittelyitä ja pian huomasi hän, että asiat alkawat mennä nurin narin. Siellä oli paljon heidän kyläläisiä, jotka aina rynnistiwät miehissä kokouksiin, wastustamaan kaikkea, mikä waan wähänkin oli edistykseen päin, waikkeiwät he monasti kirkossa käyneet. Nämä ne oliwat, jotka nytkin suurella pauhinalla änkäsiwät asioita nurin päin. Kälppilän isäntä, syrjäkylän rikkain mies, istua röhötti pöydän päässä ja johti hurjia kyläläisiään. Heikki pyysi puheenwuoroa ja sen saatuaan selitti hän sointuwassa ja selwässä puheessa, miten hänen mielestänsä käsillä olewasta asiasta paras tulisi. Tyyni hiljaisuus wallitsi koko pitkän ajan, mutta usean syrjäkyläläisen suupielissä oli hieno ilwehmy.

"Mitä sinä puhut, köyhähän sinä olet", sanoi Kälppilä, kun Heikki oli puheensa lopettanut.

Iso naurunrähäkkä syrjäkyläläisten puolelta palkitsi tuon heidän mielestään niin oiwallisen korusanan, mutta usean huulilta puhkesi tyytymätön murina, sillä eiwät he woineet hywäksyä Kälppilän häwyttömyyttä.

Heikki ei wastannut mitään tuohon raakaan syytökseen. Hänen suupielensä wetäysi surullisen ihmettelemisen hymyyn ja hän lähti kokouksesta pois. Asiat kokouksessa meniwät syrjäkyläläisten änkäämisen mukaan ja kauwan sai kunta kärsiä pimeyden puolueen tuottamien mielettömän päätösten tähden.

Heikki ei ollut ensinkään iloisella tuulella kotiin mennessään. Raskaana taakkana lankesi hänen sydämelleen tieto, kun kansalaiset niin kowin wähän käsittiwät tehtäwiään, oikeuksiaan ja welwollisuuksiaan. Raaka tietämättömyys ja wäkiwalta, rikkauden warjossa, ohjasi nurinpuolin asioita, wieläpä wallan tärkeitäkin, eikä järjellisellä puheella ollut mitään sijaa. Erittäinkin tunsu hän kuinka paljon heidän kyläläiset oliwat takapajulla muihin werraten ja eipä kummakaan, kun ei heillä ollut mitään waloa saatawissa.

Metsätaiwalta yksin kulkiessaan mietiskeli Heikki sinne tänne, millä tawalla hän woisi olla apuna kyläläisiensä henkisessä kohottamisessa. Mutta waikka kuinka paljon hän olisi miettinyt ja walinnut keinoja asian auttamiseksi, eiwät ne onnistuneet. Hänen täytyi aina palata yhteen ja samaan, nimittäin siihen, että kaikki on turhaa, ellei hän waan saa lewenemään heidän sekaansa hyödyllistä lukemista. Mutta kuinka tämän saisi toimeen? Lainakirjasto olisi paras keino lewittämään waloa ympäristöönsä, mutta sen hankkimiseen tarwitaan waroja ja mistä ne tulewat? Kyläläisiltänsä ei ole mitään toiwomistakaan, sillä eiwät he tunne sen tarwetta. "Jospa olisin rikas, kylläpä tietäisin mitä tekisin", mielti Heikki edelleen. "Minä ostaisin omilla waroillani kirjaston ja lahjoittaisin sen kyläläisilleni. Mutta sitä en woi tehdä, sillä minulla on työtä kylliksi oman perheeni toimeentulosta, senhän näkywät kyläläisenikin liiankin suuressa määrässä tietävän ... woimaton olen poloinen ... en woi mitään, waikka halut owat hywät."

Näitä miettien tuli Heikki kotiinsa. Kotonansakin oli hän wähäpuheisempi ja alakuloisempi entistänsä, sillä sama ajatus waiwasi häntä sielläkin. Waikka kyläläisensä oliwat häntä niin halweksineet ja ylenkatzoneet, ei hänen mielessään heitä vastaan ollut kuitenkaan mitään wihaa, ylenkatsetta ja kostonpyyntöä, sillä hän aiwan helposti käsitti sen, että he owat yhtä järjellisiä ihmisiä kuin kaikki muutkin. He eiwät woineet toisin tehdä ja olla, sillä he eiwät paremmin ymmärtäneet tiedon puutteen tähden. Hän oli huomannut, että tiedon halua kyllä oli ihmisillä, sillä kirjojen lainaajia kyllä olisi ollut, kun waan olisi ollut mistä lainata. Omasta wähäisestä kirjastostaan lainailikin hän ensimmältä kirjoja halullisille, mutta hän ei saanut kaikkia koskaan takaisin ja nekin, jotka hän wihdoinkin sai, oliwat rewityt ja liatut aiwan pehkuiksi. Näin käwi sentähden kun ei niillä ollut mitään määrättyä järjestystä, sillä ensimmäinen lainaaja antoi sen toiselle, toinen kolmannelle j.n.e., niin ettei wiimein tietty missä kirja oli. Tämän wuoksi täytyi hänen herjetä kirjojansa lainaamasta.

Heti Heikin kotiin tultua huomasi waimon tarkka silmä, että hänen miestänsä painaa joku raskas huoli. Hän koetti tehdä hänelle joitakin kysymyksiä, mutta sai niin umpi= ja hajamielisiä wastauksia, että häntä oikein kauhistutti. Hanna olisi heti tahtonut sukeltaa miehensä surun syyhyn, mutta hänellä ei ollut paljojen toimiensa wuoksi nyt aikaa; sentähden täytyi hänen tämä tehtävänsä lykätä illemmaksi.

"Mikä sinua waiwaa, kun sinä olet niin kummallinen?" kysyi waimo Heikiltä aikaa saatuaan.

"Häh ... kuinka...? Eihän minua mikään waiwaa", sanoi Heikki ikäänkuin hawahtuen.

"Olethan niin hajamielinen, että oikein kammottaa."

"Niin ... tosiaankin. Olen miettinyt mitenkä saisin kyläläisilleni waloa, jonka tarpeessa tunnen heidän olewan, mutta en ole keksinyt mitään pätewää keinoa", selitti Heikki.

"Et mitään keinoa?"

"En."

"Sepä kummallista, mutta wastaa minulle eräs kysymys: eikö sekään johtunut mieleesi, miten sinä itse olet sen wähän saanut mitä sinulla on?" sanoi waimo ja katsoi miestänsä teräwästi silmiin.

"Kyllä sen tiedän, että lukemisen kautta, tiedän sen minkä tiedän", wastasi Heikki.

"Siinä tiedossahan on selwä ohjelma mietinnöllesi."

"Ja minkälainen?"

"Semmoinen, että toimitat heille hyödyllistä lukemista."

"Sen kyllä olen jo kauwan tiennyt ja nytkin olen ajatellut, että paras keino tarkoitukselleni olisi lainakirjaston perustaminen kyläämme, mutta en keksi keinoja, miten saisin waroja siihen."

"Kyllä waroja aina saapi, kun waan on hywää tahtoa", sanoi waimo melkein nuhtelewaisesti.

"Mitä? Tiedäthän, etteiwät meidän waramme riitä semmoisiin uhrauksiin ja jos niitä olisi, ei suinkaan minulta puuttuisi hywää tahtoa niitä niin hywän asian eduksi uhraamaan; paitsi sitä, olen tämän asian jo ennakolta tarkoin lukuun ottanut", sanoi Heikki ikäänkuin loukkaantuneena.

"Ei niin, äijäseni! Nyt olet wäärin ymmärtänyt minua. Senhän aiwan hywin tiedän, ettei meillä yksistään ole niin isoja waroja, että voisimme lainakirjaston perustaa, samoin senkin, ettei sinulta suinkaan puutu hywää tahtoa. Minun tarkoitukseni oli waan esitellä sinulle hywiä keinoja tarkoituksesi saawuttamiseksi."

"No annas kuulla!"

"Mekään emme ole enään niin perin köyhät, ettemme woi hywään tarkoitukseen uhrata jotakuta kymmentä markkaa. Me panemme siis alun matkaan ja sitten keräilemme muilta lisää, eikö niin?"

"He owat minua tänään julkisesti sättineet köyhyydellä; mitä he sitten sanoisiwat, jos me panisimme semmoisiin yrityksiin rahoja ja wieläpä rupeaisimme muiltakin keräilemään?" sanoi Heikki puoli nolona.

"Missä he sen tekiwät?" kysyi waimo wähän hämillään.

"Kuntakokouksessa."

"Ja mistä syystä?"

"Ei sen paremmasta eikä pahemmasta, kuin että rohkenin koettaa oikaista erästä asiaa, jonka tunsin wäärin menewän."

"Tässä ei tarwitsisi kowin utelias olla, mutta haluaisinpa tietää, kuka niin typerä mahtoi olla?" sanoi waimo.

"Kukapa se muu oli kuin Kälppilän pohatta", wastasi Heikki.

"Pöhöh! Eikö sen parempi; hänestä ei tarwitse pitää suurta lukua, eikä hänen sanoistaankaan. Totta kyllä on, että hän on rikas, mutta siinäpä se sitten onkin. Hän ei pidä mistään muusta lukua kuin tawaroistaan, joiden päällä hän istuu kuin tonttu, ja niiden tähden luulee hän olewansa paras mies pitäjässämme, waikka on tyhmä kuin pässi. Rahoistaan pitää hän niin kowasti kiinni, että ennen antaa sormen pois kädestänsä kuin yhdenkään pennin.—Ei kukaan tarwitse paremmin lainakirjastoa kuin hän ja hänen laisensa. Tiedänpä warmaan senkin, etteiwät kaikki ajattele niinkuin hän", selitteli waimo innokkaasti.

"No ... no... Tuntuu siltä kuin olisit oikeassa. Onpa ihme kun ei tuo asia ole minulle ennen selwinnyt! —Minä koetan asiaa punnita tyynemmin", sanoi Heikki.

Mitä Hanna sanoi olikin ihan totta. Kaikki oikein ajattelewat ihmiset oliwat jo oppineet kunnioittamaan molempia, sekä Heikkiä että Hannaa rehellisinä, ymmärtäwäisinä ja työtelijäinä

ihmisiinä, ja pitämään heitä oman onnensa seppinä. Ihmeensekaisella kunnioituksella huomasiwat he, kuinka pian nämä tyhjästä alkaneina oliwat perustaneet itselleen riittäwän ja wieläpä hywänkin toimeentulon. Pälliseksi ei oltu Heikin sinä ilmoisna ikänä nähty olewan juowuksissa, waikkei hän wiinan maistamatonkaan ollut. Tämä lisäsi wielä suuressa määrässä kunnioitusta Heikkiä kohtaan.

Näin oikeastaan oliwatkin asiat, waikka tosin löytyi paljon semmoisia tyhmiä, jotka eiwät antaneet arwoa millekään muulle kuin sille, joka oli yli tarwettensa saanut haalituksi kokoon rikkauksia. Semmoinen oli Kälppilän isäntäkin, ja sen nojalla teki hän kuntakokouksessa tuon tyhmyytensä, joka loukkasi niin Heikin itsearwonsa tuntoa, ettei hän ollut siitä selwitäkään.

Heikkiä helpotti niin tuo waimonsa puhe, että oli kuin raskas taakka olisi pudonnut hänen seljästänsä. Kuta enemmin hän mieltä asiaa, sitä selkeämmäksi käwi, ettei hän millään muulla kuin waimonsa esittämällä tawalla woinut saada lainakirjastoa kylään.

* * * * *

Joku wuosi on kulunut. Sillä wälillä on Heikki koettanut kaikilla mahdollisilla keinoilla kypsytää asiaa. Hän on itse puolestansa pannut lainakirjaston pohjarahaksi kolmekymmentä markkaa ja kehoittanut muitakin uhraamaan roponsa yhteisen hywän eduksi. Mutta moni ei kuule häntä, moni ei seuraa häntä. Hän on kirjoittanut listoja ja jakanut niitä mielestänsä sopiwille henkilöille, johon jokainen asiaa harrastawa henkilö woiisi merkitä roponsa, mutta ei niihin tullut monta markkaa. Usein sai hän kaikkien waiwainsa ja puuhainsa palkkioksi kuulla kaikenlaista hienoa iwaa ja pilkkaa, mutta niitä ei Heikki ollut kuulewinansakaan eikä piitannut niistä yhtään mitään, sillä hän luotti asiansa oikeuteen.

"Tämä keino ei kelpaa warojen kokoamiseen, minun täytyy muuttaa menetystapaani, jos on mieli asiasta jotakin tulla", sanoi Heikki eräänä iltana waimollensa työstä tultuansa.

"No, minkälaiseksi?" kysyi waimo.

"Täytyy lähteä mies mieheltä suullisesti rahapenniä anelemaan, sillä listat ja kehoitukset niihin panoksensa kirjoittamaan eiwät näytä mitään waikuttawan", sanoi Heikki.

"Silloinpa jokainen halullinen saapi tilaisuuden mielenmäärin haukkua sinua wasten silmiä", arweli waimo.

"Niistä minä huolin wiisi, sillä tiedänpä, että heidän asiansa on wäärä ja oikean asian ei tarwitse wäärän tieltä wäistyä.—Kuinka sinä, ystäwäiseni, nyt noin puhut ja asian alussa ollessa olit sen innokas puolustaja, jopa niin innokas, että woiit minuakin ohjata ja rohkaista", sanoi Heikki puoli=ihmeissään.

"Minä olen suuresti pettynyt ihmisien suhteen ja siksi olen tullut aiwan toiseen mieleen", sanoi waimo epäwakisesti.

"Minä en ole ensinkään enään horjuwalla kannalla, sillä minä olen wakuutettu, että asia tulee toimeen, jos on waan pontta perillä.— Hywäpä on, kun minä nyt seison kun sinä horjut", sanoi Heikki.

"Kuinka sitten aiot alkaa?"

"Minä menen ensiksi kirkolle, jossa ihmiset owat osaksi jo kehittyneempiä. Siellä esittelen asiani ja ehkäpä siellä saan alun matkaan; siten toiwon saawani oman kyläläisetkin taipumaan", selitti Heikki.

"No, yritä häntä waan ... saattaisipa se menestyä ... enhän minä häntä todestaan..." sanoi waimo peräänantawasti ja ikäänkuin hieman häpeillen äskeitä epäuskoaan.

"Pitäisihän sitä tässä käydä kaupungissakin ennen talwen tuloa", sanoi Heikki sitten, kääntäen puhetta toiselle suunnalle.

"Niinpä kylläkin; suolat ja kalatkinhan nuo owat kaikki", myönsi waimo.

"Ja monta muuta tarwiskalua; tarwitsee saada terästä, rautaa ja pärekatto=nauloja, sillä uusi talli pitää saada kattoon ja muutoinkin walmiiksi ennen talwen tuloa", lisäsi Heikki.

"Kyllähän se niin taitaa olla ... milloin aiot lähteä?"

"Ehkäpä sopisi jo huomenna, wai mitä sinä siihen sanot?"

"Mitäpä minulla on siihen sanomista; kun on käytynä, niin on käytynä; siinähan se", sanoi waimo.

Oli jo niin syksy, että pellot oliwat leikatut ja wilja osaksi puitukin. Seuraawana päiwänä rupesi Heikki laittelemaan kaupunki=kuormaa ja hankkimaan itseänsä lähtöön. Hän otti kuormakseen

uutisrukiita, saadakseen tarwerahoja, warsinkin kun nyt sai parempia hintoja, kun ei maakunnasta vielä ollut kerinnyt suuremmassa määrässä wirrata wiljaa.

Waimonsa ja lapsensa hellästi hywästi jätettyään lähti hän. "Kun palaan kaupungista lähden minä heti keräilemään rahoja lainakirjaston perustamista warten", sanoi Heikki kartanolta lähtiessään. Sitten lähti hän ajaa hyryttelemään.

Nuorin lapsi käsiwarrellaan ja isoimmat ympärillään, seisoi Hanna kartanolla ja katseli miehensä lähtöä. Hän katsoi niin kauwan kuin häntä wähänkään näkyi, ja sittenkin vielä kun Heikki oli kääntynyt mutkan taa, katsoi waimo yhä vielä kauwan aikaa, nähdäkseen, eikö menijä vielä jostakin puunwälistä wilahtaisi. Hän oli niin ajatuksiinsa wai-puneena, ettei hän huomannut ensinkään, että syksyinen ilma oli liaksi kylmä hänen tuossa paitahihasillaan miehensä lähtöä katsellessaan ja että lapset woisiwat wilustua ja ehkäpä saada jonkun taudin. Wasta sitten kun eräs lapsista sanoi: "Äiti! Minulle tulee kylmä", hawahtui hän unelmistaan ja riensi lastensa kanssa huoneesen. Waikka äitiä wilu karsi ja waikka lasten leuwat lotisiwat kylmän tähden, ei siitä kuitenkaan tullut pahempia seurauksia, sillä ei äiti koemmin kuin lapsetkaan olleet hemmotellen kaswatetut; ainoastaan pienin lapsi oli seuraawana yönä wähän lewoton.

Heikki ja Hanna rakastiwat toisiaan sydämestään. Waikkei Heikin matka ollut sen pitempi kuin likimmäiseen kaupunkiin, tuntui Hannasta kuitenkin sangen ikäwältä ja tukalalta, kun Heikki lähti pois. Siitä tuo pitkällinen haaweksiwa miehensä jälkeen katsominen.

Mitäpä siinä oli. Heikki meni kuin menikin, ja hän tuli onnellisesti kaupunkiin. Hän oli kauan aikaa tehnyt kaikki kauppansa yhdessä paikassa ja siihen hän nytkin meni. Kauppias oli nyt käsittänyt asemansa oikein. Hän nimittäin oi-walsi sen, että hänen ammattinsa ja toimeentulonsa menestyminen riippuu juuri kansasta. Sentähden kohteli hän ihmisiä kaikin puolin hywästi ja ihmisellisesti. Tämä tapa oli wetänyt paljon ihmisiä hänen puoleensa, ja he tekiwät kaikki kauppansa tuon kohteliaan kauppamiehen kanssa; sehän se oli Heikinkin siihen taloon ohjannut.

Heti kartanolle tultuansa oli kauppamies Heikkiä wastassa. Hewonen riisuttiin yksissä neuwoin ja pantiin talliin; kärryt kuormineen wedettiin wajaan lukon taa, sillä nyt oli niin ilta, ettei käynyt ryhtyminen enään kaupantekoon.

Kauppamies wei Heikin sisähuoneeseen, tarjosi suun=awausta; tupakkaa, kahwia ja eipä ryyppyäkään unhotettu.

Haastellessa yhtä ja toista kului ilta hupaisesti ja kun illallinen oli syöty yhdessä, laitettiin Heikille eri huoneeseen wuode, johon hän pani maata.

Aamulla ruwettiin kaupantekoon ja pian oli Heikki myönyt kuormansa ja ostanut ostoksensa. Hän alkoi hommata itseensä kotimat-kalle ja kokoili sitä warten ostoksiansa, sijotellen niitä kärryillensä.

Saatuansa kaikki kapineensa reilaan ja hywään järjestykseen, meni Heikki kauppamiehelle hywästi sanomaan.

"Helkkarissa ... nytkö jo...? Eihän toki niin kiirettä ole. Pitäisihän toki edes niin kauwan malttaa, että kerkiää lähtöryyppyt ottamaan", puheli kauppamies, käwellen kaapillensa.

"En minä häntä nyt ... mitäpä minä hänellä...", sanoi Heikki katkonaisesti.

"Oh, ei hywä pahaa tee näin sumusella ja kolkolla säällä", sanoi kauppamies, samassa kun hän kaasi kaapin läpällä olewan pikarin täyteen. Sitten kehoitti hän Heikkiä ryyppäämään.

Hitain askelin lähenei Heikki tuota punoittawaa pikaria; hän ryyppäsi puolet sen sisällyksestä.

"Pohjaan asti! Samaa siinä on alla kuin päälläkin ... pohjaan", kehoitti kauppamies.

"En minä ... menee päähän", esteli Heikki.

"Entäpä ... pohjaan waan", hopitti kauppamies.

Heikki totteli.

"Samaa päälle kuin allekin—kaksi silmää wierahalla, toinen silmä ja toinen silmä", sanoi kauppamies tarjoten Heikille toista ryyppyä.

"Minä en ole koskaan ollut paljokas wäkwille; en enään uskalla ottaa, sillä selwästi tunnen sen menewän päähäni ja minä en tahtoisi olla juowuksissa, jommoisena en vielä koskaan ole ollut", sanoi Heikki.

"Pöhöh! Sen kyllä tiedän, ettette ole mikään juoppo, mutta kaksi pikku tillikkaa ei suinkaan teitä pilaa ja vaikka se nyt korwissa wähän kihiseisikin, kyllä sen pian tuuli matkalla wiepi.—Ottakaa waan pois, sillä se onkin parempaa ainetta kuin tawallista, oikein purjeen takaista", kehotti kaupppamies yhä.

Hitaasti ja wastahakoisen näköisesti otti Heikki tuon toisenkin tarjotun ryypyn, mutta hän otti kuitenkin.

Pitemmittä mutkitta rupesi kaupppamies nyt Heikille jakelemaan kaupantekijäisiä. "Eihän se sowi, että niin tyhjinkäsin lähteä; mitäs sitten kotiin tultuanne antaisitte emännellenne ja lapsillenne? Tuossa on emännälle huiwi ja karttuunia ja tässä lapsille makeisia. Tässä on itsellenne matka=ewästä, jos taipaleella kowin kylmä sattuisi tulemaan", sanoi hän wiimeiseksi, pistäen samassa täysinäisen paperiin käärityn pullon Heikin käteen. Sitten antoi hän vielä Heikille ryypyn.

"Mitäs te nyt näin paljon ... enhän minä nyt ... te olette liian hy ... kowin hywä", sanoi Heikki, mutta hänen kielensä sammalsi ja hän häpesi sitä suuresti.

Sitten jätettiin hywästi ja pian olikin Heikki kotomatalla.

Jokseenkin kylmä tuuli puhalteli ja wihmasadetta alkoi tulla tuulen muassa. Kaikki tämä ei kuitenkaan haitannut Heikkiä yhtään mitään, sillä hänen sisällään oli siksi paljon lämpöä, ettei ulkonainen kylmyys häneen mitään vaikuttanut. Waikk'ei hän ollut ottanutkaan wäkewiä yhtään muuta kuin nuo kolme pikarillista konjakkia, meni se kuitenkin hänen tottumattomaan ja kowasta työstä waiwaantuneeseen ja wäsyneeseen ruumiiseensa niin, että hänen molemmat korwansa kihisiwät. Siinä hän kuormansa päällä istua kyyrötti miettien nykyistä asemaansa ja tilaansa. Olipa warsin hywä asia hänen mielestänsä, kun ei kukaan ollut näkemässä hänen juowuksissa oloansa. Ja jospa joku tulikin vastaan tai ajoi edelle, oliwat he outoja ihmisiä, jotka eiwät häntä tunteneet ja eikäpä heillä ollut aikaa häntä tarkastellakaan. Joku wastaantulija koetti häntä tarkastella ja tirkistellä silmiin; mutta ehkäpä ei he mitään huomanneet, semminkään kun hän koetti olla hiljaa ja rauhassa. Ehkäpä hän ei ollutkaan juowuksissa, sillä tiesihän ja tunsihan hän kaikki mitä ympärillä tapahtui. Se lieneekin waan pelkkä turha luulo, joka häntä waiwaa; tuntuupa siltäkin kuin nuo ryypyt eiwät olisi olleet niinkään pahoja ja waarallisia, sillä hywäähän nuo tuntuiwat tekewän sydänelässä eikä tunnu yhtään kylmältäkään waikka on sateesta kastunut aiwan likomärjäksi.

Tämmöisiä mieltä Heikki taipaleella ollessansa. Hän ei huomannut miettimisensä wuoksi pitää mitään lukua hewosensa kulkemisestakaan, jonka wuoksi hewonen lopalla korwin käwellä lötösteli rapakoisella tiellä niinkuin itse tahtoi.

Tällä tawalla ja näitä miettien oli Heikki tullut ensimmäiseen syöttöpaikkaan. Kärryistä alas astuissaan tollahteli hän sinne tänne, mutta hän uskotteli waan jalkansa kärrissä istumisesta tampeentuneen. Kun hän oli hewosensa riisunut ja laittanut suojaan syömään, meni hän itse huoneeseen. Huone oli lämmin, sillä siinä oli wasta leiwottu. Heti huoneeseen tultuansa pani hän penkille maata ja nukkui kohta. Kuitenkaan ei hän nukkunut paria tuntia enempiä, sillä hänen piti olla huomenna kotona, jonka wuoksi hänellä oli matkan huolet. Kun hän nousi ylös, oli hänen päänsä oudosti raskas ja kipeä. Wilunwäreet karsiwat pitkin selkäpiitä, waikka hän oli maannut lämpymässä tuwassa. Kuitenkaan ei hän näiden tähden ollut matkaan lähtemättä.

Kolkko tuuli oli pikemmin yltynyt kuin masentunut, ja yhtenä pyrynä toi se mukanaan utusadetta. Läpimärkinä lämpimässä huoneessa nukkuessaan oli hän ikäänkuin ollut jonkinmoisessa lämpymässä hauteessa ja niin saawuttanut jonkunlaista näennäistä lämpimyyttä. Mutta kun hän nyt tuli kylmään, wireään tuuleen ja sateeseen, tuntui siltä kuin hänen ruumiinsa ympärillä olisi ollut kokonainen jääwuori. Kylmä tuuli puhalteli waan lakkaamatta, yhä enemmän jäähdyttäen märkiä waatteita ja samassa häntä itseäänkin. Wiimein tämä enenewä kylmyys käwi aiwan sietämättömäksi. Hän wärisi ja wapisi niin että hampaat suussa kalisiwat. Kun hänen oli kylmän ja wärisemisen tähden mahdoton kärryissä pysyä, koetti hän käwelemällä lämmintänsä hankkia, mutta eipä siitäkään suurin apua ollut.

Wiimein muisti Heikki tuon kaupppamiehen antaman pullon; sehän oli annettu hänelle matka=ewääksi ja juuri kylmän waralta. Hän muisteli, kuinka hän ei ennen hewosensa syöttämistä ensinkään ollut tuntenut mitään wilua, waikka hän silloinkin oli ihan wesilieoksi kastunut ja waikka tuuli oli yhtä kylmä ja ankara kuin nytkin: kaikki tuo silloinen lämpimyytä ja hywinwointi oli noiden kolmen ryypytillikan ansio aiwan warmasti. Eihän mitään haittaisi, jos hän hakisi tuon pullon ja ottaisi pienen kulauksen wärisewän sydämensä lämmittämiseksi; ei suinkaan tarwitse sen wuoksi itseään juowuksiin juoda—ei suinkaan.

Näitä mieltä Heikki itsekseen hewosen jäljessä käwellen ja wäristen. Hän koetti kömpiä kärryihin, mutta hän oli niin köntistynyt, että hänen oli mahdoton sinne päästä hewosen käwellellä. Sittenkun hän oli seisattanut hewosen, kömpi hän kuormansa päälle ja kaiwoi sieltä esille pullonsa. Se oli niin lujaan tulpattu, että näyttipä melkein mahdottomalta saada sitä auki semminkin kun hänen kätensä

oliwat kowin kontassa. Täytyi ottaa puukko tupesta ja sillä vähin erin murtaa tuo kitsas tulppa.

Heikin sydän ilostui tulpan auki saatuansa; olipa niinkuin hän olisi jo puoleksi pelastunut kaikesta kylmyydestä ja wilusta. "Otan kuin otankin tuosta tilkan kauheaan wiluuni—eipä tässä nyt ole ketään näkemässä— mutta ei paljoa, ei paljoa, sen werran waan, että vähän lämpenen", mietti hän itseksensä ja hän otti.

Melkein heti tuntui se mukawasti ja wirkistäwästi kiertelewän ja waikuttawan sydänalassa. Ei kauwan wiipynyt ennenkuin sen waikutus rupesi parantamaan hänen kurjaa ja sietämätöntä tilaansa.

Waikka tuntuikin nyt niin paljon paremmalta, ei Heikki ollut täydellisesti tyytywäinen nykyiseen oloonsa: vielä oli vähin wilu, vielä tuntuivat jäsenet kankeilta ja köntittyneiltä, vielä tuntui tuuli ja wihmowa sade kylmältä, niin—vielä, vielä.

Tämmöistä waillinkia joka paikassa itsessään tuntien, päätti Heikki vielä naukata pullostansa; olihan siinä nyt hywä saanti, kun tulppakaan ei ollut enään lujassa. Hän otti pullonsa esille ja kallisti. Pullon awonaisesta kaulasta oli hywä tulo ja Heikin suu pullahti niin täyteen, ettei sinne olisi pisarettakaan enempää mahtunut. Tämmöinen oli Heikin tarkoitus ollutkin, että se kerrankin kylläksi asti auttaisi, sillä olihan hän selwästi huomannut edellisen ottamisen liian vähäksi.

Niin Heikki.

Pian tuliwatkin tuon oiwallisen lääkityksen ja runsaan otoksen seuraukset näkywiin. Sydän lämpeni niin pian, hampaat lakkasiwat kaikenni kalisemasta ja viimeisetkin wilunwäreet katosiwat kuin kaste maahan. Ei nyt ollut yhtään kylmä kärrissäkään ollessa ja jäsenetkin tuntuivat niin mukawasti lämpenewän ja notkistuwan. Kolkko tuulen wihuri ja sade eiwät tuntuneet ensinkään kylmältä; päin wastoin tuntuivat ne sangen wirkistäwästi huuhtelewän hänen oudosti kuumia kaswojansa, kummallisesti kihisewää päätänsä.

Tähän saakka oli hewonen käwellyt oman tahtonsa mukaan, Heikin vähääkään sitä kiirehtimättä. Mutta nyt ei ollut hänen mielestänsä saman tekewä miten hewonen kulki, sillä eihän hän tällä tawalla kulkien määrä=ajalla kotiin pääsisi. Hän otti suitsiperät käteensä ja roppasi niillä wireää hewostansa. Hewonen säikähti tuota noin äkinäistä tapain muutosta ja alkoi täyttä wäkeänsä kiittää eteenpäin. "Hih!" kiljahti Heikki, heiluttaen suitsiwersia päänsä ympäri.

"Hih waan!" kiljahteli Heikki tawasta edelleenkin. "Mutta kerta vielä ... vähän vielä ... sehän tuntui tekewän niin hywää ... vähän waan ... —ei paljoa..." höpisi Heikki itseksensä, kaiwollen pullon tulppaa, samassa kun hewonen oli masentunut käwelemään. Sen käsiinsä saatuansa naukkasi hän siitä taasenkin, noin waan vähäiseksi lisäksi entiselle.

Nyt tuli hänen nykyinen olonsa entistä ehommaksi. Tuuliko nyt wai satoi, oliko nyt kylmä tahi lämmin, menikö hewonen taikka oli menemättä, kaikista noista huoli Heikki wiisi. Hänen päänsä tuntui hirmuisen raskaalta ja siellä suhisi, paukutti ja jyskytti niin ankarasti. Hewonen käwellä jurpotteli aiwan niinkuin itse tahtoi, sillä Heikki ei häntä nyt kiirehtinyt.

Heikkiä rupesi nyt kowasti wäsyttämään. Hän nuokkui ja nokahteli kikkerän kuormansa päällä, pitäen suitsia kädessään; wihdoin nukkui hän täydellisesti. Tuolla waapperalla asemalla istuallaan nukkuissaan retkahteli hänen herwoton ja holtiton ruumiinsa sinne tänne ja vähimmässäkin nytkäyksessä oli hän waarassa pudota päätänsä myöten kärryistä alas.

Nyt alkoi jo ilta hämärtää ja Heikki oli tullut oman pitäjänsä piiriin. Useita taloja oli hän tällä tawalla kulkiessaan jo siwuuttanut, mutta vielä oli lyhykäinen metsätaiwal kuljettawana, ennenkuin tultiin pitäjän kirkonkylään.

Tunnoton ja tiedoton matkustajamme oli hewosineen tullut nyt tälle metsätaiपालeelle. Sen keskipaikoilla oli tiessä isonlainen syöte, johon Heikin kärryratas sattui jtkähtämään. Samassa silmänräpäyksessä kun se tapahtui, puukkasi Heikki päätänsä myöten maantien ojaan. Kun hänellä oli suitset kädessään, putosiwat ne hänen mukanaan maahan; hewosen käwellä meni wät suitsiperät kärrynrattaan alle ja hewonen seisahtui tiepuoleen.

Oitis heräsi Heikki pudottuaan. Kaikeksi onneksi ei hänelle pudotessaan käynyt sen pahemmasti, kuin että hän kastui wetisessä maantien ojassa märkääkin märjemmäksi. Kaikin woimin yritti hän nousemaan ylös, mutta se oli peräti mahdoton. Jalat oliwat weltot ja koko ruumis oli niin raukea ja herwoton, ettei siinä tuntunut olewan hituakaan mitään woimaa eikä holttaa. Jos hän pääsikin kömpimään vähän kontalleen, niin pää oli niin raskas ja sitä wiemasi niin hirweästi, että kun se tuli vähääkään ylemmäksi muuta ruumiin osia, kaatui se mihin päin tahansa ja samassa wei se muutkin raajat mennessään.

Nähden kaikki ylösnousemisensa yritykset turhiksi, sai hän viimein suurella waiwalla ryömytyksi maantien ojan toiselle puolelle. Osaksi oli hän jo muutenkin selwinnyt enimmästä humalasta, mutta tuo putoaminen ja kylmä kylpy selwitti häntä wielä enemmän; sentähden olikin hän jo täydellä toimellaan, mutta liikkumaan ei hänellä ollut woimaa, eikä hän päässyt paikalta päkähtämään.

Siinä mietti nyt Heikki raiska surullista ja owelaa tilaansa. Hän muisti, ymmärsi ja käsitti kaikki, millä tawalla tämä turma oli hänelle tullut. Hän itse, eikä kukaan muu, oli tähän alentawaiseen onnettomuuteen syynä. Kowa häpeän tunne ja sydämen kipu waiwasi häntä nytkin jo, waikkei hän ollut aiwan selwäkään.

Tietä myöten näki Heikki tulewan jonkun miehen. Ennenkuin hän oli tullut kohdallekaan, rupesi Heikki pyytämään häneltä apua.

"Woi, woi, woi, woi! Auttakaa, auttakaa; auttakaa Jumalan tähden minua poloista—auttakaa hywä mies minua waiwaista", pyyteli Heikki.

"Mikäs on hätänä, onko jalka poikki wai?" sanoi mies kohdalle tultuansa, katsella töllistellen ympärillensä.

"Ei jalassa ole mitään wikaa, waan minä en muuten pääse tästä ylös", sanoi Heikki sammaltaen.

"Ahaa! Eikö sen pahempaa? Sitten on parasta että pitää wähän hajusuolaa nenän alla, niin pian siitä mies toipuu. Kyllä minulla itsellänikin on useammasti kuin yhden kerran ollut niin raskas pää, että on täytynyt maantien ojaan maata panna, enkä ole koskaan sen parempaa apua tarwinnut kuin hiukan hajusuolaa", puhua höwelsi mies läheten samassa Heikkiä.

Samassa siwalsi hän ojan partaalta pitkän liekouneen kekäleeseen, joka siihen oli jäänyt jostakin sammuneesta nuotiosta.

"Kas tässä! Tämäpä sattui niinkin kutsuttu ... tämmöistä se juuri ollakin pitää", sanoi mies, pistäen samassa kekäleeseen hiiltyneen pään Heikin nenän eteen.

"Anna minun olla pilkkaamatta ja auta minua ylös ja kärryihin, jos olet kristitty ihminen; muutoin kuolen minä tässä wiluun", koki Heikki toimittaa.

"Wai wiluun! Näytpä, weli kulta, sillä waralla ottaneen lämmintä sisällesi, ett'et suinkaan hewillä wiluun kuole. Oi weikkonen! Useanlaisessa tilassa ihmisen pitää olla, ennenkuin se wiluun kuolee. Mutta lempo wieköön! Olethan kankea kuin pölkky, kuinka sinua woisi ylös saada", touhusi mies koettaen Heikkiä kääntää watsaltansa seljälleen ja katsella wilkuillen ympärillensä.

"Anna minun olla rauhassa", sanoi Heikki.

"Kas niin, wai rauhassa! Pyysithän minua itseäsi pystykokoon auttamaan, mutta mitenkä tuommoista tönkkiä auttaa, joka on kankea kuin puu; täytyy ensin wähän hieroa, että hiukanakaan notkistuisit, ja sitten..."

Noita puhuessaan alkoi mies tukkia käsiään Heikin taskuihin.

"Roswo, ryöwäri! Heitä minut rauhaan", koki Heikki sanoa.

"Wai niin, wai roswo ja ryöwäri! No, olkoon menneeksi, en minä semmoisista nimityksistä tule pahemmaksi enkä paremmaksi, sillä olempa usein ennenkin jos jonkinlaisia nimityksiä kuullut. Kuitenkin tuntuu tämä teidän nimityksenne hieman sopimattomalta mielestäni, kosk'ei minulla ole sen pahempaa tarkoitusta, kuin että ottaa teidän rahanne itselleni, joita minä paremmin tarwitsen kuin te; muutoin en luule niitä niin paljon olewan, että teidän niiden tähden tarwitseisi kinnistellä ja melua nostaa. Muutoin annan teille sen neuwon, että pidätte pienempää suuta, ettei minun tarwitse ryhtyä siihen ikäwään keinoon, että jollakin tuntuwalla tawalla täytyisi teitä waientaa."

Näitä puhuessaan oli mies käynyt kowemmasti Heikki raiskaan käsiksi. Mutta waikka Heikki olikin siinä tilassa, ettei hän woinut seisoalleen nousta, oli hän kuitenkin niin paljon tointunut, että hän teki woimallista wastarintaa maassakin maatessaan tuolle luwattomalle anastajalle. Hän koki pysytellä aina watsallaan, ja milloin hänen hätyyttäjänsä yritti pistämään kättänsä hänen taskuihinsa tai poweensa, tarttui hän woimakkaasti hänen käteensä, ja tällä tawalla oli hän monta roswon yritystä turhaksi tehnyt. Muutoin oli Heikki warowaisuudesta pannut rahawähänsä liiwinsä powitaskuun, josta, kun kaikki waatteet oliwat lujasti kiinni napitetut, niitä oli waikea käsiinsä saada.

Tällä tawalla temmeltäessä oli kulunut aikaa. Selwästi tunsu Heikki, että hän ajanpitkään joutuisi tappiolle, sillä ei ollut enään napissa muuta kuin liiwi, jota anastaja pyrki kaikin woimin repimällä auki saamaan.

Nyt tuli asialle aiwan toinen käänne. Sillä juuri kuin Heikki oli uupumaisillaan alinomaisesta rynttäyksestä, ilmestyi tienaukialle neljä miestä. He tulivat samalta päin kuin hänen hätyyttäjänsäkin ja menivät nähtävästi edessä päin olemaan kirkonkylään. He tulivat käyden, ja heti ensi silmäyksellä huomasi tulijain olewan herrasmiehiä, sillä heillä oli kokoon käärityt sateensuojat käsissä, sillä sade oli nyt jo lakannut.

Heti kun ryöwäri näki nuo tulijat, heitti hän Heikin rauhaan: "Nuo saakelin roistot", mumisi hän ja syöksyi metsään.

Nyt oli Heikki päässyt pälkähästä, mutta pian huomasi hän joutuneensa ojasta allikkoon. Selvästi tunsu hän tulijain joukossa oman pitäjänsä nimismiehen ja suurin surmin ei hän olisi tämmöisessä tilaisuudessa ollessaan tahtonut tawata häntä. Ennen hän olisi tahtonut kymmenen kertaa mieluummin olla metsässä ryöstettynä, kuin tässä paikassa, kunhan waan ei nimismies olisi häntä nähnyt. Hän kääntyikin pois päin tiestä, koettaaksensa, eikö tämä keino eksyttäisi nimismiehen huomiota.

Tulijat lähestyiwät Heikki raiskaa, jonka sydän löi kowasti.

"Mitä eikö tuossa ole juopunut mies tien wieressä?" sanoi nimismies kohdalle tultuansa.

"Siltäpä se näyttää; talonpoika arwoltansa, luulen ma", sanoi toinen.

"Joutawiahan weli Lewenius puhuu, sillä eihän siwistyneitä ihmisiä koskaan tuommoisessa tilassa tawata; se sinun olisi pitänyt tietämän ja silloin ei tämmöisissä kohtauksissa pitäisi tulla kysymystäkään muusta kuin talonpojasta", sanoi nimismies puoli tuimasti.

"No, älähän nyt kiiwastu. Enhän ole muuta sen pahempaa tehnyt kuin waan sanonut mitä miehiään tuo raakalainen tuossa on", sanoi Lewenius.

"Sen sinä oikein sanoit, sillä ei ole mitään raakuutta werrattawana talonpojan raakuuteen; katsokaas tuota nyt tuossa", sanoi eräs möhömahainen mies huonolla ruotsinwoittoisella murteella; hän näytti joltakin käsityöläiseltä.

"Oikein, weli Rommander, oikein" sanoi Lewenius ja kaikki rähähtiwät sillä sukkeluudella nauramaan.

"Siinä on talonpoikainen siwistys oikeassa karwassaan, ottakaa nyt hywät herrat oppia tuosta, joka tuossa on; hehän kehuwat itsellään olewan siwistystä" sanoi Rommander.

Hänen nimenä oli ennen ollut Rommakko, mutta kun hän oli saanut kisällikirjan, oli entinen nimi hänestä ruwennut tuntumaan raa'alta, sen wuoksi oli hän nimensä muuttanut latina=päätteiseksi.

"Mitä, kuinka? Minä luulen tuntewani tuon miehen tuossa. Eihän hän waan ole Keron Heikki tuolta Sydänmaan kylältä? sanoi nimismies, ikäänkuin ei hän olisi kuullutkaan Rommanderin wiimeistä puhetta.

"Hätkö, joka puuhaa lainakirjastoa Sydänmaan kylään?" kysyi Longman.

"Hänenpä juuri luulen tuon miehen olewan", sanoi nimismies ja alkoi käwellä Heikin luokse.

"Hah, hah, hah! Hän warmaan palaa kirjoja ostamasta kirjalainastoonsa", sanoi Rommander.

"Aiwan oikein; arwasinhan minä ... Keron Heikki se on kuin onkin", sanoi nimismies, käännättäen samassa maassa makaawaa.

"Kuinka sinä itsesi tuommoiseksi siaksi olet juonut?" lisäsi nimismies.

"Otin wähäsen wiluuni kauppamiehen antamasta pullosta, niin menihän se..." koki Heikki änkyttää.

"Kauppamiehen antamasta pullosta wähäsen ... kyllä minä näen, ettei sitä kowin wähäsen ole ollut. Tuommoisia raakalaisia te olette: kun waan on wähääkään saantia, niin juotte kuin siat, ja tuolla lailla sitte ajelette ihmisien silmissä.—Wielä tämä lainakirjastoa", säyhysi nimismies.

"Enhän minä ole ennen koskaan ollut juowuksissa, auttakaa minua pois tästä ... enkä minä enään..." sommerteli Heikki.

"Hah, hai, hah", nauroi Rommander.

"Auttaa tuommoista miestä! Sehän olisi raakaa", sanoi Lewenius.

"Olisihan se itsensä tahraamista, jos ryhtyisi tuommoiseen otukseen; kyllä kaiketi nousee kuin selwenee, sehän on heidän tapansa. Häntä ei kannata auttaa, eikä nyt kylmydenkään tähden ole enään waaraa; kun ei nouse, niin olkoon nousematta, eipä hänestä suurta waaraa ole ... paras heistä ja

tuommainen", sanoi nimismies ja lähti inhoawan näköisenä Heikin luota pois.

"Tuohonko heitämme tuon?" kysyi Longman nimismiehen tielle tultua.

"Siihenpä tietenkä", wastasi Lewenius.

"No, mutta olisihan hänestä woinut olla meille hyötyäkin, jos olisimme auttaneet", arweli Longman.

"No mitä wainen?" kysyi Rommander.

"Olisimme woinut pitää häntä narrinamme."

"Ei se kannata tuommoisia pitää narrinaankaan.—Kun sijan jälkeen lähtee, wiepi se tunkiolle. Paras on että jätämme hänet siihen missä hän on", sanoi nimismies ja keikautti päätänsä. "Paras on että lähdemme", lisäsi hän, sitten.

"Paras on että lähdemme niine hywineen", säestiwät toiset.—Ja niin he lähtiwät.

* * * * *

"Mitenkä on, welikullat! Suwaitsetteko poiketa meille, koska nyt on jo näin myöhäinenkin?" sanoi nimismies towereilleen tiellä mennessään.

"Kyllä, mutta mitäpä hywää sinulla olisi meille tarjottawana siellä?" sanoi Lewenius.

"No, jos ei muuta, niin pantaisiin edes mureneen päälle", selitti nimismies.

"Sepä ei olisi hulluimpaa näin kylmän sateen perästä", sanoi Rommander.

"Wai mitä muut weljet sanomat?" lisäsi hän sitten.

"Eihän hywä pahaa tee! minä suostun", myönsi Lewenius.

"Saman sanoo 'Jortteli'", sanoi Rommander.

"Samoin minäkin", ehätti wiimeiseksi Longman sanomaan.

No niin. Miehisä sitten lähdettiin nimismiehen asuntoa kohden käwelemään. Kaikkein pahinta oli, että nimismiehen kodissa oli tuo kotiristi odottamassa miehensä kotiintuloa. Hän oli jo elämän kokemuksesta tullut huomaamaan, ettei ole kaikki kultaa mikä kiiltää. Hurskaassa kodissa kaswatettuna oli hän elämää oppinut katsomaan oikeuden ja totuuden kannalta, ja semmoista oli hän elämältäkin odottanut. Hän oli nyt tullut elämään käsiksi awioliiton kautta, ja siltä hän toiwoi paljon. Kuitenkin näytti elämä hänelle kaikenni toista, mitä hän oli siltä odottanut. Hän tapasi siinä waan ulkokuoren ihan ytimettömänä. Ulkokultaisuus ja tekosiwistys loisti waan useassa siwistyneessä ja sydän jäi aiwan syrjäasiaksi. Tätä kaikkea oli nimismiehen rouwa tuntenut ja käsittänyt useammasti kuin yhden kerran. Mutta waikka niin oli, oli hänen kuitenkin täytynyt taipua sallimuksen wäkwän käden alle. Olihan hän siwistynyt ihminen ja siwistyneen miehen waimo. Pitihän hänen omaansa ja miehensä arwoa kannattaa, oliwatpa ne wielä mitenkä oliwatkaan, sillä arwohan on aina ensimmäinen, olipa muut asiat miten tahansa.

Lewottomalla sydämellä odotti hän nytkin miestänsä kotiin tulewaksi, sillä olipa hän ollut poissa taaskin koko iltapäiwän. Sitäpaitsi oli hän huomannut, että aamulla kotoa lähtiessään oli hänen miehensä seuraan yhtyneet wiralta pois pantu ruununwouti Lewenius ja waratuomari Longman ja—ja tuo ilkiö, Rommander, jota ei hän milloinkaan wielä ollut woinut kärsiä.

Kauwan oli hän nytkin kärsinyt, odottanut ja toiwonut. Hän oli nimittäin harkinnut, että nuo epäsuotuisat towerit ehkä päiwän päälle olisimat luopuneet hänen miehensä seurasta ja menneet heittämiinsä, sillä eipä heidän seuransa ollut ennenkään ollut mikään kunnian kukkula heidän perheelleen; mutta minkäpä teki, jos ei niinkään käwisi, sillä täytyihän olla niinkuin oletettiin, sillä tunsihan hän mitä welwollisuus waatii, oli mieli musta tai walkea—niin, mitäpä sille.

Niissä mietteissään oli nimismiehen waimo silloin kuin owea rajusti kolkutettiin. Sydän se meni kylmäksi hänen tätä kuullessaan, sillä olipa tämä jonkinlainen selwitys hänen nykyisille aawistuksillensa. Kiireesti riensi hän awaamaan owea, mitkä hän oli sulkenut nyt kuten usein ennenkin, sillä edellytyksellä, ettei hänen miehensä tulisi yöksi kotia nyt koemmin kuin usein ennenkään.

"Woi, woi! onpa hauska saada wieraita ... astukaa huoneesen ja olkaa niinkuin kotonanne ... istukaahan toki ... eihän sowi noin ujona ja arkana olla ... pimeäkin on ... en arwannut ... minä wiritän lamppuun walkean", puheli rouwa ulkokullaisesti, wiritellen walkeaa, waikka sydän pamppaili pelwon ja harmin wuoksi.

Samassa rupesi kuulumaan lapsen itku toisesta huoneesta ja rouwa kiirehti sinne.

"Ei saakeli—istukaahan nyt toki ... eihän se sowi ... minä tulen pian", sanoi nimismies towereilleen ja meni waimonsa jälkeen.

"No mutta kaikkia pitää nähdä ja kärsiä. Wedit nuo taas tänne yökaudeksi pauhaamaan ja mässäämään ... ei saa hetkeksikään lepoa, kun tuo lapsikin on sairas, sanoi rouwa nimismiehen huoneesen tultua.

"Älähän nyt tuossa ... tuo tuntuu minusta liian tutulta.—Tiedäthän welwollisuutesi—tuo waan wettä ja sokeria ... ymmärräthän—lopusta minä itse kyllä huolen pidän", sanoi perheen isä.

"Wettä ja sokeria! Eikö se ole liian paljon ... Anna heidän mennä niinkuin owat tulleetkin."

"Eihän käy laatuun; hehän owat siwistyneitä ihmisiä; täytyy itsekunkin täyttää welwollisuutensa", puolusteli nimismies.

"Huonoja welwollisuuksia—juomawelwollisuuksia.—Korkealla luulette olewanne, mutta alhaalla olette.—Ei tuota elämää hyvä peri", sanoi rouwa, mutta samassa hän kuitenkin meni toimimaan—wettä ja sokeria.

Niin, niin—welwollisuus, welwollisuus.

"Senkin roistojoukko", mutisi rouwa miehensä ohi mennessään.

Nimismies loi waimoonsa tyytymättömän, kysywän, tuiman ja käskevän katseen.

Tyytymättömän näköisenä riensi rouwa lapsikamariinsa, sitten kuin hän oli wettä ja sokeria tuonut, luoden mennessään yliolkansa halweksiwan katseen jättämäänsä joukkoon.

"Olkaa hyvät! pannaanpas sulamaan ... eihän, welikullat, muutoin sowi, sillä päänparannuskaan ei meille haittaa tee...—Se saakelin konjakki siellä kestikiewarissa, joka maisti niin pirusti lamppuöljyltä, mutta emmehän woineet parempaa saada. Se teki ainakin minulle niin pahan elämän, etten pitkälle aikaa ole tämmöisessä waskisepän paukkeessa ollut.—Pannaanpas tätä ja woinpa mennä takaukseen, että lamppuöljyt ja muut pian tasaantuwat", sanoi nimismies waimonsa mentyä wieraillensa.

"Hah, hah, hah! Sinä, weli, miestä olet. Minä luulen ettei minun kurkussani enään tunnu lamppuöljyn makua ensinkään, joka kaiken päiwää on siellä kuohunut", sanoi Rommander, pullistellen watsaansa hywässä toiwossa.

"Niin, saadaanpas nyt tätä, welikullat, ja huuhdotaanpas nyt tuo liika maku pois kurkuistamme.—Älkäämme olko niuhat; nyt tarwitaan tositoimia, päästäksemme entiseen tasapainoomme", sanoi nimimies, kohottaen lasiansa.

Muut seurasiwat esimerkkiä ja kehoitusta ja pian maistelivat he joukonmiehissä, lasejansa kilistellen, tuota oiwaa panostansa, josta itsekukin kohdastansa oli pitänyt erinomaista huolta, poistaaksensa kurkustansa lamppuöljyn kuohua, jonka he nyt tunsiwat itseänsä waiwaawan, vaikka se oli heille ollut warsin terwetullutta paremman puutteessa.

Kauwan ei ensimmäiset lasit kestäneet ja toiset tehtiin; kuinkas muutoin.

"Ei saakeli ... eikös nyt jo tunnu olewan kaikki taas hywin, wai kuinka weljet? ... mutta nuo saakelin roistot; he käywät nyt jo niin häwyttömiksi, että tunkeentuwat tarkastelemaan ja arwostelemaan siwistyneitä ihmisiä", puheli nimismies seurallensa.

"Mitä, mitä, mitä saakelia ... mitä tarkoitat oikeastaan, weli hopea?" sanoi Lewenius.

"Kutka semmoista tekewät?—onko semmoista ollut? Enhän koskaan lue suomalaisia sanomalehtiä", huudahti Lewenius.

"Juuri niinkuin tuo Keron Heikkikin, joka tuolla tienwieressä makasi juowuksissa. Hänhän on suomalaisten sanomalehtien kirjeenwaihtaja, ja niissähän hän on walmis tarkastelemaan meikäläisten oloja", selitti nimismies.

"Tuo kurja raukka, joka makaa kuin sika maantien ojan partaalla juowuksissa, kykenemättä edes tilaansa salaamaan ... hänkö?" sanoi Lewenius.

"Hän juuri. Onhan hän meille siwistyneille oikea silmätikku. Joka paikassa on hän sissimässä ja tarkastelemassa meikäläisten oloja, ja niitä hän kertoo sitten sanomalehdissä, totta ja walhetta sekaisin, ja sehän woipi harmittaa", selitti nimismies.

"No, mutta olihan hän tuolla tienkupeessa toimetonna juowuksissa makaamassa ... ethän tätä jätä rankaisematta...—pidä sinä moukkia aisoissaan", sanoi Longman.

"Kyllä niinkin, mutta hemmetin ilkeä se on, että tuommoisia ilkiöitä löytyy kunnassa, jotka eiwät anna ihmisille rauhaa", sanoi Lewenius sywästi huoaten.

"Nuo tuhannen moukat ... luulewat jotakin olewansa, waikka eiwät mitään ole—owathan juhtia—aaseja", sanoi Longman.

"Kyllä, kyllä. Raakoja otuksia kaikki ... eikö niin? Muista pitäwät wahtia ja itse tuommoisia! kyllä se sentään on.—Tarwitseisiwat saada housuillensa wai kuinka?" säesti Rommander.

"Kyllä se niin on. Mutta minä, minä. Minä kruunun nimismies, minä tahdon näyttää heidän edustajilleen, kuka käski—onhan syytäkin... Tuolla tawalla olla juowuksissa julkisella tiellä, ja yhtäkaikki pitää suurta suuta... Ei weikkoset! se on liian paljon kärsiä... Ymmärrättehän, weikkoset, wai kuinka?" puheli nimismies, katsoen towereitaan silmiin.

"Niin, niin—ilkeitä owat ... niin owat, mutta elkäämme siitä puhuko, sillä saawathan he piankin nähdä, ketä he owat pistäneet... Ne saakelin raakalaiset; tietäsiwähän huutia vähänkään etteiwät pakkautuisi asioihin, joita eiwät ymmärrä ... toista meidän on ... mehän olemme siwistyneitä", myönteli ja selitteli Rommander.

"Myönnetty—hywäksytyt. Olethan sukkela, weli Rommander... Tosiaankin: mitäpä heistä puhuisimmekaan; he owat itse siipensä polttaneet ja heidän aikansa kyllä tulee kun joutuu, sen saatte nähdä.—Heittäkäämme heidät ja eläkäämme wapaata elämää ... tuossa on alkua, hywät ystäwät", sanoi nimismies ja nakkasi korttipakan pöydälle.

"Ahaa! Siinähan on jotakin uutta nykyisissä oloissa. Ainahan sinä arwaat...—kuka jakaa? ikäwähän muutoin olisikin", sanoi Rommander.

"Sepä oikein ... olisihan muutoin tullutkin ikäwä ... kuka jakaa?— antakaapa minullekin, mutta mitä peliä yritetään?" kysyi Lewenius, selailen pöydälle heitettyä korttipakkaa.

"Tikkiä tietysti", sanoi Longman.

"Kuinka isoa?" utasi Lewenius.

"No wain noin wiidenkolmatta pennin ... sopiihan sekin ajanwietteeksi", sanoi Rommander.

"Eikö hiidessä ... sehän on liian halpaa ... markan ... vähempään en tyydy", selitti Lewenius.

"Olkoon menneeksi—yhtähän se on, voitin minä wahan tai paljon, minä sitä kumminkin woitan", sanoi Rommander.

"Ei kun wiidenkolmatta pennin ... ei kaikilla ole kruunun waroja taskussa", sanoi Longman wahan pisteliäästi.

"Sitähän minäkin arwelen, weikkonen; woihan silläkin tawalla hutilus tuhlata wiikon ansionsa", sanoi Rommander, puristellen likaisia nyrkkejänsä.

Kukaan ei wastustanut tätä ehdoitusta ja Leweniuskin oli hiljaa kuin hiiri jauhoropeessa.

Pistettiin siis ajan ratoksi waan wiidenkolmatta pennin tikkiä.—Eihän se suurille tuloille ollut paljon uskallettu, mutta pienille woi se yönpitkään tehdä kuukaudenkin tulojen wahingon.

"Ei saakeli ... tämä ei käy päinsä. Tämä wedellä sekoitettu haudewesi ei ole minua ainakaan tehnyt wielä miksikään; minusta tuntuu, että tarwitseisimme itse kukin kohdastansa ottaa muutamia wedellä sekoittamattomia kuiwia rakkareita, noin waan pelin alkajaisiksi, wai mitä weljet sanowat", sanoi talon isäntä, ennenkuin peli wielä oli alkanut.

"Hah, hah, hah! Sinähän, weli, aina arwaat. Minä olen kauwan odottanut ja ajatellut aiwan samaa, ja mielessäni on pyörinyt: hywä talo olisi muutoin, mutta on pitkä ryypynwäli", ehätti Rommander sanomaan.

Tyytywäisyyden hymy lewisi toisienkin kaswoille tätä hauskaa puhetta kuullessansa.

Yksimielisesti otettiin sitten noita rakkareita, korwaukseksi liepeälle haudewedelle.

Kun oli nuo wirkistäwät rakkarit saatu, istuttiin korttipöydän ääreen. Lewenius istui pöydän ylimpään päähän. Suuri ja wirallinen mies kuin oli, näytti hän tuossa oikein uljaalta. Jonkun warman syyn tähden

oli hänellä liian lämmin, sentähden oli hän puoleksi aukonut waatteitansa, saadaksensa raitista ilmaa wirtaamaan rawakkaaseen ruumiisensa. Tämän wuoksi oli rintaröyhelö päässyt walloillensa puoliksi awatusta ja ennen pinnistetystä liiwin aukosta. Siinä hän sitten istua röhötti selkäkenossa käskewän näköisenä; näyttipä siltä kuin hän hallitseisi koko seuraa. Longman, lainwalvoja, istui toisessa päässä pöytää ja talon isäntä sekä Rommander molemmilla siwuilla.

"Kuka jakaa?" kysyi Lewenius puoli komentawasti.

"Kukas muu kuin weli Lewenius", sanoi nimismies alamaisuuden tunnolla.

Lewenius jakoi ja pian oli wiidenkolmatta pennin tikki täydessä wauhdissa.

Leweniuksella ja Rommanderilla oli tällä kerralla warsin huono onni, niinkuin se lienee monasti muulloinkin ollut. Ehtimiseen menettiwät he wiidenkolmatta pennisiään ja wäliin he saiwat maksaa kertyneen kantarahastonkin, joka wälisti nousi pariin kymmeneen markkaan. Tawallisesti sanottiinkin heitä wesiaiwoiksi, sillä ei heidän ymmärrystään pidetty ryhtinsä mukaisena. Tämän wuoksi eiwät he liene woineet kaikkia korttipelin kawaluuksia hywäkseen käyttää, ja tämän tähdenkö se lienee ollut, että he alituisen häwisiwät. Waratuomari Longman ja nimismies oliwat taasen käytännöllisempiä miehiä; kumpikin heistä oli elämältä paljon oppinut ja he tiesiwät aiwan hywin keinot, miten tässä maailmassa elämä käypi mahdolliseksi. Niinpä he nytkin woittiwat pelissä jokaisen pennin mitä he yhteisesti oliwat lautaselle latoneet.

Muistettawa on, ettei suinkaan ryyppyjen wälit olleet pitkät.

Tämmöisessä menossa oli aika kulunut kello kolmeen aamulla. Nyt oli pelionni itsekutakin niin wärpästellyt, että yhteiseen kassaan oli kokoontunut kahdeksankymmentä markkaa, eikä kukaan ollut woinut niitä pois korjata, waikka jokaisen sydän oli ilosta sykkäillyt, toiwossa saadaksensa korjata tuon kantarahaston.

Kortit jaettiin ja mielenkiiholla odotti kukin, että he nyt saisiwat ratkaisewat waltit.

"Minä tikkaan", sanoi Longman, lyöden rystysensä pöytään, sittenkuin hän oli saanut jaetut kortit käsiinsä.

"Minä myös", sanoi Lewenius, lyöden rystysensä pöytään, että joistakuista rystysistä nuljahteli nahka pois. Eihän kummakaan, olihan nyt saatawissa kahdeksankymmentä markkaa, jotka eiwät nykyään ole noin waan ilmanaikojaan oksalta otettawia. Kummallakin oli waltteja, paremmasta arwosta kuin lattialle pudonnut leipäpalanen—niin oliwathan he joitakin onnenpoikia.—Toiset towerit ilmoittiwat siwumenneen ja löiwät korttinsa pöytään.

Kahden kakolle jäiwät nyt Lewenius ja Longman, taistelemaan kuka kassan perisi.

Lewenius löi ensin. Hänellä oli esikoisena patakuningas, joka maa oli silloin walttina.

Longman pisti sen ässällä.

Innostuneena toi Lewenius esiin patanikun, mutta Longman lähetti sen silmille rouwan samaa maata.

"Pelastan ainakin itseni ... pistäpäs tuo jos voit", sanoi Lewenius, wiskaten patawiitosen esille.

"No, tottapa tuon kymmeninen ainakin häwittää", sanoi Longman, wiskaten kymmenisensä esille.

Lewenius käwi tuhkan harmajaksi. Hän keikahti taapäin paljon juhlallisemmän näköiseksi kuin hän ennen koskaan oli tänä iltana ollut.

"Sinä ilkiö, joka olet kaiken maailman juonet päähäsi koonnut...— Sinä warastit waltin jakaissasi", sanoi Lewenius wihassa kähisten ja nousten pöydästä pois.

"Warastinko?—Niinkö? Luuletkos, että kruunun warat owat kaikkien kopeloitawina? Luulet, että rankaisematta saat moisia lasketella... Leweä Mikkohan olet alkujaan ollutkin ja luulet, että voit ilman aikojaan lewennellä kenelle tahdot", sanoi Longman, seisaalleen hänkin nousseena ja kokoillen rahoja.

Samassa wanui Lewenius kiinni sen tuolinsa karmin, jolla hän oli istunut.

Käytännöllisenä miehenä huomasi Longman riippuwalla silmänurkallaan tämän liikkeen, mutta hän ei hätäillyt; wälttämätöntä oli hänelle korjata rahat ensin hywään talteen. Hän wältti ensimmäisen iskun ja ennenkun Lewenius oli leweydellensä ehtinyt tuolinsakaan kylläksi koholle nostaa toista warten, oli Longman saanut kouraansa kynttiläjalan ja täyttä wäkeään mäihäsi hän sen leweällä puolella Leweniusta otsaan.

"Woi tuhannen piru, mitä teitkään, weli Longman! Hänhän meni seljällensä niinkuintorakka ja tuommainen punainen wanne otsassa; onpa niinkuin puolikannusen pohja olisi hänen otsaansa kapsahtanut!" huudahti nimismies tämän nähtyänsä.

"Mitä sinä puhut, roisto ... yhtäläinen roisto kuin hänkin; osaatpa sinäkin juonitella ja, ja—warastaa", puuttui Rommander puheeseen.

Longman'in antamasta iskusta oli Lewenius kaatunut seposten seljälleen. Kädet lewällään, haapuroitsi hän jotain turwaa, mistä hän olisi kiinni saanut, päästäksensä taasenkin töppösillensä. Semmoisen oli hän löytäwänänsäkin pöydänjalassa, johon hän tarttui kiinni, mutta sillä huonolla seurauksella, että hän weti pöydän pulloineen, wesineen, lasineen wasten silmiään. Kaikkihan ne nyt meni wät nurin, mutta olihan hänen päällensä ainakin nyt yhtä paljon kuin sisälläkin.

Leweänä ja kiiruusti nousi nyt Lewenius ylös, ikäänkuin häpeäwänä saatua puustiansa. Hän oli pulleampana entistänsä ja näytti ahmiwan kitaansa kaikki muut wä h ä p ä t ö i s s y y d e t .

Waralla kaikkea tämmöistä warten oli kuitenkin Longman ja nimismies.

"Tuhannen saikara=sääri sinä, Longman, ja sinä nimismies kurja ... te molemmat kehnot hongankolistajat... Totta puhuen, teihin ei woi oikea mies katsoakaan", huusi Lewenius raiwostuneena.

"Niin, niin, semmoisia he oliwat. Koko ajan owat he warastaneet kortteja ja meitä tappuuttaneet; näinhän minä nytkin, että Longman warasti", sanoi Rommander.

Ei ollut wielä Rommander'in lause loppunut, ennenkun Lewenius oli hyökännyt Longman'in kimppuun. Kun Rommander näki, että hänen osaweljensä tämän=yöllisissä tappioissa joutui nyrkkitaistelussa Longman'in kanssa häwiölle, hyökkäsi hänkin Longman'in kimppuun.

"Tiedä huutia; ethän ole sen parempi kuin wiheliäinen Rommakko—ulos minun huoneestani!" karjui nimismies, riuhtoen samassa Rommander'ia irti temmeltäwästä ryhmästä.

Pikemmin kuin nimismies arwasikaan, antoi Rommander hänelle semmoisen läimäyksen, että lensi tuotakin tuokemmaksi seljällensä, saaden, kaatuissaan tuolin kulmaan, ison haawan poskeensa. Siihen hypäsi Rommander wielä peittomaan puolituperruksissa olewaa nimismiestä.

Silläwälin antoi Longman Leweniukselle oikein oikeasta kädestä kuka käski. Luisewista nyrkeistään jakeli hän semmoisia iskuja, ettei Lewenius parka kerinnyt mitään yrittämäänkaan puolustukseksensa: hänellä oli kylläksi työtä kaatumisestaan, nousemisestaan ja taasenkin kaatumisestaan. Silloin sai Lewenius Longman'in ja nimismies Rommander'in edestä.

Kun toinen pari selwisi ensimmäisestä törmäyksestään, ryhtyi sekin samaan leikkiin. Siitä syntyi semmoinen ryhmä ettei kirjan=oppineetkaan olisi siitä mitään selwää saaneet. Annettiin waan oikeaan ja wasempaan ja viimeiseltä huoliwat he wiisi kuka heistä mällin sai; kunhan waan annettiin ja saatiin, sama se. Wihdoin sai Lewenius wasemmalle siwullensa semmoisen huimauksen, että häneltä katkesi pari kylkiluuta. Tämän perästä ei hän enään kyennyt ottamaan ja antamaan, eikä nousemaan ja kaatumaan, waan hän jäi siihen makaamaan, mihin hän viimeksi kaatui. Siinä hän sitten surkeasti walitteli ja woiwotteli. Toisetkin oliwat saaneet ja antaneet kylläksensä, ja hekin lakkasiwat tuosta sekanaisesta riehunnasta. Yksi ja toinen uupui heistä ja pian oli jokainen jossakin huoneen sopessa lattialla nukkumassa.

Ei ollut hauska näkö nyt tuossa äsken niin siistissä huoneessa. Huonekalut oliwat hujan hajan kumossa ympäri huonetta, useimmat pirstaleiksi muserrettuina. Särkyneitä lasien ja wesikannun palasia oli ympäri lattiaa, ja särkyessään oliwat ne sisällyksensä holwanneet lattialle kaiken muun hywän lisäksi. Tämän kuwan täydentää nuo lattialla hujan hajan makaawat miehet, jotka seljällään ollen sylvä leweällä kuorsaten wetelewät hurskasta unta.

* * * * *

Melkein kohta kun nuo siwistyneet herrat oliwat lähteneet Heikki=raiskan tyköä pois, heittäen hänet wiheliäiseen tilaansa, tuli muutamia saman pitäjään miehiä paikalle. He tunsiwat kohta Heikin ja laupiaan samaritaanuksen tawoin auttiwat he hänet ylös tuosta tukalasta tilasta ja weiwät kanssansa kylään.

Kowaa omantunnon tuskaa kärsi Heikki sinä yönseutuna, jona hän oli yötä kirkonkylässä, palatessaan tuolta onnettomalta kaupunkiretkeltä. Tuntui siltä kuin kaikki helwetin liekit olisiwat kaikella woimallaan walahtaneet hänen päällensä, polttamaan ja ahdistamaan häntä. Likelle kolmeakymmentä ikäwuottansa oli hän kunniansa ja ihmisyytensä säilyttänyt, ja sen nojalla oli hän ihmisenä säilyttänyt wä h ä p ä t ö i s e n a r w o n s a y h t e i s k u n n a n j ä s e n e n ä j a p e r h e e n i s ä n ä . Kaikki oli nyt mennyt, kaikki kadotettu.

Hän oli alentunut luontokappaleen tilaan, rypemään tienwieressä, kykenemättä auttamaan itseänsä, ja tämän kaikki oli aikaansaanut itsensä ja maailman perinpohjainen tuntemattomuus. Kuinka hän woipikaan nyt seisoa ihmisten edessä, kun hän oli näin pahoin tahrannut omantuntonsa ja ihmisellisen arwonsa; mitä sanoisiwat he hänelle, eikö jokaisen huulilla ollut pilkkahymy katsellessa häntä? "Kuinka woinkaan mennä siweän waimoni luo, joka on sanomattomasti luottanut minuun, ja toiwonut minusta niin paljon? Ei, ei, minä en mene sinne, minä en woi näyttääntyä yhdellekään ihmiselle, sillä minä en woi wastata heille—ei, minä menen—mutta mihin minä menisin, sillä kaikkialla on ihmisiä ja minä en saa omaatuntoani pois tyköäni— huonosti on asiani, yritinpä wielä mihin yritinkin. Ei ole muuta neuwoa kuin koettaa nousta lankeemuksestaan ja parannetulla elämällä koettaa takasin woittaa ihmisyttään ja kaikkea mikä kadotettu on", mietti ja ajatteli Heikki.

Waikka hän oli jo aikoja sitten täydellisesti selwennyt äsköisestä pöhnästään, ei kuitenkaan hän woinut nukkua silmäntäyttä, niin kowasti poltteli hänen tuntoaän. Ehtimiseen käwi hän hewostaan hoitelemassa ja waalimassa, tarjoten sille ruokaa ja juomaa enemmän kuin se tarwitsikaan, siinä tunnossa, että hän on tuolle uskolliselle elukallekin tehnyt paljon wääräyttä. Tuskin yksikään ihminen on hartaammin odottanut aamunkoittoa, kuin Heikki odotti päästäksensä lähtemään wiimeistä taiwalta menemään kotiinsa.

Heti kun rupesi päiwäksi sarastamaan, pani hän hewosen aisoihin ja lähti.

Kotiweräjällä oli Heikin waimo jo vastaan=ottamassa.

"Herra Jumala! oletko sairas...? olethan walkea suin palttina", huudahti waimo miehensä nähtyään, kokien samassa aukoa weräjää minkä kerkesi.

"Woi eukko kulta! Sairas on nyt Heikkisi sekä sielun että ruumiin puolesta", sanoi Heikki, tarttuen waimoonsa syliksi ja purskahtaen itkuun.

"No, mikä Jumalan tähden sinulle on tullut...? puhu—sano!" hätäili waimo hämmästyksestä wawisten.

"Kaikki on mennyt, kaikki on kadotettu", änkytti mies nyyhkimisensä seasta.

"Woi onnettomuus...! Warastettu?!" sanoi waimo hätäyksissänsä.

"Ei pennin wahinkoa minulle ole tawarain puolesta tullut, mutta miehen kunnia ja arwo on mennyt", sanoi Heikki surumielisesti.

"Mitä sitten on tapahtunut...? Minä en ymmärrä sinua ... olet kowin lewottoman ja kalpean näköinen; tarwitset tyyntyä.—Käy nyt huoneesen, sielläpä häntä sitten saadaan enemmän tuumitella", sanoi waimo wähän tyyntyneenä.

Alakuloisena päästeli Heikki hewostansa ja laitteli sille tallissa syötäwätä. Hitaisesti purki hän sitten kuormansa ja kantoi aittaän; sen tehtyään meni hän tupaän, riisui waatteensa ja istui nolona penkille.

"Mikä sinulle, hywä ystäwä, on tullut, sanohan nyt toki, muutoin minä tulen kowin lewottomaksi?" sanoi waimo, tullen lempeän näköisenä hänen luoksensa ja istuen hänen wiereensä penkille.

"Woi eukko kulta, minä olen ollut silmisikana juowuksissa tällä matkallani", sanoi Heikki wärisewin äänin.

"Se oli sangen pahasti tehty, ukko kultani...! Jouduitko huonoon seuraan, jossa petyit tekemään tuon rikoksen?" sanoi waimo kauhistuen.

"Ei mikään seura eikä kukaan yksityinen ole minua pettänyt eikä wietelleyt... Itse minä olen waromattomuudellani itseni pettänyt", sanoi Heikki surumielin.

"Parasta on, että lähdemme kamariin keskustelemaan; lapset rupeewat saamaan huomiota", sanoi waimo hiljaa.

Ja he lähtiwät kamariin.

"Kerro minulle awomielisesti kaikki, minä kuuntelen", kehoitti osanottawa waimo.

Ja Heikki kertoi pienimmätkin kohtaukset perinpohjaisesti, mitä hänelle matkalla oli tapahtunut.

Tyynenä, wakawana ja maltillisena kuunteli waimo kertomuksen erityisseikkoja miehensä tunnustawassa kertomuksessa, sanomatta sanaakaan sinne tai tänne sen hywistä tahi huonoista puolista.

"Anna, rakas Hannani, minulle anteeksi! Minä woin wakuuttaa sinulle, että se oli ensimmäinen ja

wiimeinen kerta. Minä tahdon wastaisella elämälläni sowittaa mitä nyt rikkonut olen", sanoi Heikki murtuneella mielellä kertomuksensa loputtua.

Waimo nousi ylös. Sanaakaan lausumatta kiersi hän kätensä miehensä kaulaan. Kauwan oliwat he siinä puhumatta mitään; he eiwät woineet puhua, sillä kummankin tunto oli kowasti liikutettuna.

Wiimein oikaisi waimo itsensä suoraksi.

"Totta kyllä on, ettei hywää mainetta ja nimeä saawuteta yhtä pian kuin menetetään, mutta minä luotan sinuun, minä tunnen sinut ja toiwon ... Jumalan awulla on se onnistuwa.—Wäärinhän—kowin wäärinhän se olisi, ellen sinulle anteeksi antaisi... Silloinhan lisäisin kiwiä kuorman päälle ja sinulla näkyy olewan kuormaa kylliksi... Kaikki unhotettu ja anteeksi annettu... Unhottakaamme molemmin puolin mitä tapahtunut on ja alkakaamme uudestaan...—Mutta sinä olet kowin wäsynyt ja uupunut ... tarwitset lepoa...—se oli waan arwaamattomuudesta tullut hetken hairahdus...—kyllä sinusta wielä mies tulee... Pane nyt waan maata ja lewähdä", puhkesi waimo wiimein puhumaan, ja hän katsoi miestänsä niin lempeästi silmiin.

"Niin, eikö sinulla ole nälkä?—en ollut muistaakaan—syö nyt ensin ja pane sitten lewähtämään", jatkoi waimo ja rupesi sitten laittamaan kiireesti ruokaa kamariin.

Heikin syödessä meni waimo tupaan. Hän otti kaupunkituliaiset esille ja rupesi niitä jakelemaan lapsille.

"Äiti, äiti, onko isä kipeä, onko...? sanokaa, äiti", uteli yksi ja toinen lapsista.

"Olkaa nyt waiti! Isä on tosin wähän kipeä, mutta kyllä hän pian paranee. Olkaa nyt waan kauniisti ja hiljaa, että isä saapi wähän lewätä", sanoi äiti lapsilleen, jaellen heille makeisia.

Muiden tuliaisien joukosta löysi Hanna sen pullon, jonka kauppamies oli Heikille antanut matka=ewääksi ja josta hän matkalla ollessaan tuon turmansa oli saanut. Oitis otti hän pullon käteensä ja riensi sen kanssa kamariin.

"Eihän tämä sinun lääkepullosi ole hetikään puolillaankaan ja yhtäkaikki se on sinut semmoiseen wiheliäisyyteen saattanut.—Etkö maista tästä wähasen, että Wirkistytisit?", sanoi waimo naurussa suin.

"Wie pois se minun silmäini edestä tahi lyö se seinään", sanoi Heikki.

"Älä häntä nyt sentähden noin ankara ole ... kyllä tälle muunkinlainen keino tietään, ettei se saa ketään wahingoittaa", sanoi waimo.

Samassa alkoi porstuasta kuulua kiireistä kopinaa; sen kuultuansa lähti waimo pulloinensa joutuun pois.

Tuwan owi aukesi ja sisään astui wanha, läähättävä ja hätäntyneen näköinen wanha muori.

"Joko se ryökäle on nyt tullut? Woi hywä Jumala, mitä minun pitää kuulla ... eihän tuo ennen tuommoinen..." kuuli Heikki tulijan katkonaisesti sanowan.

Samassa otettiin awain sukkelasti kamarin owesta pois.

Sydän lensi Heikiltä kylmäksi, kuullessaan tuon wanhan, wapisewan ja tutunomaisen äänen.—Se oli hänen anoppimuorinsa, joka tuli, kuultuaan Heikin kaupunkiretken, asiaa tarkemmin tiedustelevaan.

Muori ei suinkaan pitänyt Heikkiä huonossa arwossa, ei, mutta päinwastoin kunnioitti hän häntä siiwona, kunniallisena ja rehellisenä miehenä, ja useammasti kuin kerran oli hän julkisesti kiitellyt Jumalaa, kun hänen lapsensa oli saanut niin kelwollisen elämänkumppanin. Mutta toiselta puolen oli hän ankaran waateliar tarkastelija ja arwostelija ihmisten elämälle. Ei ollut mummolle siinä kyllä, että elettiin noin waan jotakuinkin hurskaasti ja rehellisesti, mutta itsekin koko elämänsä ajan hurskasta ja kristillistä elämää wiettäneenä, waati hän nuhteetointa elämänwanhurskautta ihmisiltä ja sitäkin enemmän niin likeisiltä omaisiltaan kuin wäwyltänsä.

"Olkaa nyt, äiti, vähemmällä! Lasten kuullen ei sowi mitään sopimattomia isästä puhua. Lähdemme porstuakamariin, siellä saamme wapaammin puhua", kuuli Heikki waimonsa äitiwanhallensa hiljaisesti sanowan.

"Onko siinä nyt perää, kun ihmiset sanowat Heikin kaupunkimatallaan maantien ojassa ajelehtineen awutoinna juowuksissa...? Woi hywä Jumala mihin minun lapseni piti joutua", sanoi muori itkua pusertaen kamariin tultuansa.

"Rauhoittukaa nyt, äiti. Asia ei ole niin suuri kuin teille on tahdottu uskotella. Kylmästä sateesta

wilustuneena, on hän wäristessään ottanut wähän kauppaneuvoksen lahjoittamasta ewäspullosta ja tottumaton kun on, oli hän wähän huumaantunut; siinä kaikki", selitti Hanna säwyisästi.

"Kumpahan olisi sanasi tosi ... kumpahan olisi siinä kaikki.—Mutta minä pelkään. Pitkällisessä elämässäni olen minä tullut siihen kokemukseen, että kun kerran joku pahatyö on aljettu, harwoin on siinä kunnialla woitu peräytyä", puheli mummo tytisten.

"Minä en pelkää, äiti, ensinkään... Minä tunnen hänet... Hänessä on kyllä miestä ... olkaa, äiti, aiwan huoletta ... ettekö ole hywin wäsnynt...? Minä laitan ruokaa, että saatte syödä.—Lewätkää tässä kamarissa yötä. Heikki tarwitsee lepoa... Hän on wäsnynt matkasta", puheli Hanna, koettaen kaikki asiat parhain päin kääntää.

"Minä en woi nyt syödä enkä lewätä. Murhe on nykyään ollut leponani ja kyyneleet ruokanani. Kuitenkin on sydämeni saanut paljon lohdutusta toiwowasta puheestasi ... kun sinä, lapseni, jaksat toiwoa, syttyy toiwon kipinä minunkin wanhaan sydämeeni. Jumala teitä siunatkoon ja auttakoon. Rukoilkaa Häneltä woimaa uuteen elämäänne, Hän woipi teitä auttaa."

Näin sanoen lähti mummo mennä könttyröimään omalle mökillensä, jossa hän wähillä waroillansa elää kitusteli erään pienen tyttösen kanssa, "sillä", kuultiin hänen usein sanowan, "ei hän tahdo elää kenenkään rasituksena".

Heikki oli kuullut joka sanan waimonsa ja anoppinsa keskustelusta. Tämä pani hänen sydämensä uudestansa kowan koetuksen alle. Hän tiesi anoppinsa waatiwan paljon. Tähän asti oli hän pysynyt ihmisenä ja tuo waatelias anoppikin oli ollut hänen elämänsä ja käytökseensä tyytywäinen, wieläpä maininnut usein kiitoksellakin siitä. Hän, joka oli tähän saakka pitänyt wäwyänsä ihmisenä ja welwollisuutensa täyttävänä perheen isänä ja luottawasti toiwokkaana ilolla katsonut heidän sopusointuista elämänsä edistymistä—hän oli tuon lankeemuksen tähden ruwennut näin äkkiä wäwystänsä tuolla lailla ajattelemaan.—Hywä Jumala! mitä muut wähemmin hywää ajattelewat ja toiwowat ihmiset hänestä sitten ajattelewatkaan?

Tämmöisiä ajatuksia ja tunteita risteili Heikin sielussa yhtenä pyrynä. Näitä mietteissään tuli hän semmoiseen sielun tuskaan, että oikein henkeä ahdisti ja tuskanhiki walui ruumiista. "Joko se ryökäle on nyt tullut...? Woi hywä Jumala mihin minun lapseni piti joutua!" soiwat katkeamatta ukkosen jyrinä hänen korwissaan ja nämä anopin sanat tuntuiwat huutawan tuomiota ja anteeksi antamattomuutta. Kauwan sai lempeä ja anteeksi antawa waimo lohdutella murtunutta miestänsä, ennenkuin tämä woi wähänkään rauhoittua. Pyhänseudun waimonsa kanssa puheltuansa ja yön lewähdettyänsä oli hän kuitenkin jo paljon lewollisemmalla mielellä.

Näin oliwat asiat Heikin yksinkertaisessa kodissa, mutta kuinka paljon toisin oliwatkaan ne nimismiehellä. Nimismiehen waimo ei saanut unta koko tuona wiime yönä silmiinsä, sillä kaikki elämän warjopuolet astuiwat nyt täydessä peloittawassa haamussaan hänen silmiensä eteen. Hän oli ensimmältä elänyt onnellista perhe=elämää miehensä kanssa, ja rauha ja rakkaus oli wallinnut heidän wälillänsä. Mutta nykyään oli hänen miehensä ruwennut kowasti juomaan ja tämä näytti pilaawan ja turmelewan kaikki. Juomatoweriensa kanssa oli nimismies melkein joka iltä yhden tai toisen luona juomassa ja mässäämässä, joissa tiloissa ei korttipeliäkään unhoitettu. Tämän tähden ei hän ollut paljon koskaan yötä kotonansa, sillä wasta muiden ihmisten ylös nousun edellä wetäysi hän kotiinsa noilta retkiltänsä. Usein hän weti perässään juomaweikkonsa iltasilla kotiinsa, jossa sitten usein pidettiin melkein samankaltaista melua kuin wiime yönäkin.

Usein oli waimo koettanut miestänsä siweästi ja hiljaisesti muistuttaa ja waroittaa tuommoisesta sopimattomasta elämäntawasta, mutta hän waan ärtyi ja suuttui siitä silmittömäksi. Tämä teki heidän wälillänsä elämän raskaaksi ja kylmäksi, ja lisäsi wiheliäisyyttä wiheliäisyyden päälle. Sentähden heitti hän kaikki nurkumiset ja pyytelemiset pois ja koetti siweyden hengessä hiljaisuudessa kärkeä kaikki, waikka kyllä oli sydän täysi ja kipeä. Jokapäiwäisen toimeentulon lähteet supistuiwat supistumistaan ja usein sai perhe kärkeä puutosta wälttämättömimmistäkin elämän tarpeista, sillä niukat wirkatulot eiwat riittäneet ankan juomisen ja korttipelin ohessa jokapäiwäisen elämän kohtuullisimpiinkaan vaatimuksiin.

Tämmöisiä asioita pyöri waimon mielessä koko pitkän yön. Jos hän jolloinkin yritti menemään jonkinlaiseen unenhorrokseen, räjähti silloin aina jokin melunpuuska toisesta huoneesta hänen korwiinsa. Silloin säikähti hän niin kowin, että tuntui siltä kuin kylmä wesi=ämpäri olisi walettu pitkin selkää. Siihen wielä lisäksi tuli se, että lapsi usein heräsi ja äänteli kimakasti, sillä tämäkin oli tullut sairaalaiseksi alinomaisen lewottomuuden tähden. Silloin aina koki äiti nousta istualleen wuoteen laidalle, waalimaan ja hoitelemaan pienokaistansa. Surkumielellä säälitteli hän lapsensa kärkeä siinä samassa tunsu hän omassa sydämessäänkin sanomatonta murhetta ja tuskaa—niin, olihan hän äiti.

"Woi, hyvä Jumala, tätä menoa ei woi kestää kauan... Eiwäthän nuo toki ennen ole tuommoisia olleet ... asia näyttää waan pahenewan ... niinhän se on: joka ei parane, se pahenee.—Woi minkälaista meteliä he pitävät ... siellä mahtaa siiwo olla. Pitäisi lähteä heitä katsomaan ja herättelemään, sillä muut ihmiset owat jo aikoja olleet ylhäällä ja pian alkaa pyrkiä heitä tänne asioilleen. Muita päätäni niin huimaa ja pyöräyttää, ja koko ruumiini tuntuu woimattomalta ja raukealta, kuinka woinkaan nousta ylös?" ajatteli ja tuumi kärsiwä waimo itseksensä päiwän jo korkealla ollen.

Näitä tuumiessaan hinasi hän itsensä lattialle ja yritti nousemaan seisaallensa, mutta korwat rupesivat niin kummallisesti soimaan, sihisemään ja sähisemään. Päätä pyöräytti, maailma musteni silmissä ja hän lätistyi wuoteen wiereen lattialle. Kuitenkin oli hänellä niin paljon tajua ja woimaa, että hän woi hinata itsensä wuoteesen takaisin. Siinä hän koki silmiänsä ummessa pitäen selwitellä ja toinnutella itseänsä. Onneksi oli wuoteen wieressä tuolilla wesikarahwiini, ja kun hän sai siitä suurella waiwalla juoduksi lasin wettä, tointui hän äsköisestä huimauksesta. Warowasti nousi hän nyt ylös, ja saatuansa waatteet yllensä, lähti hän horjuen ja seinistä kiinni pitäen menemään herrojen huoneeseen.

Mikä näky oli siellä. Tuolit, pullot ja pöydät oliwat hujan hajan rikki lyötyinä ympäri lattiaa. Särkyneet astiat oliwat sisällyksensä lewittäneet niin leweälle kuin ne suinkin woivat ulottua. Siellä täällä lattialla taidotonna maata rötköttävät miehet oliwat wielä tuota märkyyttä runsaassa määrää yhdellä tahi toisella tawalla lisänneet.

Kyllä särki waimon sydäntä kaikkea tuota nähdessään, mutta minkäpä tekki. Tosi asia oli silmäin edessä ja nuo makaajat tuossa oliwat eläwinä—ei—kuolleina todistajina asian todellisuudesta.

Warowasti ja horjuen läheni hän miestänsä ja alkoi häntä hiljaksensa herätellä.

"Nouse ylös, kello on jo kohta yhdeksän!" sanoi waimo ja nyki miestänsä hiljalleen.

"Anna minun maata", ärähti mies ja kääntyi toiselle kyljelleen.

"Ei se sowi, kello on yhdeksän tuossa paikassa ja ihmiset rupeawat pyrkimään asioilleen; nouse, hyvä ihminen, ylös!" pitkitti waimo.

"Menkööt tänne pyrkijät h—ttiin", örisi mies.

"Ei, ei se käy laatuun ... kuule nyt...! ymmärräthän tuon itsekin..." hätäili waimo.

"Anna minun olla!"

"En minä woi antaa ... että kerkiäisin vähänkään huoneita siiwota... Woi, woi, nouse nyt!"

"Mene tuosta tiehesi woiwotuksinesi" sanoi mies ja kääntyi taas toiselle kyljelle.

Kun waimo näki kaikki waiwansa turhaksi, rupesi hän hiljakseen itkeä nyhkimään.

Kuitenkin oli Longman herännyt waimon miestänsä herätellessä. Hän rupesi hieromaan silmiänsä ja tirkistelemään ympärillensä. Toinnuttuaan niin paljon, että hän tajusi, missä oli, alkoi hän kömpiä ylös.

"Ohhoh, hoh, hoh, hoh! Saakelin raskaaltapa nyt pää tuntuukin", ähkyi hän ylös kömpiessään. Toikkaroiden sinne tänne, löysi hän wihdoin semmoisen tuolin, johon hän woi istua. Hän otti kellon taskustansa ja silmäsi siihen.

"Yhdeksän ja wissiin aamua. Jopa nyt olisi aika lähteä liikkeelle. Täällä on illalla warmaan ollut hauska elämä, luulen ma", sanoi hän sitten, kääntyen nyhkiwää waimoa kohden.

"Siltä se näyttää", sanoi waimo wesissä silmin.

"Ei nyt sowi ... kyllä nyt pitää nousta... Nouskaa joka sorkka ja pian!" rupesi Longman äywästämään, kolhien samassa itsekutakin jokseenkin säälimättömästi saappaansa kärjellä.

"Uh, huh, puh", uhki Rommander.

"Uih, uijui", uihki Lewenius.

"Ole siiwolla", komensi nimismies.

"Tässä ei auta nyt siiwous eikä mikään, waan ylös nyt pitää nousta; kello alkaa käydä jo kymmentä", sanoi Longman perään antamattomasti.

Samassa ruwettiin kiireesti kolkuttamaan owea. Rouwa kiirehti kyökin kautta porstuaan.

"Onko nimismies kotona?" kuultiin kolkuttajan sanowan.

"Ei, ei hän ole", sanoi waimo.

"Missäs hän on? Minulla on kiire enkä joutaisi odottamaan."

"Wallesmanni meni ulos käwelemään."

"Milloin luulette hänen sieltä palaawan?"

"En tiedä warmaan, mutta luulen puolenpäiwän jälkeen."

"Sepä oli paha, sillä minulla on kowin kiire. Ei ole muuta neuwoa kuin odottaminen; saisinko teidän kyökissä olla niin kauwan?"

"Onhan sielläkin niin ahdas ... kyllä teille siellä ikäwä... Eikö teillä ole muualla asioita ajettawana?" sanoi waimo waaleten.

"Olisihan sitä wähän tuolla kaupparamiehessä."

"Niin, käykää siellä ensin; minä luulen että wallesmanni tulee siksi kotia kuin sieltä palaatte", kehoitteli waimo jo wähän keweämmällä sydämellä.

Mies lähti.

Kiireesti palasi waimo saliin.

"Sen kollo, kun ei niiltä saa yötänsäkään rauhassa nukkua, eikä he osaa häwetäkään yhtään wähää", murisi nimismies ylös kömpiessään.

Rommander oli jo noussut. Hän istui runnellun sohwan laidalla, tuskanpunaisena ja pulleana kuin paksuin limpunmöykky; siinä hän ähki ja puhki, ja näytti wiettävän sangen tukalaa elämää.

Lewenius yritti nousemaan, mutta häneltä pääsi surkea parahdus; katkenneet kylkiluut tekiwät pahaa wastusta ja hän ei päässyt paikalta päkähtämään.

"No miten sinun asiiasi owat, weli Lewenius?" kysyi Longman, sillä hän rupesi hämäärästi muistamaan yöllisiä tapahtumia.

"Huonosti, huonosti, welikulta. En woi nousta ylös ... tuo kirottu kylki... Kyllä se oli kowa huimaus sinulta, weli", sanoi Lewenius ähkien.

"Minä muistelen jotakin riitaa tapahtuneen wälillämmme, siltä tuntuu minunkin ruumiissani, sitä luulenpa saaneenikin, jos antanutkin lienen ... ethän waan weli, wihaa pidä?" sanoi Longman.

"Eikö hitossa ... se ei saa tulla kysymyksenkään ... olisihan silloin oikein siwistymätön kollo—eei, semmoinen en toki ole... Kun waan pääsisin tästä ylös", sanoi Lewenius ja koetti hymyillä, mutta se käwi kowin irwistelemällä.

"Tuohon käteen, weikkonen", sanoi Longman ja kiirehti ojennetuin käsin Leweniukselle makuullaan kättänsä tarjoamaan.

Suutansa wäyristellen ojensi Lewenius hänelle kätensä.

Nimismies ja Rommander istua mörröttiwät mykkinä.

"No mitenkä se meidän kanssamme on?" sanoi wiimein Rommander.

"Tuo poskeni ... sinä sen roisto..." ärähti nimismies.

"Ettäkö minä roisto...? Älä semmoisia puhu... Yhtäläisiä roistojahan olemme kaikin", ärähti Rommander ja pöyhistyti kuin limpputaikina.

"Eikö jo yöllinen yritys piisaa, kun wielä hankitte riitaa? Heittäkää jo hitolle kaikki ja ollaan ystäwykset kuten ennenkin", sowitteli Longman.

"Samaa minäkin toivoisin", säesti Lewenius seljältään.

"Antakaa kättä toisillenne ja sopikaa pois", kiilasi Longman.

"Menetetyt rahani", sanoi Rommander.

"Mitäpä niillä rahoilla wäliä on; ne woitamme toisella kerralla takaisin ... sopikaa pois", toimitti Lewenius wuorostaan.

"Noh!" sanoi Rommander.

"Noh!" wirkkoi nimismieskin.

He ojensivat toisilleen kättä.

Tätä kaikkea oli heikko waimo kuunnellut ja katsellut.

"Minä pyytäisin, että wieraat toimittaisivat itsensä lähtemään; kohta on tuo mies taasenkin kimpussa ja tämmöinen siwo", rohkeni waimo sanoa.

"Ole sinä siinä", ärähti talon isäntä.

"Älkää nyt, mamma kulta, meihin suuttuko; kyllä me menemme pian", sanoivat wieraat melkein yhteen ääneen.

Ja he hankkiwat lähtöä.

Sitä ennen täytyi heidän kuitenkin miehissä nostaa Lewenius kamarin sänkyyn, sillä hän ei kyennyt liikkumaan. He toimittiwat lääkärin sitomaan hänen katkenneita kylkiluitansa.—Hywäpä oli, että kunnassa oli lääkäri.

"Nyt ei tekisi pikkanen pahaa", sanoi Longman, kun he oliwat saaneet Leweniuksen wuoteesen.

"Sitä ei nyt tule; viimeinen oli karahwiinissa pöydän kaatuissa", sanoi rouwa.

"Se oli saakelin häijy asia", sanoi talon isäntä, raapien korwallistaan.

"Mutta kuulkaapas, weikkoset! Kenen luona nyt ensikerran kokoonnumme?" kysyi Rommander pyylewänä.

"Jopa noiden kokoontumisien luulisi riittäwän; kowin kauhealta ja jumalattomaltapa tuo wiimeyöllinenkin jälki näyttää ... saisi tuommainen meno jo loppua, sillä minä en jaksa sitä kestää", sanoi waimo wapisewalla äänellä.

Nimismies loi waimoonsa synkän katseen. Sanaa lausumatta puristiwat Longman ja Rommander nimismiehen ja Leweniuksen kättä ja sitten he lähtiwät.

"Kyllä se on onnettomin kaikista onnettomista miehistä, joka naimisiin menee... Tuommoista niiltä saapi kuulla...Kyllä me, minä, sinä ja Lewenius, olemme kuitenkin onnettomuudessakin onnellisia, kun emme ole antaneet itseämme tohwelin alle sitoa.—Luulinpa minä tuota nimismiehen ämmäkin ensimmältä siwistyneeksi ihmiseksi, mutta nyt ymmärsin, että hän on raaka kuin nauris", kuultiin Longman'in sanowan Rommanderille mennessään.

* * * * *

Se oli lauwantai=päiwä, jolloin Heikki omantunnon ahdistamana tuli kotiinsa tuolta onnettomalta kaupunkimatkaltaan. Pyhäamuna oli hän wähäpuheinen, miettiwän ja alakuloisen näköinen, waikka waimonsa oli kylläkin kokenut häntä lohduttaa. Kun Heikki oli eineen syönyt, pisti hän piippuunsa, istui penkille ja weteli sawuja waiti ollen. Emäntä puuhaili talouden toimien kanssa, puetti pienempiä lapsia ja toimitti heitä syömään.

"Kuinkas nyt luulet lainakirjaston homman käywän, jota niin hartaasti olet harrastanut?" sanoi waimo ja istui Heikin wiereen, sillä hän oli saanut lapset laitetuksi eineelle.

"Sitäpä minä tässä juuri mietin ... ajattelen tänään lähteä kirkolle, aloittelemaan rahan keräystä", sanoi Heikki.

"Semmoisen tapauksen perästä... Oletkos tarkoin miettinyt asiaa ... mitä luulet ihmisten sanowan?" sanoi waimo waaleten.

"Ole siitä aiwan huoleti. Minä en tahdo hituakaan olla parempi kuin olen, enkä tahdo hairahdustani salata yhdeltäkään ihmiseltä, sillä minusta tuntuu siltä kuin silloin warastaisin jotakin semmoista, jota ei minulla itselläni ennestään ole. Ei, minä tahdon olla semmoinen kuin olen ja toiwon woiwani wastaisella elämälläni näyttää, että minä olen itseni herra.—Minä aion alkaa toimeni semmoisena kuin olen, wai mitä sinä arwelet?" puhkesi Heikki puhumaan.

"Minä en ensinkään epäile sinun hywiä aikomuksiasi; minä tunnen sinut ... sinä olet hyvä mies. Se waan minua hämmästytti, että lähtisit juuri tuon tapauksen kielessä, jolloin ihmisillä on niin paljon puhumista. Mutta nyt tajuan tarkoituksesi täydellisesti ... mene waan Jumalan nimeen", sanoi waimo.

"Tottahan me panemme alun matkaan, niinkuin puhe on ollut?" kysyi Heikki.

"Totta kaiketi."

"Minkä werran panisimme?"

"Onhan sowittu, että panisimme kolmisenkymmentä markkaa, mutta sydämeni on nyt niin iloinen ja luottamusta täynnä, että ehdoittelen wiittäkymmentä", sanoi waimo ja katsoi miestänsä niin lempeästi silmiin.

"Sinä olet minun hyvä enkelini", sanoi Heikki ja kiersi kätensä waimonsa kaulaan.

"Mutta sinun pitää kiireesti lähteä, että joudut kirkkoon", sanoi waimo.

"Kuinkas muutoin, kirkossahan sitä toki pitää olla ... kuinkas muutoin ... minun pitää ottaa hewonen", sanoi Heikki.

Ja Heikki lähti.—

Heleästi ja juhlallisen woimakkaasti weisasi seurakunta aamuwirttä Heikin kirkkoon astuessa. Juhlallinen tunne waltasi hänet ja hiljaa hiipien meni hän ensimmäiseen penkkiin, missä sijaa oli. Tuntui siltä että kaikkietäwä Jumala on läsnä ja tämän tunnon waikuttamana painoi hän päänsä penkkiin ja waipui hiljaiseen rukoukseen. Synnintunnustuksen aikana tunsu hän itsensä kaikkein wiheliäisimmäksi syntiseksi mitä maa koskaan on päällensä kantanut, ja tämän tähden laskeentui hän mielessään tomuun ja tuhkaan, rukoillen anteeksi saamista. Saarnan aikana näytti hän ahmiwan joka sanan, mitä pappi Jumalan sanan walossa sanoi ja siitä sai hän sydämelleen suuren lohduksen.

Kirkonmenojen jälkeen seiso i Heikki kirkkomäellä ja esitteli suurelle wäkijoukolle innokkaasti asiatansa. Pontewasti selitti hän, kuinka hyödyllinen laitos lainakirjasto on, jota ei heidän syrjäisessä kylässään w ielä ollut, wedoten siihen, että tämän hyödyn isokyläläiset parhaiten tietäwät, jotka owat jo monta wuotta saaneet nauttia lainakirjastoa. Hän kehoitti jokaista asianharrastajaa uhraamaan rahansa hywällä mielellä lainakirjaston perustamista warten heidän syrjäiseen kyläänsä, sillä he eiwät woi käyttää hywäksensä isolla kylällä olewaa kirjastoa etäisyytensä wuoksi ja kuitenkin owat he kansalaisia ja w ieläpä omanpitäjäläisiäkin.

Usea antoi Heikille siinä roponsa, mutta w ielä useampi kehoitti häntä käymään kotonansa, koska eiwät tie nyt olleet tilaisuudessa roponsa antamaan.

Juuri kuin wäkijoukko oli hajaantumaisillansa, astui Heikin eteen wäkijoukon takaa eräs mies.

"Etkö sinä ole sama mies, joka wiime perjantai=iltana makasit juowuksissa?" sanoi mies iwallisesti Heikille.

Se oli Rommander, joka siten, iwahymy huulilla, tahtoi tehdä pilkkaa Heikistä. Oliko hän ollut kirkossa? Ei, siellä hän ei ollut, eikä yksikään noista hänen siwistyneistä ystäwistään, waan Rommander oli tullut kirkkowäen sekaan, irwistelläkseen noilla raa'oilla talonpojilla.

"Olen kyllä, mutta minulla on lupa parantua ... silloin käytin itseni sopimattomasti, mutta kukaan ei ole näkewä sitä toista kertaa tapahtuwan", sanoi Heikki wakawasti.

Tyytymättömyyden murinaa kuului wäkijoukosta. "Wielä se tuo Rommander riepukin...! Koko pitäjässä ei ole kurjempaa ratkua kuin hän ... ja yhtäkaikki kehtaa ... Heikkiä ei ole nähty koskaan ennen..." sanoi joku joukosta—

Miehestä mieheen, talosta taloon kulki Heikki rahoja keräillen ja innolla ihmiset suosiwat hänen hankettansa. Muutamassa paikassa tuli nimismies, Longman ja Rommander Heikkiä vastaan.

"Kuinka sinä niin raakamaisesti ja sikamaisesti itsesi näytät, kun wiime perjantai=iltana olit niin juowuksissa, ettet päässyt seljältäsi ylös?" sanoi nimismies Heikille tuimasti.

"Niinhän tuota tuli..." sanoi Heikki nolosti.

"Niinhän tuota tuli", matki nimismies oikein järjestysmiehen tawalla. "Pitäisi sitä toki tietää huutia ... sinä saat siitä wastata oikeudessa, johon nyt sinun haastan", jatkoi hän sitten.

"Eihän minulla entisiä senlaatuksia rikoksia olekaan; sopisihan teidän tällä kerralla olla asiaan kajoamatta, toista kertaa ette, luullakseni, siihen tilaisuutta saakaan", sanoi Heikki alakuloisesti.

"Ei puhettakaan ... wai siihen jättää...! Semmoinen raakuus joutaa saada ansaitun rangaistuksen, varoitukseksi ja hyväksi esimerkiksi muille... Wai asiaan kajoamatta...! Odotahan", sanoi nimismies tuimasti.

Heikin kunniantunto heräsi. "Jos niin on, niin kahdellatoista markkallahan tuosta pääsee", sanoi hän ja katsoi rohkeasti nimismiestä silmiin.

Tämä oli enemmän kuin nimismies wirkainnossaan kärsi. Sananlausumatta löi hän Heikkiä poskelle niin paljon kuin jaksoi; se käwikin täydestä, sillä nimismies oli iso ja rotewa mies.

"Wai vielä sinä tässä suutasi pieksät ... siitä minä annan. Oletkin joka paikassa suuna ja päänä, ja sanomalehtiin rääkkymässä, mutta nyt laskeentuikin onnesi aurinko", sanoi nimismies tulistuneena.

"Se oli teiltä väärä teko. Sillä ei tullut rikokseni sowitetuksi, eikä teillä ole lupaa minua tutkimatta omin käsin rangaista", sanoi Heikki wakawasti.

Näiden tapausten ajan oliwat Rommander ja Longman, ilwehymy huulilla, katselleet asiain menoa. Rommander ei woinut olla puhkeematta puhumaan näin edullisissa oloissa, jolloin raakuus sai siwistykseltä niin asiallisen, tuntuwan ja näkywän muistutuksen.

"Kyllä sinä nyt taisit saada ja taidat wastakin saada... Mutta kyllä se olikin raa'an ihmisen teko ... olla niin sikana juowuksissa, se on paljon se", sanoi hän.

"Enpä minä ymmärrä mikä siwistyksen keskipiste te mahdatte olla. Olettehan suuri juoppo ja epäsiweellinen ihminen ... kyllä teidän tapanne tunnetaan. Wai siinäkö teidän siwistyksenne on, kun olette nimenne jälkipäätteen pistäneet latinaa?—Minä luulen, että teidän ilonne minun wahingostani tulee olemaan hywin lyhyt", sanoi Heikki loukatulla tunnolla.

Rommander kiristeli hampaitaan ja oikoi nyrkkejensä, mutta nimismies kielteli häntä ja Heikki lähti käwelemään pois.

Nimismiehen isku oli ollut niin nawakka, että Heikin poski ajettui kelpolailla ja joka sormensija näkyi paksuna wanteena hänen kaswoissaan. Siitä huolimatta kulki Heikki waan rahankeruullaan iltaan saakka. Nimismiehen Heikille antamasta iskusta oli lewinnyt tieto joka paikkaan ja kaikki ihmiset pitiwät sen wääränä ja sopimattomana tekona.

Kun ilta tuli, teki Heikki tiliä kerääntyneistä rahoista. Ilokseen huomasi hän niitä olewan wähän yli kolmensadan markan. Karttusa oli ollut kansan käsi. Nousewa kansallissiwistys oli jo walaissut paikkakuntaa ja sen walossa oliwat ihmiset käsittäneet tehtäwänsä ja rientäneet roponsa uhraamaan kanssaihmistensä eduksi.

Iloisella ja keweällä sydämellä lähti Heikki ajelemaan kotiinsa. Sinne päästyänsä oli lempeä waimonsa häntä vastaan ottamassa, waikka oli jo jotenkin myöhäinen, sillä waimo oli walwoskellut ja odotellut miestänsä kotiin tulewaksi.

"No, mitenkä nyt olet onnistunut, onko tullut rahoja?" kysyi waimo huoneesen tultua.

"Paremmiin kuin osasimme aawistaakaan; minulla on koossa jo yli kolmensadan markan", sanoi Heikki.

"Meidänkö panemaimme rahain kanssa?"

"Ilman niitä. Meidän lupaamamme rahat tulewat siihen lisäksi", sanoi Heikki.

"Jopa nyt oli kumma! semmoisen tapauksen perästä niin paljon rahaa... Sillähän saa jo melkoisen kirjaston", sanoi waimo.

Heikki kawahti waimonsa kaulaan. "Ihmiset näkywät jo suurimmalta osalta minulle anteeksi antaneen", kuiskasi Heikki siinä ollessaan waimollensa ja kyyneleet herahtiwat hänen silmiinsä.

Ennen joulua oli Heikin lainakirjaston rahastoon kerääntynyt niin paljon lisiä, että siinä oli nyt ummelleen neljäsataa markkaa. Hän lähti nytkin kaupunkiin, ostamaan kirjoja kirjakaupasta puuhaamaansa lainakirjastoon, sekä toimittamaan muitakin asioitansa. Hän meni saman kauppiaan luo, jonka kanssa hän oli ennenkin kauppaa käynyt, ja siinä hän sai majapaikan nytkin niin kauwaksi kuin hän kaupungissa wiipyi. Mutta nyt ei Heikki ottanutkaan kauppamiehen tarjoamia maja= ja kaupantekiäs=ryppyjä, eikä tarjottua matkapulloakaan, ja sitäkö muutosta kauppamies suuresti

ihmetteli. Awosydämisesti kertoi Heikki silloin, minkä wahingon tuo wiimein saatu matkapullo hänelle teki ja että hän täst'edes aikoo wälittää semmoisia tapauksia. Kauppamies, kuultuansa Heikin päätöksen, ei pitänytäkään sitä pahana, kehoitti waan häntä pysymään päätöksessään ja antoi hänelle runsaasti muita kaupantekijäisiä.

Heikin tarkoitus oli saada lainakirjasto woimaan joulunpyhiksi, jolloin olisi niin paljon aikaa lueskelemaan. Hän oli kuullut, että isolle kylälle oli ilmestynyt eräs kuljeskelewa kirjansitoja ja sentähden oli hän kiirehtinyt kaupungissa käymistään, saadaksensa hänellä kirjat sidotetuksi ennen joulua. Kirjansitoja oli saanut kuulla, että tuolla syrjäkylällä oli tukulta sitomistyötä, sentähden tuli hän Heikin luo, ennenkuin tämä osasi aawistaakaan.

"Hywää päiwää! Onko tämä Keron talo?" kysyi hän huoneesen tultuaan.

"On. Istukaa!" sanoi Heikki, tulijaa sen tarkemmin katsomatta.

"Olen kuullut, että teillä on lainakirjasto sidotettawana ja minä olisin halukas ottamaan sen työn tehdäkseni", sanoi wieras.

"Oletteko sama kirjansitoja, jonka olen kirkonkylällä kuullut tekewän sitä työtä?" kysyi Heikki, noustun suoraksi jonkun työnsä äärestä, jota hän oli kumarassa tehnyt, ja katsoi wierasta silmiin.

Sekä wieras että Heikki näyttiwät hämmästywän, kun tarkemmin näkiwät toisensa.

"Te olette sama mies, joka minua yrititte ryöwäämään tuolla maantiellä syksyllä", sanoi Heikki, käwelleen miehen luo ja laskien kätensä hänen olkapäälleen.

"En minä ... johan nyt isäntä joutawia..." sanoi mies hätäillen.

"Ellei teillä waan ole kirjoja, panen minä teidät kiinni ja lähetän sidottuna nimismiehelle, sillä te olette juuri sama mies, semmoista ei tee kunniallinen mies", sanoi Heikki lujasti.

Miehellä ei ollut minkäänlaisia kirjoja ja hän rupesi kowasti hätäilemään.

"Minä sidon kaikki kirjat ilmaiseksi, kun annatte minun olla rauhassa", sanoi mies.

"Minä en huoli semmoista miestä työhöni millään ehdolla", sanoi Heikki ja alkoi katsella nuoria.

"Kuunnelkaahan toki mitä minä sanon", sanoi mies hädissään.

"No."

"Minua kehoitettiin ... neuwottiin..."

"Kehoitettiin, neuwottiin. Mihin?"

"Teitä ryöstämään."

"Minua ryöstämään—! Se on walhe—puhukaa—sanokaa totta; tässä ei mutkat auta."

"Se ei ole walhe."

"No kuka sitten?"

"Rommander."

"Tunnetteko hänet?"

"Aiwan hywin ... hänhän on wanhoja kisälli=kumppaneitani."

"No, mutta eihän Rommander ole kirjansitoja."

"Enpä minäkään oikeastaan ... sitä olen wasta sitten harjoittanut, kun toinen ammatti petti tahi oikeimmin sanoen: kun minä petin ammattini."

"Missä hän olisi ollut tilaisuudessa teitä rikokseen kehoittamaan."

"Puutteet ja nälkä pakoittiwat minun lähtemään liikkeelle, sillä waimollani ja lapsillani ei ollut mitään syömistä. Päätin tulla tähän teidän warakkaasen pitäjääsen, saadakseni kirjain sitomisella ansaitakseni jotakin, täällä kun wiljellään paljon kirjallisuutta.— Kotoa lähteissä ei ollut minulla rahaa eikä ewästä, ja nälkä kuroi suoliani. Tultuani kirkonkylän edelliseen kylään pitäjäässänne, huomasin erään liki tietä olewan talon ulkokuonetten takana Rommanderin. Hywilläni riensin minä hänen luokseen ja pyysin lainaksi jotakuta markkaa, mutta hän sanoi, ettei hänellä ole rahaa yhtäkään penniä. Silloin selitti hän

minulle, että tästä meni juuri siwuitse eräs kaupungista palaawa, joka oli niin juowuksissa, ettei tiennyt mitään tästä maailmasta; hewonen mennä lotosteli waan omia aikojaan. Jos minä kiireesti lähtisin hänen jälkeensä, saisin minä muka aiwan helposti anastetuksi hänen rahansa, ennenkuin hewonen weisi miehen kylään, eikä kukaan tietäisi asiasta niin mitään. Minä sitten voisın antaa hänellekin osan niin helposti saaduista rahoista.

'Oh! Sehän olisi kowin kauhea asia', sanoin minä kauhistuksissani.

'Entäpä ja ... ottaisiwathan jotkut muut kuitenkin hänen rahansa ja mitä parempi se heillä olisi', sanoi Rommander kylmästi. Silloin huomasin minä, että hän oli hywässä pöhnässä.

Näljän ja epätoiwon pakottamana, ja omantuntoni ahdistamana lähdin minä suuressa tuskassa kannikoimaan teidän jälkeenne. Sydäntäni helpoitti paljon, kun näin hewosenne seisowan ja teidän makaawan, niinkuin luulin, tiedotonna tien wieressä, sillä rahojen anastuksen luulin käywän nyt aiwan helposti."

Tässä wieras keskeytti kertomuksensa.

"Mitä te sillä tarkoititte, kun piditte sitä kekälettä minun nokkani alla?" kysyi Heikki.

"Minä tahdoin siten koetella, oliko teillä tuntoa ja taitoa ensinkään", sanoi mies.

"Sanoitte omantuntonne teitä ahdistaneen, mutta olittehan ryöwäys=y yrityksessänne suulas ja kekseliäs puheissanne kuin paatunein konna; kuinka nämät sanat sopiwat yhteen?"

"Kyllä minulla paha omatunto oli, mutta minun täytyi koettaa tukauttaa sitä kaikilla kisälli=ajoilta saaduilla koukuilla ja sanarikkauksilla."

"No, entä sitten?"

"Kuinka sen yrityksen käwi, sen tiedätte itse. Kun lähdin teidän tyköänne, tuntui siltä kuin murhamies olisi ajanut minua takaa. Oli niinkuin itse teossa olisin todellakin tehnyt ryöwäyksen ja omaatuntoani poltti niin kowin. Minä en uskaltanut pysähtyä tähän pitäjääsen, sillä joka ihminen näytti kuiskaawan toisille; tuossa on se mies, joka on tehnyt ryöwäyksen! Kappaleen aikaa toisessa pitäjässä oltuani, rupesi enin pelkoani haihtumaan. Minä ajattelin: ehkäpä se mies ei ollutkaan teidän pitäjästä, jota yritin ryöwäämään, waan jostakin ulompaa, ja niin muodoin ei ehkä tieto tuosta rumasta yrityksestäni ole lewinnytkään tänne; paitsi sitä tunsin siitakin jotakin helpoitusta tunnossani, kun kuitenkin en tehnyt ryöstöä, vaikka kyllä yritin. Näillä ajatuksilla ja toiwoilla elähytettynä, rohkenin minä jonkun ajan päästä palata tähän pitäjääsen, toiwossa saadakseni runsaampaa työnansiota. Täällä ollessani kuulin yhtä ja toista puhuttawan eräästä ryöstöyrityksestä, mutta en kertaakaan kuullut mainittawan ryöstettävän nimeä, enkä arweluita kuka ryöstäjä olisi. Milloin waan kuulin wähänkään siihen suuntaan wiwahtawia puheita, oli niinkuin kylmää wettä olisi walettu päälleni. Pian kuitenkin huomasin, ettei kenelläkään ollut wähintäkään tietoa oikeasta ryöstön yrityksen tekijästä.

Jonkun aikaa kirkonkylässä sideltyäni kirjoja, kuulin sattumalta, että teidän hallussanne on sidottawa lainakirjasto, jonka haluaisitte saada jouluksi sidotuksi. Tiettyhän se, että sen kuultuani riensin heti teidän luoksenne, missä kuulin kosolta työtä löytywän. Niin tawoin olen joutunut teidän käsiinne ja siihen paikkaan, johon en olisi ikänä tahtonut tulla ja josta en olisi suonut kuulewani koskaan puhuttawankaan.—Jos minä nyt joudun kiinni, niin waimoni ja lapseni nääntywät kauhusta, kun saawat asian kuulla."

"Miksi ette ottanut mainetodistusta mukaanne, lähtiessänne outoihin paikkakuntiin?"

"Enhän sitä luullut tarwitsewani, kun en senkään kauemmaksi aikonut matkustaa; sitäpaitsi en aikonut kauwan olla pois kotoa."

"Teidän selityksenne kuulostaa hywin todenmukaiselta, mutta suurin konnakin woipi pahoja tekojaan peitellä rehellisyyden warjolla. Wastatkaa minulle rehellisesti: onko teitä koskaan ennen tuomittu häpeällisestä rikoksesta tahi oletteko nykyään syytöksen alaisena jostakin semmoisesta?" sanoi Heikki ja katsoi kiinteästi miestä silmiin.

"Mikään muu rikos ei paina omaatuntoani, paitsi se, minkä olen tehnyt teitä vastaan, enkä ole ennen enkä nyt ollut syytettynäkään mistään semmoisesta, sen woin wakuuttaa; kuitenkin en tahdo sitä salata, että olen kerran sakoitettu juopumisesta."

"Minä panen teille ainoan ehdon: tahdotteko hankkia papinkirjanne tänne? Jos sen teette ja jos se on yhtä=pitäwä puheenne kanssa, niin meistä tulee hywät ystäwät. Kun tämän olette myöntänyt, saatte heti ryhtyä työhön; sillä wälin pidän minä teitä silmällä", sanoi Heikki.

"Siihen suostun mielelläni", sanoi mies, hengittäen helpommasti. "Nythän tosi ei waimoni ja lasteni tarwitse kuulla sitä hirweää sanomaa, että minä olen joutunut kiinni ja että minua syytetään ryöväämisen yrityksestä", lisäsi hän sitten ja kyyneleet pyöriwät hänen silmissään.

"Nyt minä uskon puheenne todeksi; ollaan ystäwät ja weljet", sanoi Heikki, puristaen miehen kättä ja hänenkin silmässään pyöri kyynel.

* * * * *

Käräjät tuliwat ja Heikki meni haastettuna lain eteen vastaamaan ensimmäisestä juowuksissa olostaan. Nimismies oli kantajana, ja Lewenius, Longman ja Rommander oliwat kutsutut wierasmiehiksi—kuinkas muutoin.

Heikki tunnusti, tuomarin kysyessä, olleensa kowasti juowuksissa; wieraitamiehiä ei tarwittu ja oikeus tuomitsi syytetyn juopumisen sakkoon.

"Sen siitä nyt sait ... olisit ollut niinkuin ihmiset", sanoi Rommander, kun Heikki tuli lakituwasta.

"Hym! Enhän toki kuitenkaan ole ketään yllyttänyt muita ihmisiä ryöväämään" sanoi Heikki kylläkin pisteliäästi.

"Mitä?" kysyi Rommander punastellen.

Heikki ei wastannut mitään, käweli waan pois. Sakotettuna miehenä tuli nyt Heikki kotia. Kuitenkaan ei häntä otettu tylsty vastaan, sillä hänen waimonsa tiesi miehensä olewan sekä tahtoa että woimaa pitämään lupauksensa, ettei hän koskaan enää ole juowuksissa. Tämä waimon ystäwällisyys ja luja luottamus antoi Heikille uutta intoa ja woimaa lupauksensa täyttämässä.

Silläwälin oli wieraan papinkirja tullut. Se oli yhtäpitäwä omistajansa kertomuksen kanssa. Sen nähtyänsä sanoi Heikki: "Olette totta puhunut. Minä huomaan, että teillä on rehellinen luonne, mutta että puute, kärsimykset ja wiettelykset owat saattaneet teidät harhateille. Tekisinhän aiwan wäärin, jos rupeaisin teitä, itsekin samanlaisesti rangaistuna kuin tekin, syyttämään rikoksen yrityksestä. Kun meillä kerran on ollut woimaa rehelliseen tunnustukseen, niin minä toiwon, että meillä on myös woimaa elämän parannukseenkin", sanoi Heikki.

Tämän jälkeen syleiliwät nämä kaksi rikoksellista toisiansa. Se ei ollut mikään ulkokullattu syleileminen, sillä se tapahtui kummankin tunteen pakosta ja kumpikin heistä tunsu sydämessään halua ruweta elämään uutta, parempaa ja laittamatonta elämää.

No, niinhän se oli. Molemmat oliwat rehmineet, koettaneet ja yrittäneet. Toinen oli yksinkertaisena kansan lapsena koettanut täyttää welwollisuuksiaan, mutta erehtyi pyrinnoissään ja toinen oli saanut haistaa ammattikunnan monipuolisia hywiä ja huonoja puolia, ja siinä oli hän oman löyhäperäisyytensä wuoksi ollut joutumaisillansa hirweimpään rikokseen mitä ajatella woipi. Olihan kummallakin syytä weljestyä ja pyrkiä nousemaan ylös lankeemuksistaan.

"Kuinka se nyt oikeastaan on? Mikä on teidät estänyt perustamasta omaa liikettänne, kun kuitenkin olette kyllin kykenewä ammattiinne?" sanoi eräänä kertana Heikki kirjansitojalle, joka ahkerasti puuhaili työnsä kanssa.

"Mikäpäs muu kuin wiina. Kaikki ammattini mestarit owat tunnustaneet minut mitä parhaimmaksi työntekijäksi ja ammattini tuntijaksi, mutta juoppouteni tähden ei ole yksikään heistä minua woinut kauwan tykönään pitää, eikä minulle mitään arwoa antaa. Sentähden olen joutunut kaikkien hylyksi, ja siltä on täytynyt minun yrittää yhtä ja toista ammattiini kuulumatonta tointa, saadakseni jotakin perheeni elatukseksi ja toimeen tuloksi", selitti hän.

"No mutta, ettekö woi nytkään jättää pois tuota turmelewaa juomaa?"

"Usein olen yrittänyt sitä tekemään, mutta aina on yritykseni huonosti käynyt."

"Mutta jos nyt taasen yrittäisitte; olisihan meitä nyt kaksi samanlaista yrittäjää ja me woisimme olla toinen toisellemme awuksi", sanoi Heikki ja katsoi miestä silmiin.

"Minä tahdon taasen koettaa ja yrittää. Jumala sen tietää, että rakastan waimoani ja lapsiani, mutta woimaa ei minulla ole ollut seisoa himoani vastaan", sanoi mies ja kyyneleet nousiwat hänen silmiinsä.

"Rukoilkaamme Häneltä woimaa hywiä aikomuksiamme toimeen pannaksemme, jolla on sekä halua ja tahtoa meitä auttaa synnin loasta; hänen awullansa woimme me woittaa kaikki kiusaukset", sanoi Heikki wakawasti.

On kulunut aikaa pari vuotta. Lainakirjasto on ollut sen aikaa käytännössä ja Keron Heikki on sitä hoitanut. Waloisan kynttilän tawalla on se lewittänyt waloa ympärillensä. Kansalaisensa owat wähitellen tulleet huomaamaan, että Heikissä on miestä paljon enempi seisomaan kuin lankeemaan ja he kunnioittawat häntä paikkakunnan warakkaamana ja ymmärtäwäisempänä miehenä.—Anoppimuorikin on jo aikoja sitten antanut Heikille anteeksi tuon ensimmäisen ja wiimeisen hairahduksen, sillä hän on huomannut wäwynsä mieheksi, jolla on woimaa nousta ylös lankeemuksensa jälkeen. Mummo on jo käynyt kowin wanhaksi ja woimattomaksi itseään hoitamaan, silti on hän wihdoin suostunut muuttamaan wäwynsä ja tyttärensä luo. Usein hän katsoo Heikkiä kauwan aikaa silmiin ja silloin sanoo hän tawallisesti: "En minä yhteen aikaan luullut tuota Heikkiä kelpomieheksi." Tuota sanoessaan wetäysi hänen kulmikkaat, ryppyiset ja keltaiset kaswonsa wiehkeämmän näköiseksi.

"Tanu Niininen"—hän, joka oli lainakirjaston sitonut ja joka oli ollut langeta niin suureen rikokseen epätoiwossaan, mihin wäkwät juomat oliwat hänet syösseet—niin, hänkin on pitänyt lupauksensa, sillä hän ei ole sittemmin pannut suuhunsa mitään wäkwäiä kun hän oli Heikille luwannut niistä luopuwansa. Suurena apuna oli Heikki hänelle kiusausten aikoina. Luottamusta saaneena on hän saanut runsaasti työtä ja säästäwänä miehenä kun nyt on, on hän woinut kutsua waimonsa ja lapsensa luokseen. Heikin awulla on hän perustanut oman liikkeensä. Toimella ja tarkkuudella toimittaa hän ammattiinsa kuuluwat työt ja tämän nojalla on hän niin paljon waurastunut, että hänen perheellensä on riittäwä ja murheeton toimeentulo. Heillä ei ole vielä koskaan semmoista ollut ja Niinisen waimo kiittää sydämestään Jumalaa miehensä elämän käännöksen tähden.

Nimismies oli juoppoutensa ja wirkawirheittensä wuoksi menettänyt wirkansa. Hänen waimonsa oli kuollut surusta ja murheesta. Näiden tapausten perästä pakeni nimismies paikkakunnalta, jättäen paljon welkoja jälkeensä. Samoin tekiwät Lewenius ja Longman. Rommander koki vielä jonkun ajan epärehellisesti kitkuttaa ammattiaan, mutta kauan ei se menestynyt; wiimein hänkin pötki sääriinsä ja kaikki siihen ammattiin kuuluwa työ lankesi Niiniselle.

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK ELÄMÄN HAWAINNOITA 09: SOWITTAJA; PALJON UUTTA; KERON HEIKKI ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase "Project Gutenberg"), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. "Project Gutenberg" is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way

with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties

under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, "Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation."

- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain "Defects," such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the "Right of Replacement or Refund" described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS', WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.